

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Elif Pınar ACIYAN

KAMUSAL ALANIN DÖNÜŞÜMÜ BAĞLAMINDA DİJİTAL PLATFORMLARDA
KADIN HAREKETLERİ: DİJİTAL TOPUKLAR VE 5HARFLİLER WEB SİTELERİNİN
VE SOSYAL MEDYA HESAPLARININ İNCELENMESİ

Gazetecilik Ana Bilim Dalı
Yüksek Lisans Tezi

Antalya, 2018

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Elif Pınar ACIYAN

KAMUSAL ALANIN DÖNÜŞÜMÜ BAĞLAMINDA DİJİTAL PLATFORMLARDA
KADIN HAREKETLERİ: DİJİTAL TOPUKLAR VE 5HARFLİLER WEB SİTELERİNİN
VE SOSYAL MEDYA HESAPLARININ İNCELENMESİ

Danışman

Doç. Dr. Murad KARADUMAN

Gazetecilik Ana Bilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

Antalya, 2018

Akdeniz Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne,

Elif Pınar ACIYAN'ın bu çalışması, jürimiz tarafından Gazetecilik Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Programı tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan : Doç. Dr. Ayşad GÜDEKLİ (İmza)

Üye (Danışmanı) : Doç. Dr. Murad KARADUMAN (İmza)

Üye : Dr. Öğr. Üyesi Seyfi KILIÇ (İmza)

Tez Başlığı: Kamusal Alanın Dönüşümü Bağlamında Dijital Platformlarda Kadın Hareketleri: Dijital Topuklar ve 5Harfliler Web Sitelerinin ve Sosyal Medya Hesaplarının İncelenmesi
--

Onay : Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

Tez Savunma Tarihi : 21/12/2018

Mezuniyet Tarihi : 27/12/2018

(İmza)
Prof. Dr. İhsan BULUT
Müdür

AKADEMİK BEYAN

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “Kamusal Alanın Dönüşümü Bağlamında Dijital Platformlarda Kadın Hareketleri: Dijital Topuklar ve 5Harfliler Web Sitelerinin ve Sosyal Medya Hesaplarının İncelenmesi” adlı bu çalışmanın, akademik kural ve etik değerlere uygun bir biçimde tarafımda yazıldığını, yararlandığım bütün eserlerin kaynakçada gösterildiğini ve çalışma içerisinde bu eserlere atıf yapıldığını belirtir; bunu şerefimle doğrularım.

İmza

Elif Pınar ACIYAN

T.C.
AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEZ ÇALIŞMASI ORJİNALLİK RAPORU
BEYAN BELGESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ'NE

ÖĞRENCİ BİLGİLERİ	
Adı-SOYADI	Elif Pınar ACIYAN
Öğrenci Numarası	20165251005
Enstitü Ana Bilim Dalı	Gazetecilik
Programı	Tezli Yüksek Lisans
Programın Türü	(X) Tezli Yüksek Lisans () Doktora
Danışmanın Unvanı, Adı-Soyadı	Doç. Dr. Murad KARADUMAN
Tez Başlığı	Kamusal Alanın Dönüşümü Bağlamında Dijital Platformlarda Kadın Hareketleri: Dijital Topuklar ve 5Harfliler Web Sitelerinin ve Sosyal Medya Hesaplarının İncelenmesi
Turnitin Ödev Numarası	1060516303-1060516245

Yukarıda başlığı belirtilen tez çalışmasının a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana Bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 133 sayfalık kısmına ilişkin olarak, 25/12/2018 tarihinde tarafımdan Turnitin adlı intihal tespit programından Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Çalışması Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esasları'nda belirlenen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan ve ekte sunulan rapora göre, tezin/dönem projesinin benzerlik oranı;

alıntılar hariç % 8

alıntılar dahil % 11'dir.

Danışman tarafından uygun olan seçenek işaretlenmelidir:

(x) Benzerlik oranları belirlenen limitleri aşmıyor ise;

Yukarıda yer alan beyanın ve ekte sunulan Tez Çalışması Orijinallik Raporu'nun doğruluğunu onaylarım.

() Benzerlik oranları belirlenen limitleri aşıyor, ancak tez/dönem projesi danışmanı intihal yapılmadığı kanısında ise;

Yukarıda yer alan beyanın ve ekte sunulan Tez Çalışması Orijinallik Raporu'nun doğruluğunu onaylar ve Uygulama Esasları'nda öngörülen yüzdelik sınırlarının aşılmasına karşın, aşağıda belirtilen gerekçe ile intihal yapılmadığı kanısında olduğumu beyan ederim.

Gerekçe:

Benzerlik taraması yukarıda verilen ölçütlerin ışığı altında tarafımda yapılmıştır. İlgili tezin orijinallik raporunun uygun olduğunu beyan ederim.

25/12/2018

(imza)

Danışmanın Unvanı-Adı-Soyadı
Doç. Dr. Murad KARADUMAN

İÇİNDEKİLER

TABLolar LİSTESİ	v
GÖRSELLER LİSTESİ	vi
GRAFİKLER LİSTESİ	vii
KISALTMALAR LİSTESİ	viii
ÖZET	ix
SUMMARY	x
TEŞEKKÜR	xi
ÖNSÖZ	xii

BİRİNCİ BÖLÜM

KAMUSAL ALAN

1.1. Kamusal Alan Kavramı	1
1.2. Kamusal Alan Kavramının Ortaya Çıkışı	3
1.2.1. Eski Yunan Devletlerinde Kamusal Alan	3
1.2.2. Ortaçağ'da Kamusal Alan	4
1.2.3. 17. Yüzyıldan 19. Yüzyıla Kamusal Alan Kavramı	5
1.3. Kamusal Alan Modelleri	7
1.3.1. Agonistik Kamusal Alan	8
1.3.2. Legastik Kamusal Alan	10
1.3.3. Söylemsel Kamusal Alan	12
1.3.4. Diğer Kamusal Alan Modelleri	14
1.4. Kamusal Alanın Genel Özellikleri	15
1.5. Kamusal Alan ve Özel Alan Ayrımı	15
1.6. Kamusal Alan ve İletişim	16
1.7. Kamusal Alanın Dönüşümü	17
1.7.1. Sanal Kamusal Alanların Ortaya Çıkışı	19

İKİNCİ BÖLÜM

DEĞİŞEN TEKNOLOJİ İLE BİRLİKTE ORTAYA ÇIKAN DİJİTAL

PLATFORMLAR

2.1. İnternet Kavramı ve Ortaya Çıkışı	22
2.1.1. Web 1.0 Dönemi	25
2.1.2. Web 2.0 Dönemi	26

2.1.2.1. Web 2.0 Teknolojisinin Uzantıları:	28
2.1.3. Web 3.0, Semantik ve Anlamsal İnternet	30
2.2. Dijital Platformlar	31
2.2.1. Sosyal Medyanın Tanımı	31
2.2.2. Sosyal Medyanın Özellikleri	33
2.2.3. Sosyal Medya Türleri	35
2.2.3.1. Sosyal Ağlar	35
2.2.3.2. Bloglar	37
2.2.3.3. Mikro Bloglar	37
2.2.3.4. Wikiler	37
2.2.3.5. Podcastler	37
2.2.3.6. Forumlar	37
2.2.3.7. İçerik Paylaşım Toplulukları	37
2.3. Dijital Aktivizm	38
2.3.1. Dijital Aktivizm Kavramı ve Ortaya Çıkışı	38
2.3.2. Dijital Aktivizmin Özellikleri	40

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KADIN HAREKETLERİ

3.1. Feminizm Kavramı	43
3.2. Feminizmin Tarihsel Gelişimi	45
3.2.1. Birinci Feminist Dalga	45
3.2.2. İkinci Feminist Dalga	47
3.2.3. Üçüncü Feminist Dalga	48
3.3. Feminizm Türleri	49
3.3.1. Liberal Feminizm	49
3.3.2. Radikal Feminizm	51
3.3.3. Kültürel Feminizm	52
3.3.4. Marksist ve Sosyalist Feminizm	53
3.3.5. Postmodern Feminizm	54
3.3.6. Lengüistik Feminizm	54
3.3.7. Varoluşçu Feminizm	55
3.4. Dünyada Kadın Hareketleri	55
3.5. Türkiye’de Kadın Hareketleri	58

3.5.1.	Osmanlı'dan Meşrutiyet'e Kadın Hareketleri	58
3.5.2.	Cumhuriyet Dönemi Kadın Hareketleri	61
3.5.3.	1980 Sonrası Kadın Hareketleri	63
3.6.	Küreselleşme ve Dijital Platformlarda Kadın Hareketleri	67

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

YÖNTEM

4.1.	Araştırmanın Metodolojisi ve Yöntem	74
4.2.	Araştırmanın Amacı	74
4.3.	Araştırmada Kullanılan Yöntem	75
4.4.	Araştırma Evreni ve Örneklem	76
4.5.	Araştırmanın Sınırlılıkları	76
4.6.	Araştırmadan Elde Edilen Bulgular	77
4.6.1.	Dijital Topuklar Platformunun Web sitesi ve Sosyal Medya Analizi	77
4.6.1.1.	Dijital Topuklar Hakkında	77
4.6.1.2.	Dijital Topuklar Web Sitesi Analizi	78
4.6.1.2.1.	Web Sitesinin Genel Görünümü	78
4.6.1.2.2.	Web Sitesinin Tasarımı	81
4.6.1.2.3.	Web Sitesinde Kullanılan İçeriklerin Değerlendirilmesi	83
4.6.1.2.3.1.	Dijital Bilgiler	83
4.6.1.2.3.2.	Feminizm	84
4.6.1.2.3.3.	Dijital Sesler	84
4.6.1.2.3.4.	Dijital Girişimler	84
4.6.1.2.3.5.	Dijital Doğanlar	84
4.6.1.2.3.6.	İlham Veren Topuklar	85
4.6.1.2.4.	Web Sitesinde Kullanılan İçeriklerin Biçimsel Özellikleri	85
4.6.1.3.	Sosyal Medya Analizi	86
4.6.1.3.1.	Facebook Hesabının İncelenmesi	87
4.6.1.3.2.	İnstagram Hesabının İncelenmesi	88
4.6.1.3.3.	Twitter Hesabının İncelenmesi	89
4.6.2.	5Harfliler Platformunun Web sitesi ve Sosyal Medya Analizi	90
4.6.2.1.	5Harfliler Hakkında	90
4.6.2.2.	5Harfliler Web Sitesi Analizi	90
4.6.2.2.1.	Web Sitesinin Genel Görünümü	90

4.6.2.2.2. Web Sitesinin Tasarımı.....	92
4.6.2.2.3. Web Sitesinde Kullanılan İçeriklerin Değerlendirilmesi.....	93
4.6.2.2.3.1. Meydan	94
4.6.2.2.3.2. Kültür	96
4.6.2.2.3.3. Ecinnilik.....	97
4.6.2.2.3.4. Tarih.....	98
4.6.2.2.3.5. Sanat	98
4.6.2.2.4. Web Sitesinde Kullanılan İçeriklerin Biçimsel Özellikleri	98
4.6.2.3. Sosyal Medya Analizi	99
4.6.2.3.1. Facebook Hesabının İncelenmesi	100
4.6.2.3.2. İnstagram Hesabının İncelenmesi	102
4.6.2.3.3. Twitter Hesabının İncelenmesi	102
4.6.3. Dijital Topuklar ve 5Harfliler Platformlarının Web Sitesinin ve Sosyal Medya Hesaplarının Karşılaştırılması	104
4.6.3.1. Amaç	104
4.6.3.2. İçerik Sayıları ve Kullanılan Dil	104
4.6.3.3. Genel Görünüm.....	105
4.6.3.4. Facebook	105
4.6.3.5. İnstagram	106
4.6.3.6. Twitter.....	106
4.6.4. Bulguların Değerlendirilmesi.....	108
SONUÇ	109
KAYNAKÇA.....	114
ÖZGEÇMİŞ	122

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 3.1 Üç Dalga Feminizm Karşılaştırması	49
Tablo 3.2 Osmanlı Dönemi'nde Çıkan Önemli Kadın Dergi ve Gazeteleri.....	60
Tablo 3.3 Dünyadaki Kadın Örgütlerinin Alternatif Medya Kullanım Örnekleri.....	700
Tablo 3.4 Türkiye'de Kadınların Alternatif Medyayı Kullanma Örnekleri	711
Tablo 4.1 Dijital Sesler Sekmesi İçerikleri	833
Tablo 4.2 Feminizm Sekmesinde Yer Alan İçerikler	84
Tablo 4.3 İlham Veren Topuklar Sekmesinde Yer Alan İçerikler	855
Tablo 4.4 Dijital Topuklar Facebook Sayfası İçerik Paylaşımları	88
Tablo 4.5 5Harfliler Facebook Sayfası İçerik Paylaşımları	101
Tablo 4.6 Dijital Topuklar ve 5Harfliler Platformlarının Amaç Karşılaştırması	104
Tablo 4.7 Dijital Topuklar ve 5Harfliler Platformlarının Facebook Hesaplarının Karşılaştırması	105
Tablo 4.8 Dijital Topuklar ve 5Harfliler Platformlarının Instagram Hesaplarının Karşılaştırması	106
Tablo 4.9 Dijital Topuklar ve 5Harfliler Platformlarının Twitter Hesaplarının Karşılaştırması	1066

GÖRSELLER LİSTESİ

Görsel 3.1 Mor Çatı Twitter Hesabı	711
Görsel 4.1 Dijital Topuklar Web Sitesi Sekmeler Butonu	79
Görsel 4.2 Dijital Topuklar Web Sitesi Ana Sayfası.....	79
Görsel 4.3 Dijital Topuklar İçerik Sayfası.....	86
Görsel 4.4 5Harfliler Web Sayfası Genel Görünümü	911
Görsel 4.5 5Harfliler Web Sayfası Genel Görünümü 2	922
Görsel 4.6 5Harfliler Web Sitesi İçerik Sayfası	99
Görsel 4.7 5Harfliler Platformu Twitter Sayfası	103

GRAFİKLER LİSTESİ

Grafik 2.1 Dünyada internet ve Sosyal Medya Kullanım İstatistikleri	34
Grafik 2.2 Facebook Kullanım Araçları	36
Grafik 3.1 Facebook'un Cinsiyetlere Göre Kullanımı	69
Grafik 3.2 İnstagramı'nın Cinsiyetlere Göre Kullanımı.....	69

KISALTMALAR LİSTESİ

akt.	: Aktaran
ARPANET	: Advanced Research Projects Agency Network
CMS	: Content Management System
CSS	: Cascading Style Sheet
Çev.	: Çevirmen
Drl.	: Derleyen
Ed.	: Editör
HTML	: Hyper Text Markup Language
http	: Hyper Text Transfer Protocol
IP	: Internet Protocol
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
NCP	: Network Control Protokol
RIA	: Rich İnternet Applications
RSS	: Really Simple Syndication
TCP	: Transmission Control Protocol
TDK	: Türk Dil Kurumu
USENET	: User Network
vd.	: Ve diğerleri
WWW	: World Wide Web
XHTML	: Extensible Hyper Text Markup Language

ÖZET

Teknolojinin gelişmesi insanlık açısından birçok yeniliği beraberinde getirmiştir. Bu yeniliklerden biri de kamusal alan kavramının teknoloji ile yeniden yorumlanması ile ortaya çıkmıştır. Teknolojinin ortaya çıkardığı yeni kamusal alan kavramı bireyleri etkileyerek, toplumsal hareketler boyutunda değişimlere neden olmuştur. Bu yeni kamusal alan kavramının sanal kamusal alan olarak adlandırılması ve tartışılmaya başlanması, dijitalleşmenin toplumsal boyutunu anlamak açısından önem arz etmektedir. Sanal kamusal alanlarda bireylerin kitleler halinde etkinlikler düzenlemeleri de dijital aktivizm kavramını ve dijital aktivist hareketleri doğurmuştur.

Bu çalışmada kamusal alanın dönüşümü bağlamında dijital platformlarda gerçekleşen kadın hareketleri ele alınmıştır. Teknoloji ile birlikte başka bir boyut kazanan kadın platformlarının ve hareketlerinin bu bağlamda interneti kullanma ilişkileri incelenmiştir. Çalışmada örneklem olarak Dijital Topuklar ve 5Harfliler kadın platformları seçilmiştir. Platformların web siteleri ve sosyal medya hesapları, içerik analizi yöntemi ile incelenerek, kadın hareketlerinin teknoloji ile birlikte değişimi analiz edilmiştir. Elde edilen verilere göre, teknolojinin kadın hareketlerini pozitif olarak etkilediği sonucuna varılmış ve bu bağlamda ortaya çıkan sanal kamusal alanlarında kadın hareketleri açısından verimli kullanıldığı saptanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Kamusal Alan, Dijital Platformlar, Kadın Hareketleri, Dijital Topuklar, 5Harfliler.

SUMMARY

WOMEN'S MOVEMENTS ON DIGITAL PLATFORMS IN THE CONTEXT OF TRANSFORMATION OF PUBLIC SPHERE: AN EXAMINATION OF "DIJITAL TOPUKLAR" AND "5HARFLILER" WEBSITES AND SOCIAL MEDIA ACCOUNTS

The development of technology has brought many innovations to humanity. One of these innovations was the reinterpretation of the concept of public sphere with technology. The concept of new public sphere created by technology influenced individuals and caused changes in the size of social movements. Calling the concept of this new public sphere as a virtual public sphere and starting to be discussed is important to understand the social dimension of digitalization. Organizing events in masses of people in virtual public spheres has also led to the concept of digital activism and digital activist movements.

In this study, the movements of women on digital platforms in the context of the transformation of public sphere are discussed. In this context, the use of the internet and the women's platforms and movements, which gained another dimension with technology, were examined. Digital Heels and 5Harfliler female platforms were chosen as the sample in the study. The websites and social media accounts of the platforms were analyzed with content analysis method and the change of women's movements with technology was analyzed. According to the data obtained, it is concluded that the technology positively affects the women's movements and it has been found that the virtual public spheres that emerged in this context are used efficiently in terms of women's movements

Keywords: Public Sphere, Digital Platforms, Women Movements, Dijital Topuklar, 5Harfliler.

TEŞEKKÜR

Bu çalışma boyunca en büyük desteği ve özverişi veren, her koşulda beni cesaretlendiren danışman hocam Doç. Dr. Murad KARADUMAN'a çok teşekkür ederim. Bu süreçte tezimle ilgili önerilerde bulunarak bana katkılar sağlayan ve motive eden değerli hocam Doç. Dr. Sibel KARADUMAN'a da teşekkürlerimi borç bilirim.

En stresli anlarımda her zaman yanımda olarak bana destek veren ve yol gösteren, her koşulda arkamda olan babam Mehmet Rasim ACIYAN'a ve annem Emel ACIYAN'a minnettarım. Bu süreçte bana destek olan bütün arkadaşlarıma da teşekkür ediyorum.

Çalışmamla ilgili öneriler sunarak bana yol gösteren değerli hocalarım Doç. Dr. Ayşad GÜDEKLİ'ye ve Dr. Öğr. Üyesi Seyfi KILIÇ'a da çok teşekkür ederim.

Çalışmanın son aşamasında yardımlarını eksik etmeyen Arş. Gör. Işıl DEMİR'e de sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum.

Elif Pınar ACIYAN

Antalya, 2018

ÖNSÖZ

Teknolojinin gelişmesi ile birlikte toplum da yeniden şekillenmeye başlamıştır. Toplumdaki bu yeni şekillenme kitle iletişim araçlarının ve internetin ortaya çıkması ile başlamış ve gelişmeleri ile de devam etmiştir. Kitle iletişim araçları ve özellikle internetin yaygın kullanımı kamusal alan kavramını da değiştirmiştir. Kamusal alan kavramı pek çok düşünür tarafından farklı tanımlamalarla açıklansa da genel olarak Antik Yunan Devletleri'nde şekillendiği düşünülmektedir. Eski Yunan Devletleri'nde şekillendiği düşünülen kamusal alan, Ortaçağ ile birlikte yeniden yorumlanmış ve teknolojinin gelişimi ile birlikte ise bambaşka bir kavram boyutuna evrilmiştir. Habermas, kamusal alanı 17. yüzyıl dahilinde İngiltere ve Fransa'da meydanlarda, kafelerde, salonlarda yapılan sohbetlerle tanımlamaktadır. Bu tanımlama zamanla burjuva kamusal alanına dönüşmüş önce siyasi alandan uzak bir kamusal alana dikkat çekerken daha sonra burjuva sınıfının siyasi otoritede güç sahibi olması ile kamusal alanında siyasal bir nitelik kazandığı ön görülmüştür. Arendt, kamusal alanın Antik Yunan'da polis etrafında geliştiğini vurgulamaktadır. Ona göre özel alan ve kamusal alan arasında net bir ayrım vardır ve kamusal alan özgürlükçü bir eylem alanıdır. Kamusal alanda yaşanan etkinliklerde özel alanın oluşumunu sağlamaktadır. Liberal görüşteki kamusal alan kavramı ise, tüm bireylerin eşit olarak katıldığı devlet kontrolündeki bir alana işaret etmektedir. Bazı düşünürler ise kamusal alanı, işçi sınıfının varlığı, tartışmaları ve talepleri ile bir görmektedir.

Kamusal alan kavramı üzerinde yapılan çoğu tartışmalar bu alanın net bir tanımının yapılmasının olanaklı olmadığı göstermektedir. Özellikle kitle iletişim araçlarının ortaya çıkması ile kamusal alan kavramı yeniden şekillenmiş ve düşünülmüştür. Kitle iletişim araçları, bireylere bilgi dağıtımında geniş yelpazeler sunmuştur. Bu da çoğu düşünürün göre kamusal alanın sınırlarını genişletirken bazı düşünürler tarafından bireyleri pasifleştirdiği öne sürülmüştür.

Gelişen teknoloji ve internetin ortaya çıkması ile birlikte ise bambaşka bir kamusal alan tartışması ortaya çıkmaktadır. İnternet, kamusal alanı somut bir alan olmaktan öteye taşımış ve sanal bir alan olarak oluşumunu sağlamıştır. Sanal kamusal alan, bireylerin dijital platformlar üzerinden etkileşime girmelerine ve aktif olarak yorum yapmalarına olanak sağlamıştır. Bireyler, dünyanın her yerinden insanlarla ortak konular etrafında buluşabilmiş ve kendi topluluklarını oluşturma imkanlarına sahip olmuşlardır. Ortak konular üzerinde ortak fikirler veya tartışmalar yürüten bireyler tıpkı sendika, sivil toplum kuruluşları gibi bu dijital platformlarda kendi topluluklarını kurabilmektedirler. Bireylerin zamansız ve mekansız olarak

örgütlenebildikleri bu sanal kamusal alanlar dijital aktivizmi doğurmuştur. Dijital aktivizm ile bireyler toplum içerisinde rahatsız oldukları bir durumu sanal ortamlarda dile getirerek, etkinlikler düzenlemeye başlamışlardır. Bireyler bu sanal alanlarda kimliklerini de değişime uğratmaya başlamışlardır. Özellikle sosyal medya platformları, bireylerin kimliklerini gizlemelerine veya farklı bir takma isim ile yer almalarına olanak sağlamaktadır. Bu da bireylerin kimliğini ve benliğini dönüşüme uğratmaktadır. İnternetin ortaya çıkması televizyon/radyo veya gazete karşısında pasifleşen yani yorum yapamayan bireyi yeniden etkileşime açmıştır. Bilgi dağıtımı ve paylaşımı konusunda zaman ve mekan tanımayan internet ile birlikte bireyler her an her yerden etkileşime girebilmektedirler. Bu da kamusal alanın sınırlarını genişletmektedir. Bu bağlamda eskiden erkek egemenliği altında olduğu düşünülen kamusal alan kavramı da internet ile birlikte cinsiyet ayrımı yapmadan her bireyin kullanımına açılmış, özgür ve sınırsız bir alan olarak tanımlanmaya başlamıştır.

Teknolojinin giderek gelişmesi ile birlikte bireylerde ve toplumda büyük bir değişim yaşamıştır. İnternet teknolojisinin başlangıçta askeri amaçla kullanılması ve daha sonra bütün topluma açılması ile birlikte bireyler yeni olanaklara sahip olmuşlardır. Başlangıçta sadece izleyici veya okuyucu olmaya izin veren Web 1.0 teknolojisi giderek gelişmiş ve Web 2.0 teknolojisinin ortaya çıkmasını sağlamıştır. Web 2.0 ile birlikte kullanıcılar pasif izleyiciler olmaktan çıkıp, aktif yorum yapabilen, bilgi paylaşabilen ve paylaşılan bilgilere geri dönüş sağlayabilen bireylere dönüşmüşlerdir. Web 2.0 teknolojisinin getirdiği etkileşim bireyleri evrensel düzeyde her insanla etkileşime girmeye davet etmiştir. Web 3.0 ise daha üst düzeyde bir internet kullanımını gündeme getirmiştir. Web 3.0 ile birey ve bilgisayar etkileşiminin artması beklenmiş, aranılan bilgilere daha kolay ulaşılması hedeflenmiştir.

Sosyal medya platformlarının ortaya çıkması ve yaygınlaşması ile birlikte kullanıcılar daha aktif bireylere dönüşmüşlerdir. Sosyal medya platformları ile kullanıcılar, fotoğraf paylaşma, paylaşılan verileri beğenme, arkadaş ekleme, durum bildirme, yer bildirme gibi özellikleri keşfetmeye başlamışlardır. Sosyal medyanın yaygın kullanımı özellikle internetin mobil cihazlar üzerinden kullanımı ile oluşmuştur. Akıllı mobil cihazlar ile bireyler istedikleri her yerden her an her yere ulaşmaya başlamışlardır. Sosyal medyanın aktif kullanımı kitle iletişim araçlarını da değiştirmeye başlamıştır. Gazete, televizyon, radyo gibi kitle iletişim araçları internet ile birlikte dijitalleşmeye başlamış ve anında haber verme özelliğine sahip olmuşlardır. Özellikle gazetecilik alanında, sosyal medyanın ortaya çıkışı ile büyük değişimler yaşanmıştır. Çünkü, haber dağıtımı sadece gazeteciler tarafından yapılmaktan çıkıp bütün bireylerin haber paylaşım olanağına sahip olmasını sağlamıştır.

Dijital platformlar üzerinden bilgi alışverişi yapan bireyler zamanla, toplumsal, ekonomik, çevresel veya siyasi olaylar karşısında da örgütlenmeye başlamışlardır. Geçmişte kamusal alanlarda toplanan ve tartışmalar gerçekleştiren bireyler, dijitalleşme ile birlikte sanal kamusal alanlar üzerinden etkileşim kurmaya başlamışlardır. Bu sanal kamusal alanlarda gerçekleştirilen örgütlenmelere ise “dijital aktivizm” denilmektedir. Dijital aktivizm, bireylerin internet aracılı cihazlar üzerinden bir konu etrafında toplanmalarını ve seslerini duyurmalarını sağlamaktadır. Toplumun her kesiminden bireyler sosyal medya üzerinden birbirlerine ulaşarak taleplerini, rahatsızlıklarını dile getirerek kampanyalar başlatabilmektedirler.

Teknolojinin gelişmesi sadece toplumu değil toplumda var olan grupları da değiştirmiştir. Bu bağlamda feministler de seslerini duyurmak için interneti ve sosyal medyaları kullanmaya başlamışlardır. Feminizm kavramı, net bir tanımlaması olmamakla birlikte en genel anlamda kadınların erkeklerle eşit haklara sahip olmasını ve erkek egemenliğinden kurtularak özgürleşmeleri gerektiğini savunmaktadır. Feminizm, geçmişten beri kadınların hak mücadelelerini konu almıştır. Üç dalgaya ayrılabilen feminizm, ilk olarak kadınların siyasi alanlarda haklarını elde etmelerini konu edinirken, ikinci dalga feministler kadınların eğitim, siyasi, ev gibi bütün alanlarda özgürleşmesi gerektiğine ve özellikle kadın bedeninin erkek egemenliğinden çıkması gerektiğine vurgu yapmışlardır. Üçüncü dalga feminizm ise ilk iki dalgaya tepki olarak ortaya çıkmıştır. Üçüncü dalga feministler, kadınların dil, din, ırk gözetmeksizin eşit olmaları gerektiğini söyleyerek dünyanın her yerindeki kadınların haklarının savunulması gerektiğine dikkat çekmişlerdir. Feminizm kavramı beraberinde feminizm modellerini de getirmiştir. Feminizm, ideolojiler karşısında farklı şekillenmelere tabi tutulmuştur. Bu bağlamda birçok feminizm türü ortaya çıkmıştır. Feminizm türleri, kavramın herkese göre farklı yorumlanmasından doğmuştur. Özgür ve devlet kontrolünden bahseden liberal feministler, kadının biyolojik yapısının erkek egemenliğinden kurtulmasını söyleyen radikal feministler, kadın emek ve iş gücünden bahseden Marksist ve sosyalist feministler dönemi ve o dönemin özelliklerini feminizm kavramı ile bütünleştirmişlerdir.

Eskiden kadın hareketleri kamusal alan üzerinde gerçekleştirilen etkinlikler ile yürütülmekteydi. Kadınlar, çalışma hayatındaki zorluklar, siyasi özgürlük, kürtaj gibi meseleler üzerine örgütlenip kamusal alanlarda seslerini duyurmaya çalışmışlardır. Daha sonra kitle iletişim araçlarının ortaya çıkması ve yaygınlaşması ile televizyon, radyo, gazete ve dergiler üzerinden seslerini duyurmuşlardır. Afiş ve broşürler dağıtarak da kamusal alanlarda aktif olmaya çalışmışlardır. Fakat internetin gelişmesi ve sosyal medyanın ortaya

çıkması ile kadınlar içinde sanal kamusal alanlar seslerini duyurabilecekleri mecralar haline gelmiştir. Alternatif medya olarak sayılabilecek kadın platformları ortaya çıkmış ve internet üzerinden bütün kadınların sorunları tartışılmaya başlanmıştır. Kadın hareketlerinin internetle birlikte yeniden şekillenmesi ve sanal kamusal alanlar üzerinden örgütlenmeleri daha geniş kitlelere yayılmış hatta evrensel bir hareket niteliği kazanmıştır. Çünkü kadınlar sadece kendi etrafında yaşanan haksızlıklarla ilgili bilgi sahibi olmayıp dünyanın her yerindeki kadınların haklarını savunmaya ve bu konularda önce sanal kamusal alanlarda örgütlenip meydanlarda toplanmaya başlamışlardır.

Bütün bu gelişmelerden yola çıkan bu çalışmada kadın hareketlerinin kamusal alanlardan çıkıp dijital platformlar üzerinden sanal kamusal alanlarda yürütüldüğü ele alınmaktadır.

Bu çalışmada;

- Kadın hareketleri bağlamında teknolojinin getirdiği yenilikler sorgulanacak,
- Teknolojinin kadın hareketlerine etkisi ele alınacak,
- Dijital ortamlarda üretilen içeriklerin kadın hareketleri ile bağlantısı sorgulanacak,
- Eski kadın hareketleri ve yeni kadın hareketleri arasındaki ayrım ele alınacak,
- Kamusal alanların ve sanal kamusal alanların kadın hareketleri üzerindeki etkisi sorgulanacaktır.

Bu çalışmanın birinci bölümünde, kamusal alan kavramı, ortaya çıkışı ve kamusal alan modelleri incelenecektir. Kamusal alan tanımlamalarını tam olarak anlayabilmek için tarihsel süreçte kavramın tanımlamaları ele alınacaktır. Kamusal alanın genel özellikleri de bu çalışmanın birinci bölümünde ele alınacak olup bu bağlamda değişimi sorgulanacaktır. Kamusal alan ve özel alan arasındaki ayrım ve kamusal alan ve iletişim arasındaki etkileşimde bu bölümde ele alınacak, son olarak da kavramın teknoloji ile gelişimi araştırılacaktır. Teknoloji ile birlikte ortaya çıkan sanal kamusal alanın varlığı da birinci bölümün konusunu oluşturmuş olup “Kamusal Alanın Dönüşümü” başlığı altında incelenecektir. Ayrıca bu başlık altında sanal kamusal alanların bireylerin sanal kimlikleri üzerinde yaptığı etki de ele alınacaktır.

Çalışmanın ikinci bölümünde, internet kavramı, internetin ortaya çıkışı ve gelişimi ele alınacaktır. Bu bağlamda internet teknolojilerinin gelişim aşamaları da incelenecektir. İnternet teknolojisinin gelişmesi ile birlikte sosyal medya platformlarının ortaya çıkışı ve topluma olan etkileri de bu bölümde irdelenecek olup, sosyal medya türleri ve bu türlerin özellikleri açıklanacaktır. İkinci bölümün son başlığında ise sosyal medya ve internet ile birlikte ortaya çıkan “Dijital Aktivizm” konusu ele alınacak kavramın özellikleri irdelenecektir. Bu

bağlamda eski aktivist örnekler ve internet ile birlikte ortaya çıkan dijital aktivizm örnekleri de karşılaştırılacaktır.

Üçüncü bölümde ise; kadın hareketleri yani feminist hareketlerin ortaya çıkışı, türleri dünyada ve Türkiye’de gelişimi incelenecektir. Bu bağlamda feminizm kavramı ve bu kavramın teknoloji ile dönüşümü de ele alınacak olup “Küreselleşme ve Dijital Platformlarda Kadın Hareketleri” başlığı altında irdelenecektir. Kadın hareketlerinin kamusal alan ve dijitalleşme ile olan bağlantısı da bu bölümde kurulacaktır.

Çalışmanın son kısmını ise yöntem kısmı oluşturmaktadır. Çalışmada teknolojinin kadın hareketlerine etkisi bağlamında iki kadın platformu ele alınarak incelenecektir. Çalışma da şu soruları yanıt aranmaktadır:

- Teknoloji, kadın hareketlerine katkı sağlamakta mıdır?
- Kadın platformları, kadın hareketleri bağlamında yararlı içerikler üretebiliyorlar mı?
- Kadın platformları, aktivist hareketler oluşturabilme ve alternatif medya olabilme özelliğine sahip midir?
- Kadın platformları, sanal kamusal alanları etkili kullanabiliyorlar mı?

Bu soruları cevaplandırabilmek için çalışmada nicel içerik analizi yöntemi kullanılmıştır. Çalışmada analiz yapılacak olan platformlar Dijital Topuklar ve 5Harfliler olarak seçilmiştir. Dijital Topuklar ve 5Harfliler platformlarının seçilmesinin temel amacı, dijital alanlarda aktif olmaları ve dijital içerikler üretip sosyal medyayı etkin kullanmalarınıdır. Araştırma, 1 Eylül – 1 Ekim 2018 tarihleri aralığı ile sınırlandırılmış olup, bu tarih aralığında belirtilen platformların web sitesi ve sosyal medya hesaplarında üretilen içerikler incelenecektir. Platformların web sitesi incelemelerinde ele alınacak olan unsurlar şunlardır:

- Web Sitesinin Genel Görünümü
- Web Sitesinin Tasarımı
- Web Sitesinde Kullanılan İçeriklerin Değerlendirilmesi
- Web Sitesinde Kullanılan İçeriklerin Biçimsel Özellikleri

Platformların sosyal medya hesaplarının incelenmesinde ise şu unsurlar ele alınacaktır:

- Paylaşım sıklığı
- Takipçi sayıları
- Paylaşımların içeriği
- Paylaşımlarda kullanılan dil
- Beğenme ve yorum sayıları

Araştırmadan elde edilen veriler, kadın hareketlerinin teknoloji ile gelişimini ortaya koymaktadır. Bu bağlamda seçilen kadın platformlarının yeni medya ve teknolojiyi etkin kullanıp kullanmadıkları, kadın hareketlerine katkıları ele alınacaktır. Ayrıca, kamusal alanlardan sanal kamusal alanlara kadın hareketlerinin nasıl değişim gösterdiği de incelenmiştir.

Elif Pınar ACIYAN
Antalya, 2018

BİRİNCİ BÖLÜM

KAMUSAL ALAN

1.1. Kamusal Alan Kavramı

Kamusal alan kavramını tam olarak anlamak için öncelikle demokrasinin ve kamuoyunun tanımlarını bilmek gerekmektedir. Demokrasi ve kamuoyu kavramları kamusal alanla birlikte düşünülmesi gereken unsurlardandır. Çoğu zaman kamuoyu ve kamusal alan birbirlerine benzer bir kavram olarak görülse de arada ince farklar mevcuttur.

Demokrasi kelimesinin, Yunanca kökenli bir sözcük olarak “demos” (halk) ve “cratein” (yönetmek) kavramlarından oluştuğunu söyleyen Dacheux, demokrasi ve kamusal alan ilişkisini şu şekilde yorumlamaktadır:

“Ancak demokrasi, aynı zamanda karşıt tartışmalarla bir kamuoyunun ortaya çıkışını destekleyen, devlet ve sivil toplum arasındaki bir aracılık mekanının kuruluşunu simgeleyen özel bir siyasi rejimdir de. Totaliter rejimlerde var olmayan bu alan, kamusal alandır” (Dacheux, 2012: 13,14).

Demokrasi ve kamusal alan arasındaki bağ, devlet ve sivil toplum arasındaki ilişkiyi de açıklamaktadır. Çünkü, kamusal alanların demokratik olması ve bireylerin burada özgürce tartışabilmeleri devlet ve sivil toplum arasındaki bir bağ kurmaktadır. Kamusal alanlarda özgürce tartışabilen bireyler bu anlamda demokrasinin işlerliğini de göstermektedir.

Üçer ve Algül ise (2013: 30), demokrasinin tam anlamıyla işlerlik kazanabilmesi için gerekli olan koşullardan birinin de şüphesiz özgür bir kamuoyunun oluşma imkanlarının varlığı olduğunu söylemektedirler. Kamuoyunun oluşması için gerekli olan demokrasi, kamusal alanında şüphesiz yapı taşlarından biridir. Kamusal alanda var olan tartışmaların ve sohbetlerin yürütülmesi için demokrasiye ihtiyaç duyulmaktadır.

Kamusal alan ve kamuoyu kavramları genellikle aynı olarak görülmektedir. Kapani (1998: 147), Latincedeki “publicus” ve “opinion” sözcükleriyle ifade edilen kamuoyu kavramını, belirli bir zaman dilimi içerisinde belirli bir problem karşısında, bu soruna çözüm üretecek bireyler grubuna veya gruplarına hakim olan düşünceler olarak tanımlamaktadır.

Habermas, kamusal alan kavramını bireylerin toplumsal yaşam içerisinde kamuoyuna benzer bir alan oluşturması olarak tanımlamaktadır ve bu iki kavramın birbiriyle yakın bir ilişkisi bulunmaktadır (akt. Göksu, 2016: 36). Habermas (2004: 95); bu alana tüm yurttaşların erişmesinin garanti altına alındığını söylemektedir. Ona göre, özel bireylerin kamusal bir gövde oluşturarak toplandıkları her konuşma durumunda, kamusal alanın bir parçası varlık

kazanmış olur. Özel alan dışında kalan ve bireylerin her konuda konuşabildikleri alan olarak kabul edilen kamusal alan, kamuoyunu oluşturmada önemli rol oynamaktadır.

Eric Dacheux (2012: 14) ise; kamusal alanı, “ev dışı mekânlar bütünü, halkın toplandığı somut yerler, politik tartışmaların gerçekleştirildiği medyatik alanlar, aleniyet ilkesine tabi olan demokratik talepler” şeklinde ifade etmektedir.

Kamusal alan, bireylerin toplandığı mekanları ifade etmektedir. Bu mekanların özellikle toplumdaki bireylere açık olması önemlidir. Çünkü, toplumdaki bireylere açık olmayan mekanlar yani belirli kişilerin kullanımına açık olan yerler özel alanı tanımlamaktadır. Kamusal olan ise herkese açık ve eşit bir alanı temsil etmektedir. Bu alanlarda bireyler toplanabilir, tartışabilir ve yorum yapabilirler. Fakat bunun olanaklı olması için daha önce de bahsedilen demokrasi kavramının ve özgürlükçü bir ortamın olması gereklidir. Bireylerin burada gerçekleştirdikleri etkileşimler, kamuoyunu oluşturmada ve bu da kamusal alanların toplumdaki bireyler arasında ilişki kurmasını sağlamaktadır.

Toplumunu oluşturan bireylerin, devlet ile olan ilişkilerini kamusal alanlar üzerinden sağlamaları geçmişte kamuoyu ile gerçekleşirken, teknolojinin gelişmesi ile kitle iletişim araçlarının da bu konuda etkili olmasını sağlamıştır. Gazete, radyo ve televizyon gibi hem yazılı hem görsel hem de işitsel kitle iletişim araçları halk ve devlet arasındaki ilişkiyi oluşturan en önemli kaynaklardır. Bu kaynaklar halkın sorunlarını devlete ve devletin sorunlarını halka aktarabilmektedir. Kitle iletişim araçlarının en önemli özelliği ise, herkesin kullanımına açık olmasıdır. Yani eskiden özellikle Fransa veya İngiltere’de salonlarda, kafelerde gerçekleşen sohbetler artık bireylerin özel alanlarında yaşanmaya başlamıştır. Bu anlamda kitle iletişim araçları ve kamusal alan kavramının ilişkisi uzun süre tartışmalara neden olmuştur.

Habermas’a göre (2004: 95); gazeteler, dergiler, radyo ve televizyon kamusal alanın iletişim araçlarıdır. Kamusal alan, kamusal iletişim araçlarını bünyesinde bulundurarak toplumu etkisi altına almaktadır. Kamusal alan ve devlet ilişkisi özellikle bu kamusal alanın iletişim araçları sayesinde topluma aktarılır.

Kamusal alan bireylerin toplandığı ve her konu hakkında görüşlerini dile getirdiği bir alan olarak tanımlanabilmektedir. Eski kamusal alan modeli somut olarak yer bulsa da yeni kamusal alan kavramı teknoloji ile yeniden düşünülmüş ve sanal mecralarda da yeniden tanımlanmıştır. Değişen teknoloji ile birlikte insanlar artık internet üzerinden de sanal bir kamusal alan oluşturmaktadır. Kamusal alan kavramını daha iyi anlamak için onun geçmişten günümüze nasıl şekillendiğini de bilmek gerekmektedir.

1.2. Kamusal Alan Kavramının Ortaya Çıkışı

Eric Dacheux (2012: 15); “Kamusal Alan” kitabında kavramın kökenlerinin Kant’a dayandığını söylemektedir ve kamusal alanın politik kabulünün köklerini, Kant’ın 1784’te yayınlanmış iki metninde bulduğunu ifade etmektedir. Kant bu metinlerde “Yeryüzündeki tek akıllı yaratık olarak insanda, kendi aklını kullanması amacına hizmet eden doğal yetilerin, bir bütün olarak sadece tür içinde gelişmiş olabileceğini, bireyin kendisinde gelişmemiş olduğunu” bildirmektedir. Kant’ın insan aklını temel alan metinlerinde, insan türünün akıllı olduğu fakat bu aklın bireysel olarak gelişmediği anlatılmaktadır. Buna göre insan, türü gereği akıllıdır.

Dacheux (2012: 16-17), Kant’ın düşüncesinin bu yüzden “doğanın yüce tasarısına” ulaşmak amacıyla, “kusursuz biçimde âdil bir sivil kurum” tesis etmeyi bilen insanın, kendi benzerleriyle birlikte alenen düşünmekte de özgür olmak zorunda olduğunu dile getirmektedir. Bireyin tek başına bir bütünün parçası olamayacağı ve çoğunlukla bireylerin aydınlanacağı görüşü savunulmaktadır. Bireyin topluluk olarak hareket ettiği kamusal alanında, devletle beraber işleme durumunda aracı görevi göreceği düşünülmektedir.

Bu düşünceden yola çıkarak bireylerin, herkesin haklarını gözeten bir sivil kurum oluşturmasının ancak devlet bünyesinde işlerlik kazanırsa aracı olabileceği vurgulanmaktadır. Yani bireyler kamusal alan üzerinde bir araya gelerek bir topluluk oluştururlar fakat bu topluluğun herkese eşit ve adil yaklaşması gerekmektedir.

Özbek’e göre (2004: 24); Habermas, kamusal alan kavramını 1962’de ortaya atmıştır. Ancak 1980 sonlarında Doğu Avrupa, Sovyetler ve Batılı kapitalist toplumlarda yaygınlık kazanmıştır. Sebebi; bu toplumlarda kamusal yaşamın dokusunu zorlayan genel toplumsal dönüşümler, mücadeleler ve politik meşruiyet tartışmalarıyla yakından ilgili olmasında yatmaktadır. Toplumsal hareketlerin yarattığı tartışmalar, kamusal alan kavramını belirginleştirerek belirli toplumlarda daha fazla yaygınlık kazanmasını sağlamıştır.

1.2.1. Eski Yunan Devletlerinde Kamusal Alan

Kamusal alan kavramı öncelikli olarak Yunan Devletleri’nin ortaya çıkmasıyla birlikte şekillenmeye ve değişmeye başlamıştır. Keskin’e göre (1998: 96); Aristoteles Politika kitabında Antik Yunan Devletleri’nin neden en üstün topluluk biçimi olduğu tartışılırken üç ana topluluk biçiminden söz edilmektedir; aile, köy ve politik topluluk olarak polis. Aile, Aristoteles’in günlük ihtiyaçlar olarak adlandırdığı üremek ve hayatta kalmak gibi yalın ihtiyaçları karşılanması için kurulmuş bir ekonomik birimdir. Köy birden fazla ailenin bir araya gelmesi ile oluşturulmuş bir topluluk olarak tanımlanırken, polis ise en yüce iyiyi

amaçlayan ve insan doğasının kendini tümüyle gerçekleştirebileceği tek topluluk biçimi olarak sunulmaktadır.

Eski Yunan Devletleri'nde söz edilen aile hayatı genel olarak özel alanı yansıtmaktadır. Köy ise, sivil toplum kuruluşlarını yansıtırken, polisler kamusal alanın varlığına işaret etmektedir.

Gülaşık (2011: 17), Eski Yunan Devletleri'nde yurttaşlar için paylaşılması en çok önem taşıyan şeylerin polis çevresinde yönetme, karar verme ve yargılama gücü, bu gücün kamusallaştırılmasının ise politika olduğunu söylemektedir. Politikaların kamuoyuna aktarılması ile kamusal alan kavramı birleşmektedir. Bu bakımdan Eski Yunan Devletleri'nde polis çevresinde kamusal alan kavramı şekillenmeye başlamıştır.

Polis çevresinde şekillenen kamusal alan kavramı, o dönemde özel alan kavramının da şekillenmesini sağlamıştır. Çünkü, kamusal alan dışında kalan ve aileyi ilgilendiren alanlar özel alan olarak tanımlanmıştır.

Kamusal alan, kamuyu ilgilendiren sorunların tartışıldığı yer olarak tanımlanırken, özel alanın Eski Yunan Devletleri'nde eve bağlı olduğu görülmektedir. Habermas (2004); özel alanı şu şekilde özetler: "Dolaşım halindeki bir servete veya emek gücüne sahip olmak, ev ekonomisi ve aile üzerindeki egemenlik özel alana karşılık gelmektedir"(Habermas, 2004: 60).

Keskin'e göre (1998: 95); Eski Yunan Devletleri'nde kamusal alan, yurttaş olabilmek için katılım sağlanması gereken tüm etkinlikleri içeren pratikler anlamına gelmekteydi. Özel alan ise bir bireyin yalnızca kendisini ilgilendiren ve temelde aile yaşamına ait olan pratikler anlamına gelmekteydi.

Eski Yunan devletlerinde kamusal alan kavramının şekillenmeye başladığı ve özel alanla ayrımının yapıldığı görülmektedir. Özel alan aile yaşamını ve ev içini kapsarken, kamusal alan toplumu ilgilendiren bütün etkinlikleri içine almaktadır.

1.2.2. Ortaçağ'da Kamusal Alan

Ortaçağ birçok düşünürün ortaya çıktığı ve birçok ideolojinin kavramsallaşmaya başladığı bir çağdır. Bu çağda kamusal alan kavramı da Eski Yunan Devletleri'nden farklı olarak şekillenmiştir.

Öğün'e göre (1998: 58); Ortaçağ kamusal alanı Habermas ile birlikte düşünülmesi gereken bir kavramdır. Ortaçağ kamusal alanı üzerinde düşünen ve kamusal alanı Ortaçağ'a göre değerlendiren Habermas, burjuva kamusal alanının entelektüel dinamiklerini kavramsallaştırmak üzerine uğraşlar vermiştir.

Habermas'a göre, ortaçağ kamusal alanı şöyle tanımlanabilir;

“Geç ortaçağın feodal toplumu bakımından sosyolojik anlamda, özel alandan ayrılmış kendi başına bir alan olarak kamudan söz edilemez. Bununla beraber egemenliğin vasıflarının, örneğin prensin mühürlerinin kamusal olarak tanımlanması tesadüf değildir, İngiliz kralının publicness'e nail olması da tesadüf değildir. Çünkü egemenlik kamusal nitelikte temsil edilir. Bu temsili kamu kendisini toplumsal bir alan, bir kamu alanı olarak ortaya koymaz, daha çok bir tür statü belirtisidir. Hangi derecede olursa olsun, toprak beyinin statüsü kendi başına 'kamusal' ve 'özel' ölçütleri karşısında tarafsızdır; ancak sahibi, bu statüsünü kamusal olarak sunar. Kendisini hep daha yüksek bir erkin cisimleşmesi olarak gösterir. Ulusun veya belirli şahısların vekilliği anlamında temsiliyetin, efendinin somut varlığına bağlı olan ve onun otoritesi etrafında bir hale oluşturan bu temsili kamuyla hiçbir ilgisi yoktur. Toprak beyi, dünyevi ve ruhani efendileri, şövalyeleri yüksek rahipler ve şehir meclislerini topladığı zaman bu, birilerinin diğerlerini temsil ettiği bir delegeler toplantısı değildir... Onlar halk adına değil, halk önünde kendi egemenliklerini temsil ederler” (Habermas, 2004: 64).

Ortaçağ kamusal alanı, özel alandan tam olarak bağımsızlaşmış bir alan olarak karşımıza çıkmamaktadır. O dönemde egemenlik, kamusal olarak nitelendirilse de egemenliği oluşturan unsurların cisimleştirildiği yani halkın temsilinin değil bir statünün temsilinin yapıldığı düşünülmektedir. Habermas'ın düşünceleri ile şekillenen Ortaçağ kamusal alanı o dönemin özelliklerini yansıtmaktadır. Özellikle Habermas'ın burjuva kamusal alanı üzerine yaptığı açıklamalar, Ortaçağ'da şekillenmiştir.

1.2.3. 17. Yüzyıldan 19. Yüzyıla Kamusal Alan Kavramı

Kamusal alan kavramı Eski Yunan Devletleri'nde şekillenmeye başlamış, Ortaçağ'da burjuva kamusal alanına dönüşmüştür. Ancak kavramın netlik kazanmaya başladığı dönemin 18. ve 19. yüzyıl olduğu düşünülmektedir.

Öğün (1998: 58), kamusal hayatın derin bir diyalektik doğurmaya başladığı dönemin esas olarak 18. yüzyılın sonları ve Richard Sennett'e göre de 19. yüzyıl olduğunu söylemektedir. Bu tarihsel dönem içerisinde burjuva yaşamı ve kültürü bütün özellikleriyle şekillenmeye başlamıştır. Bu dönemlerde burjuvazi, bir sınıf olarak ortaya çıkmaktadır.

Avcı (2008: 46) ise; burjuvazinin Avrupa'da tarihsel bir sınıf olarak yükselişinin ve sınıf çıkarlarının etkinlik ve egemenlik alanlarına doğru genişletmesinin, “evrensel politik özgürleşme” talebini dile getirmesi sonucu olduğunu ve 18. Yüzyılın sonuna doğru özel ve kamusal alanların tarihsel olarak ayrılmaya başladığını söylemektedir. 18. ve 19. Yüzyıl'a kadar özel alan ve kamusal arasında net bir ayırım yapılamamıştır. Bu dönemde ise iki kavram birbirinden farklı düşünölmeye başlamıştır.

Eski Yunan Devletleri'nden sonra Roma İmparatorluğu dönemine kadar süren özel alan-kamusal alan farklılaşması, kapitalist ekonominin hızla geliştiği ve burjuva anayasal devletin kurulduğu 17. yüzyıldan 18. yüzyılın sonuna doğru bürokrasi, yargı, ordu, feodal otoritelerden giderek bağımsızlaşarak kamusal otorite organlarına dönüşmeye başlamıştır. Kent kökenli tacirlerin kurdukları meslek örgütlerinin bir kısmı burjuva toplumunu oluşturacak ve sivil toplum, bir açıdan kamu otoritesinin altında gelişen özel ekonomik ilişkiler alanı olarak ortaya çıkacaktır. Kapitalizmin ulusal bir pazar yaratabilmesinin bir sonucu olarak ortaya çıkan ulus-devlet de, iktidarın kamusal temsili için ortaya çıkan yeni bir kamusal otorite alanıdır (Avcı, 2008: 46). Kamunun temsil edilmesi ve devlet organlarının bağımsızlaşmasıyla kamusal bir temsil modeli ortaya çıkmıştır. Bu temsil kapitalizmin gelişimi ile de doğrudan bağlantılı olmaktadır.

Gülaşık'a göre (2011: 22); sanayileşme kamusal yaşamın özel yaşamdan ayrılmasını sağlamıştır. 17. ve 18. yüzyıllarda gelişen sanayi toplumunda sadece ekonomik üretim faaliyetleri aileden kopmamış, aynı zamandan ailenin geleneksel fonksiyonları da bir bir ailenin dışına taşınmaya başlamıştır.

Sanayileşme ile birlikte bireyler, özel alanın yani aile hayatının dışına çıkmaya başlamışlar ve ailenin temel işlevlerini de kamusal alana taşımaya başlamışlardır.

Çaha'ya göre (1998: 73); Habermas'ın burjuva kamusu diye isimlendirdiği ve 17-18 yüzyıl Avrupa'sında canlılık bulan kamusal yaşam bugünkü kamusal yaşamdan oldukça farklıdır. O günkü kamu, özel alandaki farklı anlamları bünyesine alan ve ortak mekanda aynı potaya getiren bir kamuydu. Kamusal alanı ve özel alanı bir araya getiren 17. ve 18. yüzyıl Avrupası kapitalizmin ve sanayileşmenin etkisi ile aile hayatını kamusal alana taşımıştır.

Avcı'ya göre (2008: 46); kamusal alan, devlet ile ekonomik ilişkilerin oluşturduğu özel alan ile devlet iktidarı arasında yeni bir kamusal alan olarak 17. ve 18. yüzyılda şekillenmeye başlamıştır. Kamusal otorite olan devletin alanıyla, sivil toplum ve özel ilişkiler alanı ortasında yeni bir alan olan kamusal alan, politik kamusal alan ve edebi kamusal alan olarak iki farklı niteliğe sahiptir. Bireylerin bir araya gelerek her konuda konuştuğu ve kendilerini ifade ettiği kamusal alan edebi olarak adlandırılabilirken, bu tartışmalardan çıkan, politik, devleti ilgilendiren konuların tartışılması ise politik kamusal alanı oluşturuyordu.

Habermas (2004: 100), kamusal aklın vücut bulduğu burjuva kamusal alanın kurumları arasında 17. ve 18. yüzyıllarda Fransa'daki kafe ve salonları, İngiltere'deki kahvehaneleri ve Almanya'daki tartışma topluluklarını saymaktadır. İngiltere'de kahvehaneler ve Fransa'da devrime kadar salonlar önce edebi olarak başlayıp sonra siyasal nitelik kazanan eleştirinin merkezleri olmuşlardır.

Edebi kamusal alanın politik kamusal alana dönüşmesi bu dönemde gerçekleşen devlet temelli politikaların tartışılmasından dolayı ortaya çıkmıştır. Siyasi tartışmaların kamusal alanda gerçekleştirilmeye başlanması politik kamusal alanı doğurmuştur.

Habermas'ın kahvehaneleri, kafeleri ve salonları kamusal alan olarak görmesi o dönemin burjuva topluluklarının siyasi ve toplumsal tartışmalarını o alanlarda yapmalarından kaynaklanmaktadır. Habermas'ın kamusal alan tanımı, bazı araştırmacılar tarafından cinsiyetçi olarak görülmektedir. Çünkü, politik ve edebi kamusal alanın erkek egemenliği altında kurulduğu düşünülmektedir. Oysa o dönemde bazı soylu kadınlar da evlerinde toplanarak siyasi ve toplumsal olayları konuşabiliyorlardı.

Yaşın'e göre (2002: 96); 18. yüzyılda Londra ve Paris kahvehanelerindeki özgür tartışma ortamları, farklı fikir ve görüşlerin yer aldığı gazete ve sürekli yayınlar, 19. yüzyılda kamusal alanın biçim değiştirmesiyle birlikte ortadan kalkmıştır. Kamusal erk ile özel alanın ayrışmasından doğan kamusal alan, içerisinde farklı çıkar ve fikirlerin ifadenmesini olanaklı kılmışken, bu alana ait fiziksel mekanlar ve sahipliğinin ortadan kalkması sonucu dönüşüme uğramıştır. Yayıncılık alanındaki tekelleşme, kamusal alandaki özgür iletişim mekanlarının ortadan kalkması ve toplumsal yapıda yaşanan değişimler gündelik yaşam pratiklerinin, gerek kamuoyu oluşumunu, gerekse toplumsal muhalefetin örgütlediği iletişim biçimini ortadan kaldırmıştır.

Kitle iletişim araçlarının ortaya çıkması ile birlikte kamusal alanda aktif olarak tartışan ve sohbet eden bireyler pasifleşerek özel alana dönmüşlerdir. Bu dönüş daha sonra internetin gelişimi ile kamusal alan kavramını başka boyutlara taşımıştır. İnternet ve kamusal alan ilişkisini ele almadan önce kamusal alan modellerini incelemek faydalı olacaktır.

1.3. Kamusal Alan Modelleri

Seyla Benhabib, Batı politik düşüncesi içinde biçimlenen üç "kamu alanı" olduğunu söylemektedir. Bunlardan ilki - Hannah Arendt'in görüşleri etrafında şekillenen agonistik kamusal alan görüşünü belirtmektedir. İkincisi Kant'la başlayan ve liberal düşünce etrafında şekillenen legalistik kamusal alanı içermektedir. Üçüncü olarak da Habermas'ın düşünceleri üzerinde şekillenen söylemsel kamusal alan modelidir (akt.Yükselbaba,2008: 96).

Üç kamusal alan modeli dışında, bazı araştırmacıların da kamusal alan üzerine yapılan söylemleri bulunmaktadır. Bu söylemlerde kamusal alan modellerini kapsamaktadır.

1.3.1. Agonistik Kamusal Alan

Kamusal alan modelleri, içinde buldukları dönemin özelliklerini, toplumsal, ekonomik, siyasi boyutunu aktarmaktadır. Agonistik kamusal alan modeli de Hannah Arendt'in kamusal alan tanımlaması ile bağlantılı olarak şekillenmiştir.

Savut (2016: 16), Hannah Arendt'in bireyin çalışma eylemi içerisinde hapsolme durumunu kapitalist sistemin karmaşıklığına kapılan bireyin özel alanı içerisine hapsedilerek toplumsal sorunlardan uzaklaşmasını ve tepkisizleşmesini ifade etmektedir.

Arendt'in "Geçmişle Gelecek Arasında" kitabında (1996: 95), kamusal alan kavramı iki boyutlu olarak tanımlanmaktadır. İlk olarak kamusal alan, herkes tarafından ulaşılabilen, görülebilen ve en önemlisi müdahale edilebilen bir alandır. İkinci olarak da bireyler tarafından yaratılmış olan ortak bir dünyayı ifade etmektedir.

Agonistik kamusal alan modelinde, bireyler kitle iletişim araçlarının içine hapsolarak pasif kitlelere dönüşmektedirler. Toplumsal, siyasi ve ekonomik konulardan uzaklaşmaktadırlar.

Savut'a göre (2016: 18); Hannah Arendt'in kamusal alan kavramı Antik Yunan Devletleri etrafında şekillenmiştir. Arendt, özellikle kamusal alan ve özel alan arasındaki ayrımı Eski Yunan devletleri ile açıklamaktadır. Ayrıca Arendt, Eski Yunan Devlet'lerindeki toplumsal yaşamı Hane ve Polis olmak üzere ikiye ayırmıştır ve bu ayrımında hane özel alana yani aile hayatına, polis ise kamusal alana denk düşmektedir.

Arendt'in özel ve kamusal alan kavramları arasında yaptığı ayrım agonistik kamusal alan modelini oluşturmaktadır. Özel alan, aile ve ihtiyaçlara bağlı bir alanı temsil edebilirken, kamusal alan özgürlükçü bir alanı temel almaktadır.

Arendt'e göre (1994: 50); kişinin hayatına devam edebilmesi için gerekli olan zorunlulukların yerine getirilmesi özel alanda gerçekleşmektedir. Bu alanda bireyler, ihtiyaçlarına göre şekillenmektedirler. Yeme, içme, barınma, üreme gibi zorunluluklarının karşılandığı bu özel alan doğal topluluk olarak nitelendirilmektedir.

Özel alan, agonistik kamusal alan modelinde zorunluluklardan dolayı bir araya gelen bireylerin oluşturduğu doğal topluluk olarak ifade edilmektedir. Bu doğal topluluk, temel insani ihtiyaçlarını bu özel alanlarda gidermektedir.

Onat ise (2013: 29); bu zorunlulukların karşılanmaması durumunda yaşamın sürdürülebilmesinin sıkıntıya düşeceğini ve bu noktada özgürlük ile yaşam arasındaki ince çizgi ortaya çıkacağını belirtmektedir. Dolayısıyla özgür bireylerin oluşturduğu kamusal alanın ortaya çıkması için özel alandaki zorunlulukların karşılanması gerekmektedir.

Özel alanı oluşturan yeme, içme, barınma gibi temel insani ihtiyaçların karşılanması özgür, eylemci bir kamusal alanı ortaya çıkarmaktadır.

Arendt (1994: 296); Antik Yunan devletlerindeki polis ile kamusal alanı bir görmektedir. Ancak polisin yoksullara, kölelere ve özellikle kadınlara kapalı olduğunun farkında olmasına rağmen siyasi ve toplumsal olayların merkezinde yer aldığı için kamusal alanla özdeşleştirir. Arendt'in yaklaşımına göre polis, özgür insanların konuşmalarından doğan bir örgütlenme alanıdır.

Yunan toplumunda şekillenmeye başlayan kamusal alan kavramı, Hannah Arendt içinde çözümleyici olmaktadır. Özel alan ve kamusal alan arasındaki ayrıma bu bağlamda dikkat çekmektedir. Onat (2013: 32); Arendt'in kamusal alan ve özel alan ayrımında zorunlu olan bazı unsurları vurguladığını söylemiştir. Bu bağlamda özel alanın en temel unsurları arasında emek ve iş yer almaktadır.

Arendt, insanların temel ve biyolojik ihtiyaçlarının özel alanı oluşturduğunu ifade ederken, bu ihtiyaçların karşılanmasının da emek vererek olduğunu vurgulamaktadır.

Arendt'e göre (1994: 120); insan çalışan bir hayvan olarak tanımlanmaktadır. Çünkü, sürekli emek üretimi ve tüketimi içerisinde yer almaktadır. Buna göre insan yaşamak için tüketmek, tüketmek içinde emek üretimi yapmaktadır.

Sürekli çalışma halinde olan insanın kamusal alanın dışında kalacağını söyleyen Onat (2013: 44); dolayısıyla insanın siyasi ve toplumsal olaylarında uzağında olacağını vurgulamaktadır.

Üretim ve tüketim zinciri içerisinde yer alan insan, sürekli özel alan dahilinde olacağı için siyasi ve toplumsal olayların uzağında kalarak kamusal alan kavramından da uzaklaşır.

Arendt'e göre (1994: 165); çalışan hayvanlara dönüşen insanlar çoğunlukla modern toplumlarda yaşamaktadır. Çünkü, modern toplumlarda yaşayan insanlar, çalışma hayatları içerisinde sıkışıp kalmışlardır. Bu durum köleliğin sıradanlaşması olarak ifade edilmektedir.

Modern toplumlarda insanlar ihtiyaçlarını karşılamak için çalışmak zorundadır ve bu üretim ve tüketim zinciri insanı köleleştirmektedir. İnsanlar sistem içerisinde köleleştiklerini fark etmezler ve bu da sıradanlaşmayı ifade etmektedir.

Onat'a göre (2013: 50, 51); Arendt'in düşüncesinde özel alan kavramına etki eden bir diğer unsur iştir. Ancak emek ile iş arasında çok az bir fark vardır ve bu nedenle iş tanımlamasının özel alana mı dahil olduğu yoksa kamusal alana mı dahil olduğu belirsiz kalmaktadır. İş, somut olarak üretilen bir ürününün ortaya çıkma süreci olarak tanımlanmaktadır ve emeğin içerisinde var olan zorunluluk iş için geçerli değildir. Emek, gücün tüketilmesini ifade ederken iş, etkinlik sonucu ortaya çıkan ürünü ifade etmektedir.

Emek, sürekli devamlılık isterken iş, üretilen ürün ile son bulmaktadır. İş, emeğin yaşamını sürdürmesi için gerekli olan çalışma eylemini gerçekleştirirken kullanacağı alet ve aracın üretilmesini ifade eder.

İş ve emek birbirinden bağımsız düşünülemeyecek unsurlardır. Çünkü emek üretimi yapmak için iş yapmak gerekmektedir. Bu iş, emek üretiminde kullanılacak aletleri kapsamaktadır.

Arendt (1994: 197); emek üretimi yaparken kullanılacak olan aletlerin üretimine yani iş tanımlamasına uygun olan araçları kullanan kişiyi “homo faber” olarak adlandırmaktadır. Homo faber, üretilen araçlar üzerinde özgür ve egemen olduğu için “çalışan hayvan” kavramından farklıdır. Çalışan hayvan olarak tanımlanan insanlar, homo faber’in ürettiklerine bağımlı olarak hayatlarını sürdürürler. Çığ’a göre ise (2012: 144); homo faber, çalışan hayvan olarak tanımlanan insanlara üstündür. Yani, çalışma düzenine boyun eğen insanlar bu düzen içerisinde tartışmaya ve akıl üretmeye başladıklarında homo faber konumuna geçebilirler.

Arendt’in emek ve iş üretiminde yer alan insanlar için yaptığı tanımlamalar hiyerarşiye benzemektedir. Üretim zincirinin üstünde yer alan homo faber diğer insanlardan üstündür. İş üretimi yapanlar yani çalışan hayvan olarak tanımlananlar ise daha düşük seviyede yer almaktadırlar.

Özgürlük, eylem ve söz unsurları bağlamında değerlendirilen kamusal alan ise Arendt’e göre (1996: 202); zorunlulukların olmadığı bir alanı ifade etmektedir. İnsanların ihtiyaçlarını karşılamak için sürekli üretim yaptıkları özel alandan farklıdır. Bu da özgürlüğün var olabildiğini kamusal alanda gerçekleşen bir eylemin var olup olmadığına bağlıdır.

Agonistik kamusal alan genel olarak Hannah Arendt’in tanımlamalarıyla modellenmiştir. Buna göre insanlar iş ve emek süreçlerinde birbirlerinden ayrılırlar. Homo faber içerisinde yer alan insanlar kendi egemenliklerini kendileri kurarlar. Diğerleri ise sistem içerisinde köleleştirilirler. Kamusal alan ise bu zorunlulukların dışında kalan özgürlük ve eylem alanıdır. Burada gerçekleşen eylemler ise özel alanı ayakta tutmaktadır.

1.3.2. Legastik Kamusal Alan

Liberal bir görüş içerisinde şekillenen legastik kamusal alan ise bireylerin siyasal ve toplumsal alanlarda eşit olması gerektiğini ve kamusal alanında devlet güvencesine alınması gerektiğini savunmaktadır. Legastik kamusal alana göre, bireyler bir anayasal düzen içerisinde kamusal alanda var olmaktadır.

Erdoğan’a göre (2006: 99, 100); devlet, liberal bir görüş üzerinden kamusal alanı güvence altına almak zorundadır. Bunun için de hukuk devleti ve insan hakları, anayasal-

kurumsal güvenceler altına alınmış olmalıdır. Hukuk önünde eşitlik, sivil ve siyasal özgürlüklerin anayasal olarak tanınmış olmasını gerektirir. Devlet her alanda tarafsız olmalıdır, yoksa bir çıkara veya gruba hizmet edebilir.

Legastik kamusal alanın temsilcisi olarak John Locke görülmektedir. Locke'un eşitlik üzerinde durması bu kavramda belirleyiciliği oluşturmaktadır.

Karadağ (2003: 180); John Locke'un anlayışına göre, sözleşme sırasında herkesin eşit olduğunu ama efendi, köle, anne-baba ile çocuklar, karı-koca arasındaki ayrımlar siyasal niteliğe sahip olmadıkları gerekçesiyle özel alana indirgenildiğini belirtmektedir. Müftüoğlu ise (2003: 32); legastik kamusal alanın sadece özgür erkekleri kapsadığını belirtmektedir. Ayrıca, yararlı ve iyi yaşam anlayışının kamusal gündeme alınmaması da sınırlamalar içerisinde yer almaktadır. Çünkü bu anlayışlar kişilerin özel alanına ilişkin sorunlar olarak görülürler.

Arendt'in agonistik kamusal alan kavramında olduğu gibi legastik kamusal alanda erkekleri kapsamaktadır. Çünkü, kadınlar özel alan ile sınırlı kalarak aile içi işlerle çevrelenmişlerdir.

Mill'in (1986: 65); kamusal alan kavramı ise siyasal bir alanın tanımlanması ile açıklanabilmektedir. Siyasal alanın tanımlanması ise iki unsura bağlıdır. Bunlardan ilki teleolojik ilke "en iyi hükümet biçimi her türlü uygarlık durumunda uygulanabilir ya da seçilebilir bir biçim değil, fakat uygulanabilir ve seçilebilir olduğu koşullarda, o gün ve daha ileride, en büyük nicelikte yararlı sonuçları doğuran bir hükümet biçimidir". İkinci ilke ise her yurttaş bir yerel ya da genel bir kamu görevine çağrılmalıdır. Karadağ'a göre (2003: 180); ikinci ilke yönetim olmalıdır ve sadece çoğunluğu değil azınlığı da gözetmelidir.

Liberal çizgilerde yer alan kamusal alan toplumdaki çoğunluk bireylerin hak ve çıkarlarını gözetirken azınlığı ayırt etmemelidir. Azınlığın da hak ve çıkarlarını göz önüne alarak toplumdaki bütün bireyleri eşit saymalıdır.

Hayek'e göre ise (1997: 210); toplumdaki insanların ihtiyaçları iktidar tarafından tanımlanamaz ve bu yüzden siyasal iktidar kamusal iyiyi sağlayamamaktadır. Siyasal iktidarın görevi, toplumun kendi gereksinimlerini kendilerinin sağlayabilecekleri koşulları yaratmak olmalıdır.

Legastik kamusal alan, insanların kendi çıkarları doğrultusunda hareket etmesini olanaklı kılmamaktadır. Çünkü kendi çıkarları doğrultusunda hareket eden insanlar, toplumun çatışmasına neden olmaktadır. Bu yüzden ortak iyiye ulaşmak hedeflenirken, herkesin eşit olduğu gözetilmektedir.

1.3.3. Söylemsel Kamusal Alan

Söylemsel kamusal alan modeli Habermas'ın kamusal alan kavramı ile birlikte ele alınmaktadır. Habermas'ın Ortaçağ ile ilgili yaptığı burjuva kamusal alanı bu model içerisinde şekillenmektedir.

Habermas'a göre (2004: 62); Ortaçağ'da kamu ve özel alan kavramları birbirinden farklı düşünülmekteydi. Ortaçağ'da kamu kelimesi genellikle siyasi olarak nitelenmekte ve kamusal kelimesi ise yönetme ile ilgili olarak anlaşılmaktaydı.

Ortaçağ'da Habermas'ın kamusal alan kavramı, daha çok siyasi otoritesinin halkı temsilini kapsamaktaydı. Halkın toplandığı alan değil, hükümetin halkı yönettiği bir alan olarak görülmekteydi.

Eren'e göre (2005: 99); temsili kamusal alanda halkın rolü bir tamamlayıcı olmaktan öteye gidememiştir. Yani halk siyasetleri tamamlayan bir topluluk niteliğindedir.

Yükselbaba (2012: 65); temsili kamunun, hükümdarın hükmetme yetkisine sahip olmasından kaynaklandığını dile getirirken, hükümdarın yargılama, yürütme, yasa koyma, tüm vatandaşlar adına fikir belirtebilme gibi güçlere sahip olmasının da vatandaşların onu kamunun temsilcisi olarak görmesini beraberinde getirmiş olacağını söylemektedir.

Söylemsel kamusal alan modelinde, halk hükümdarın yetkileri karşısında kamusal alanda bir üstünlük sağlayamamaktadır. Hükümdar kamunun hatta kamuoyunun temsilcisi niteliği taşımaktadır.

Habermas (2004: 97) ise; modern anlamda kamusal alan kavramının gerçek kullanımının 15. Yüzyıl'da başladığını ve burjuva sınıfının ekonomik gücünü arttırarak siyasal alana yansıtması olarak bunun gerçekleştiğini söylemektedir. Bu da Ortaçağ'ın temsili kamusunun yani kilise, prensler ve soyluların çöküşü ile birlikte ortaya çıkmıştır. Bu çöküş Rönesans ve Reform hareketleri sonrası feodal otoritenin eski gücünü kaybetmesi olarak tanımlanmaktadır. Bu anlamda dinî otoritenin temsilciliğini yapan kilise, toplumsal alanın düzenleyicisi olma gücünü kaybederek bireylerin kendi vicdan muhasebelerine göre hareket ettikleri bir özel alan haline gelmiştir. Prens bünyesinde birleşen kamu otoritesinin unsurları (bürokrasi, ordu, yargı vb.) saraydan bağımsızlıklarını ilan etmiştir. Soylular ise eski güçlerini kaybederek sınırlı bir alan içerisine hapsolmuştur.

15. Yüzyıl'da gerçekleşen bu dönüşüm otoriteyi özel alan haline getirmiş ve burjuva kamusal alanını gün yüzüne çıkarmıştır.

Yükselbaba, burjuva kamusal alanının oluşumu şöyle açıklamaktadır:

“Ekonomik alandaki özgürlüğün getirisiyle birey, toplumsal yaşamda söz sahibi olmaya başlamış ve siyasal otoriteden bağımsız bir kamuoyu yaratıcısı konumuna gelmiştir. Habermas da burjuva

kamusunun oluşumunu kapitalizmin ve modernitenin bu yükselişine bağlamıştır” (Yükselbaba, 2012: 67).

Burjuva kamusalından söz edilmeye başlandığında, burjuva sınıfı kamusal alanın dahiline alınmış ve saray kamusalının tersine artık burjuva kamusalından söz edilmeye başlanmıştır.

Habermas (2004: 74); 17. Yüzyıl ile birlikte toplumun değiştiğini, her gün çıkan gazetelerinde bunun üzerinde etkili olduğunu dile getirmiştir.

Onat ise, basın aracılığıyla topluma haberin ulaşmasının kamusal alanın oluşumunun ilk basamağı olduğuna şu sözleri ile dikkat çekmiştir:

“Sosyal, ekonomik, siyasal, kültürel vb. gelişmelerden haberdar olan rasyonel birey, çeşitli toplantı mekânlarında (kahvehane, tiyatro, müze vb.) ilgili konuya ilişkin diğer bireylerle iletişime geçerek kamuoyu oluşturma sürecini başlatmaktadır. Bu iletişim sürecinin en temel niteliği ise bireylerin herhangi bir sınıf ayırımına tabi olmadan ve tamamen eşit bir biçimde kendilerini göstermeleridir” (Onat, 2013: 76).

17. Yüzyıl’dan sonra toplumda meydana gelen gelişmeler, bireylerin kendilerini eşit olarak kamusal alanda temsil etmeleri ile sonuçlanmıştır. Bu temsil, bireylerin diğer bireyler ile kamusal alanlarla iletişime geçmesi ile ortaya çıkmıştır.

Yükselbaba’ya göre, Habermas’ın kamusal alan kavramının özellikleri şu şekilde sıralanabilir:

- Herkes katılım gösterebilir.
- Bu alanda yer alan herkes eşit ve özgürdür.
- Konuşmalar herkesin gözü önünde yapılmaktadır.
- Bireylerin bu alanlara katılımının hiçbir engel teşkil etmemesi ve bu alana erişimin garanti altına alınmış olması gerekir.
- Kamusal alan, devlet yönetim kuruluşlarından bağımsız bir alandır.
- Toplumun yararını gözetecek konular dışında bir sınırlaması yoktur (Yükselbaba, 2012: 136).

Habermas’ın kamusal alana ilişkin yaptığı açıklamalar, bu alanın herkese açık olduğunu ve bu alanda da herkesin eşit olduğuna yöneliktir. Bazı araştırmacılar özellikle kadınların kamusal alanın dışında tutulduğunu ve kamusal alanın erkek egemenliğine bağlı olduğunu savunmaktadırlar. Kadınların ise özel alanlarda toplanmaları ve sohbet etmeleri kamusal alan ve özel alan kavramları açısından başka bir ayrımı ön plana çıkarmaktadır. Fakat Habermas’ın özellikle kamusal alanı devlet kurumlarından ve otoriteden bağımsız tutması, burjuva sınıfının siyasetle olan bağlantısını içerisine almamaktaydı.

Onat'a göre (2013: 92); devlet ile toplum arasındaki köprü olarak nitelendirilen burjuva kamusu, 19. yy'ın sonlarına doğru çöküş yaşamaya başlamıştır. Burjuva kamusunun çöküş nedeni, özel alan ile kamusal alanın iç içe geçmeye başlamasıdır.

Burjuva sınıfının siyasi gücü eline alması kamusal alanda yer alan devlet ve burjuva sınıfındaki ayrımı da yok etmiştir. Söylemsel kamusal alan modeli bu bağlamda burjuva kamusunun çöküşü ile ilişkilendirilebilmektedir.

1.3.4. Diğer Kamusal Alan Modelleri

Agonistik, legastik ve söylemsel kamusal alan modellerinden başka kamusal alan modelleri de bulunmaktadır. Bu modeller genel bir kamusal alan modeline işaret etmediği için tek tek ele alınmamaktadır.

Gordon Marshall'a göre (2009: 380); kamusal alan, Yunan toplumunda aile ve ekonomik ilişkilerden oluşan özel alanın karşısında yer alan siyaset alanı olarak açıklanmaktadır. Marshall, kamusal alanı siyaset ile iç içe geçmiş bir alan olarak görmektedir.

Özbek'in Craig Calhoun'dan aktardığına göre ise (2004: 27); kamusal alan sivil toplumun içinde ortaya çıkan özgül bir alandır ve rasyonel, eleştirel bir söylem aracılığıyla politik sorunların çözümlenmesinin amaçlandığı kültürel ve toplumsal örgütlenme alanıdır.

Farklı kamusal alan tanımlamaları özellikle tanımlandığı döneme ilişkin toplumun durumunu yansıtmaktadır. Dönemin siyasi, ekonomik ve toplumsal şartları kamusal alan tanımlamasının yapılmasında önemli rol oynamaktadır.

McCarthy'e göre (2004: 91); kamusal alan sivil toplum ve devlet arasında köprü kuran, toplumun yararına ilişkin görüşlerin paylaşıldığı bir alandır.

Yükselbaba (2012: 158); Oskar Negt ve Alexander Kluge'nin kamusal alan yaklaşımının diğer kamusal alan modellerinden farklı olarak Marksist bir yapıya sahip olduğunu söylemektedir. Onların kamusal alan yaklaşımı işçi sınıfı üzerine kuruludur. Bu bağlamda proleter kamusal alan modelini geliştirmişlerdir. Kamusal alanı liberal düzen içerisindeki burjuvalardan alıp, işçi sınıfına teslim etmek amacını gütmüşlerdir; çünkü onlara göre emek, kazanç ve üretim ilişkileri döngüsünde fikir belirtmek ve politik yaşamı talepleriyle yönlendirmek proletaryanın görevidir.

Negt ve Kluge'nin kamusal alan yaklaşımı işçi sınıfı temelinde geliştiği için bu alanında işçi sınıfının düşünceleri ile çevrenmesi gerektiği üzerine kuruludur. Onlara göre üretim ve emek veren sınıfın düşünceleri, talepleri kamusal alanı oluşturmalıdır.

Yükselbaba'ya göre (2012: 125); Negt ve Kluge, klasik özel/kamusal alan kavramlarına itiraz etmektedirler. Çünkü, gündelik yaşam ve çalışma yaşamı içindeki gerçek toplumsal tecrübeler bu tür bölünmeleri aşmaktadırlar.

Kamusal alanın farklı tanımlamaları kavrama yüklenen özelliklerin de her düşünür için ayrı olmasını doğurmaktadır. Bu yüzden her kamusal alan modelinin kendi içinde özellikleri bulunmaktadır.

1.4. Kamusal Alanın Genel Özellikleri

Kamusal alan kavramı her dönemde o dönemin özelliklerine ve kişilerin algılayış şekillerine göre değiştiği için ortak bir kamusal alandan söz etmek mümkün değildir. Savut'a göre, ortak bir tanım yapmak zor olsa da kamusal alanın genel özellikleri şu şekilde sıralanabilmektedir:

- Kamusal alan devlet kurumlarından bağımsız bir alandır. Bu bağlamda özgürlükçü bir alandır.
- Kamusal alan toplumu ilgilendiren problemlerin tartışıldığı bir alandır.
- Kamusal alan herkese eşit olanaklar sunan bir alandır. Bu alanda kimsenin ırkına, diline, dinine bakılmaz.
- Kamusal alan bir iletişim ve etkileşim alanıdır. Eşit ve özgür kişilerin bir araya gelerek karşılıklı etkileşim sonucu düşünce ürettikleri alandır.
- Kamusal alan içerisinde yer alan bireyler akılcı davranmaktadırlar ve eleştirel düşünme ve sorgulama yapısı taşımaktadırlar (Savut, 2016: 17).

Kamusal alanın genel özelliklerine bakıldığında bu alanın geçmişten günümüze kadar toplumlara ve bireyleri kapsadığı görülmektedir. Çünkü toplum, siyasi, edebi sohbetlerini bu alanlarda gerçekleştirmektedir. Özel alan dışında kalan kamusal alan toplumun bütün bireylerine eşit ve özgür bir alan sağlamaktadır.

1.5. Kamusal Alan ve Özel Alan Ayrımı

Kamusal alan kavramından söz edilirken mutlaka bir özel tanımlaması da yapılmaktadır. Çünkü bu iki alan birbirinden bağımsız gibi gözükse de fakat birbirinden çokta bağımsız olmayan iki alandır. Özel alan tanımlaması çoğu düşünür için farklı tanımlamaları gerektirdiği için ortak bir özellikten bu alanda da bahsetmek pek mümkün değildir. Yine de özel alan çoğu zaman aile ve haneyi içine alan mahrem bir alandır.

Habermas'a göre (2004: 117); kamusal alan ve özel alan arasında çok ince çizgi vardır ve bu iki alanın karıştırılması yeni bir alan kavramının ortaya çıkmasını sağlamıştır.

Arendt ise (1994: 65); kamusal alan ve özel alanı ayıran hayali çizginin belirsizleşmesinin, kökenini modern çağın doğuşuna dayanan ve milli devlette kendini bulan toplumsal yapıya dayandırmaktadır. Arendt, kamusal alanı Antik Yunan devletlerindeki polis ile tanımlamaktadır. Polisin özellikleri özel alan ve kamusal alan arasındaki ayrımı belirlemektedir.

Kamusal alan modellerinde karşılaşılan ayrımlar özel alan ve kamusal alan arasında yapılan ayrımlarda da belirleyici olmaktadır. Çünkü her düşünürün kamusal alan kavramı farklı olduğu gibi özel alan kavramı da farklı olmaktadır.

Onat'a göre (2013: 29); legastik kamusal alan modelinin içinde yer alan liberal kuramcılardan Hobbes ve Locke, kamusal alanı politik özgürlük alanı olarak görürken, özel alanı insanların içinde buldukları doğal alan olarak görmektedirler. Yani onlara göre özel alan, siyasi etkinliklerin olmadığı, yaşamı devam ettirme ve koruma üzerine kurulu olan alandır

Özel ve kamusal alan arasındaki ayrım özellikle özel alanın hane ve aileyi temsil etmesi noktasında birleşmektedir. Özel alanda çoğu düşünür tarafından mahrem ve siyasi etkinliklerin olmadığı alan olarak tanımlanırken, Hannah Arendt bu alanı ihtiyaçların karşılandığı bir alan olarak tanımlamaktadır.

1.6. Kamusal Alan ve İletişim

Kamusal alan kavramı herkes tarafından farklı tanımlansa da iletişimden ayrı düşünülemeyen bir alandır. Çünkü, kamusal alanın var olmasının temelinde toplumdaki bireylerin veya kitlelerin birbirleriyle girdikleri etkileşim yer almaktadır. Kamusal alan ve iletişim birbirinden ayrı düşünülemeyecek unsurlardır.

Habermas'a göre (2004: 95); kamusal alan herkesin eşit olduğu bir özgürlükler alanıdır. Bu alana bütün bireylerin erişimi olanaklıdır. Bu alanı var eden de kitlelerin birbirleriyle girdikleri iletişim sürecidir.

Bireyler, kamusal alanlar üzerinden kitleler oluşturarak etkileşim kurmaktadır. Burada bireylerin dil, din, ırkları gözetilmez ve herkes eşit olanaklara sahiptir. Herkesin eşit olanaklara sahip olması da kamusal alanın özgürlükler alanı olduğunu göstermektedir.

Timisi'ye göre ise (2003: 65); kamusal alanlarda özgür bir şekilde kurulan iletişim kamusal alanın varlığını ortaya çıkarmaktadır. Kamusal iletişimin ortaya çıkması ve dağıtılması için belirli iletişim araçlarını gerektirmektedir. Bu iletişim araçları on sekizinci yüzyılda ortaya çıkan kamusal alan tartışmalarını yaygınlaştıran kitle iletişim araçlarıdır.

Kitle iletişim araçlarının, bireyler ve devlet arasında aracı görevi görmesi toplulukların iletişimde önemli bir rol oynamıştır. Çünkü bireyler, kitle iletişim araçları sayesinde çevrelerinden haberdar olmaya başlamışlardır. Fakat bunun olumsuz yönleri de bazı araştırmacılar tarafından sorgulanmaktadır. Özellikle kitle iletişim araçlarının pasif bireyler oluşturduğu yargısı kamusal alan kavramının da bu boyutta değiştiğini göstermektedir. Bu bağlamda bireyler kitle iletişim araçları ile seslerini duyurmaya başlamışlarsa da aslında bireyler arasındaki etkileşim bu araçların ortaya çıkması ile daha azalmıştır. Fakat kitle iletişim araçlarının ortaya çıkması toplumda var olan kamusal iletişimi yaygınlaştırmıştır.

Türkoğlu (2015: 243) ise; kitle iletişim araçlarının yaygınlıkları ve tartışılabilir etkinlikleriyle toplumsal durumlar için kamusal alan oluşturduğunu belirtmektedir. Kitle iletişim araçları arasındaki farklılıklar ve özellikleri kamusal alan kavramı konusunda birden çok tanımlamanın önünü açmaktadır.

Kamusal alan ve kitle iletişim araçlarının beraber düşünülmesi de devlet ve toplum arasında bu araçların köprü görevi görmesini sağlamaktadır. Toplum içerisinde yaşanan siyasi, ekonomik veya toplumsal olayların gazete/dergi/radyo/televizyon gibi araçlarla aktararak diğer bireylere ulaşması kamusal alanın sınırlarını genişletmektedir.

Özbek'e göre (2004: 445); Kitle iletişim araçlarının ortaya çıkması ve yaygınlaşması kamusal alan tartışmalarında önemli bir rol oynamaktadır. Çünkü, kitlesel araçlar kamusal iletişimi mümkün kılmakta ve modern dünyada kamusal bilgi, anlam ufkunun ve kamuoyunun üretiminde giderek artan bir etkiye sahip olmaktadır.

Kamusal alan kavramının farklı yüzyıllardaki tanımlamaları o dönemin özelliğini içinde barındırmaktadır. Bu yüzden 18. yüzyıl'da ortaya çıkan kitle iletişim araçları ile birlikte kamusal alan da farklı tanımlamaların içinde yer almıştır.

Wolton (2012: 28); medyatik bir kamusal alandan söz ederken, kitle iletişim araçlarının kamusal alanı değişikliğe uğrattığını belirtmektedir. Ona göre yeni kamusal alan medya ile gelişen ve kitle iletişim araçlarından bağımsız düşünülemez bir alandır.

Kamusal alanın her dönemde farklı tanımlanması kavramın dönüşmesini sağlamaktadır. Önce kitle iletişim araçları ile birlikte şekillenen kamusal alan, teknolojinin gelişmesi ile birlikte farklı şekillerde de tanımlanmaya başlamıştır. Özellikle internetin gelişmesi bambaşka bir kamusal alan kavramının ortaya çıkmasını sağlamıştır.

1.7. Kamusal Alanın Dönüşümü

Kamusal alan kavramı, Habermas tarafından özellikle 17. Yüzyılda kafelerde, salonlarda ve kahvehanelerde gerçekleştirilen siyasi ve toplumsal tartışmaların yaşandığı yer

olarak karşımıza çıkmaktadır. Ayrıca, burjuva kamusalını da içine alan Habermas, devlet otoritesinin sağladığı kamusalın yerini burjuva sınıfına bıraktığını söylemektedir. Arendt ise, kamusal alanı özgürlükler ve eylem ve söz alanı olarak tanımlamaktadır. Arendt ayrıca kamusal alan kavramının Antik Yunan polislerinde şekillendiğini belirtmektedir. Hobbes ve Locke ise kamusal alanı özgür ve eşit olarak devlet ile birlikte ele almaktadır. Kamusal alan kavramının farklı tanımlamaları günümüze dek sürmüştür. Günümüzde ise bu kavram teknoloji ile birlikte dönüşmeye başlamıştır. Teknolojinin sağladığı imkanlar ile kamusal alan gerçek bir meydan tanımlanmasından çıkarak sanal meydanlara uzanmıştır.

Teknolojinin gelişmesinin bireylere yeni tartışma olanakları sunmaya başladığını söyleyen Varol, bunu şu şekilde anlatmaktadır:

“Artık güncel, sanatsal, ekonomik, eğitimsel ya da siyasal olmak üzere bir çok konuda bireyler sanal ortamda bir araya gelerek mekansız ve kimliksiz olarak fikirlerini öne sürmekte, gruplar oluşturabilmektedir. Geçmişin salonları ve davetleri zamansız ve mekansız olarak web üzerinde oluşmakta ve tüm dünyaya açılabilir” (Varol, 2010: 126, 127).

Kitle iletişim araçlarını bile dönüşüme uğratan teknoloji yani internet, kamusal alanın üzerinde de bir dönüşüm yaşanmasını sağlamaktadır. Bireyler teknolojinin gelişmesi ile bütün bilgi ve paylaşımlarını internet üzerinden yapmaya başlamışlardır. Bu da kamusal alanın sanal mekanlarda yeniden oluşmasına yol açmaktadır.

İmama ise; internetin yeni sosyal etkileşimler bağlamında iki şekilde karşımıza çıktığını söylemektedir:

- Şahıs Kimliği: bireylerin karakteristik özelliklerinden oluşmaktadır.
- Kollektif Kimlik: bireylerin bir topluluk içinde yer alarak oluşturdukları kimliktir (İmama, 2005: 257).

İnternetin ortaya çıkması ile birlikte birey hem kendi olarak bu sanal alanlara katılmakta hem de toplumsal örgütlemeler bağlamında burada yer almaktadır. Toplumsal örgütlenmeler içerisinde yer alan birey kamusal alanı da bu sanal meydanlara taşımaktadır. İnternette yorum yapabilme veya diğer insanlarla etkileşime girebilme gibi özelliklerle bireyler, sohbetlerini, tartışmalarını bu alanlarda gerçekleştirmeye başlamışlardır.

Mutlu'ya göre (2006: 250); bilgi ve iletişim teknolojilerinin sunduğu olanaklar ve kapasite artışı bazı siyaset ve iletişim bilimcilere göre devrime yol açmaktadır. İnternet, günümüzde ideal bir kamusal alan işlevine sahiptir.

İnternetin bir kamusal alan olarak ele alınmasının iki sonucu ortaya çıkmaktadır. Biri, bireyler internet üzerinden yorum yaparak tartışmalara katılmakta ve özgürce düşüncelerini dile getirmektedirler. İkincisi ise, bireyler bu sanal kamusal alanlarda toplumsal, siyasi,

ekonomik konular üzerinden örgütlenmekte ve bu örgütlenmelerini gerçek somut kamusal alana taşımaktadırlar. Her iki anlamda da internet yeni bir kamusal alan olma niteliğini taşımaktadır.

İnternettein kamusal alan bağlamında yeniden tartışılması, özel alan kavramının da yeniden şekillenmesini sağlamaktadır. Çünkü, zamansal ve mekânsal olmayan internetin doğurduğu kamusal alanda zamandan ve mekandan bağımsızdır. Bu yüzden özel alan ile kamusal alan arasındaki ayrımı ortadan kaldırmaktadır. Bireyler internete her an her yerden bağlanarak dahil olabilmektedirler bu da internetin özel alan kavramı çevresinde yeni bir tanımlama yapmayı olanaklı kılmamaktadır. İnternetin gelişimi, bireyleri somut alanlardan alarak sanal kamusal alanlara yönlendirmiştir.

1.7.1. Sanal Kamusal Alanların Ortaya Çıkışı

Teknolojinin gelişmesi ile birlikte bireyler internet üzerinden bilgi alışverişi yapmaya ve etkileşime girmeye başlamışlardır. İnternetin kamusal alanın sınırlarını genişletmesi ile birlikte bireyler sadece kendi çevrelerinde olan biten olaylardan haberdar olamayıp aynı zamanda dünyanın her yerindeki olaylara da hakim olmaya başlamışlardır. Ayrıca, internet ile birlikte bireyler herkesle eş zamansız olarak etkileşime girebilmektedirler. Bu da dünyanın her yerine ulaşan bir sanal kamusal alanı doğurmaktadır.

Köse, internet ve kamusal alan ilişkisini şöyle açıklamaktadır:

“İnternet teknolojisi ile birlikte, öncelikle kamusal tartışmanın ve ifadenin sınırları genişlemiş, sanal ortamda edilmiş bir sözün ya da tartışmanın etki sınırları ulus-devletlerinkini de aşarak tüm insanlığı kapsayan bir uzama yayılmıştır. Kimilerine göre, sunduğu “elektronik demokrasi” ortamı yanında, sağladığı avantajlara aynı ölçüde soğuk bir toplumsallık ve duygusal bir buzlaşma alanını simgelese de, her şeyden önce internetin çok önemli eylemci bir yönü de vardır. Bu anlamda kamusal talepleri örgütleyerek etkili bir kamuoyu baskısına dönüştürme gücüne sahip olan internet, halkın pro aktif yönelişinde, yani talepleri için bastırma noktasına gelmesinde önemli bir güdüleyici etkindir. İnternet, alternatif yayıncılığın en etkili dinamiklerinden olan “etkileşim” ve “sorumluluk paylaşımı” ilkelerini hayata geçirme olanağı sunmaktadır” (Köse, 2007: 271).

İnternet, sanal kamusal alan üzerinde yaşanan örgütlenmeler içinde alternatif bir yol sunmaktadır. Çünkü internet üzerinden başlayan bir örgütlenme gerçek dünyada da yankı bulabilmektedir. Dijital aktivizme de olanak sağlamaktadır. Ayrıca, medya yapılanması için alternatif medya yolları da sunmaktadır. Bu anlamda internet sınırsız bir kamusal alan ve herkese hitap etmektedir.

Özmen ise (2004: 30); sanal kamusal alanın da, tıpkı reel kamusal alan gibi kamuya ait olan ve herkesin kullanımına açık olan anlamına geldiğini söylemektedir. Ayrıca kamusal

alanın mevcut statüsü: devletin ve piyasa koşullarının dayatmasından bağımsız olarak demokratik süreçleri besleyen aydınlanmış bir tartışmanın cereyan ettiği kültürel ve politik alan olarak makro ve mikro siyaset seviyesinde çok büyük önem taşımaktadır.

Habermas'ın kamusal alanın özelliklerini içeren metinlerinde bahsettiği üzere kamusal alan herkesin kullanıma açık, eşit ve özgür bir alandır. Bu anlamda internetin oluşturduğu sanal kamusal alanlar da eşit ve herkese açıktır.

Karataş'a göre (1998: 174); internet üzerinde zaman ve mekan kavramı bulunmamaktadır. Dünyanın herhangi bir noktasından yazılan bir yazı inanılmaz bir hızla bir başka noktadaki ya da noktalardaki kullanıcılara ulaşabilir ve yorumlanarak cevaplanabilir. Bu çok yönlü bir dönüşümün özetidir. İnternet üzerindeki bu hareket özgürlüğü ve mekanın sanallığı, kamusal alan modellerinin hemen tümüyle örtüşmektedir. Kamusal alanın çoğulluk, nesnel ilişkiler, eylemlilik, konuşma vb. özellikleri yeni toplumsal yapının dönüşüm dinamikleri de oluşturmaktadır.

Bauman (2010: 28) ise; internette bireylerin somut varlıklarının bir önemi olmadığını ama internetin bireylerin somut varlığı üzerinde kesin ve vazgeçilmez bir önemi olduğunu söylemektedir.

İnternet üzerinden bireyler kimliklerini kullanmak zorunda değillerdir. Bu anlamda birey sanal kamusal alana katılımda bedenini ve somut varlığını bir ceket gibi askıya asabilir ve soyut varlığı ile bu alana katılabilir. Öyle ki çoğu sosyal medya platformu bireylere kullanabilecekleri bir takma isim bile önermektedir. Birey bu alanlarda bambaşka bir kişilik sergileyebilmektedir.

Sibel Karaduman'ın "Modernizmden Postmodernizme Kimliğin Yapısal Dönüşümü" adlı makalesinde (2010: 2893); küresel koşullarda bireyin yakınlık kavramının da farklılaştığını vurgulamaktadır. Yani, internet üzerinden veya teknolojik cihazlar üzerinden etkileşime geçilen kişilerin, aynı ortamda bulunan kişilerden daha yakın gelebileceği kanısı oluşmuştur. İnternetle birlikte oluşan sanal alanlarda artık, mesafeler ve zaman önemini yitirmiştir.

Sanal kamusal alanın bireyler üzerinde kimlik değişimi yaratması da bu alanda gerçekleşen etkileşimleri dönüştürmüştür. Yakınlık ve uzaklık kavramlarını yok ederek bireyler arası sanal bir ilişki bağına ortaya çıkarmıştır. Bireyler sanal kamusal alanlar üzerinde kimliklerini gizleyebilme veya farklı bir kimliğe bürünebilme olanağı elde etmiştir. Kimlik üzerindeki bu dönüşüm, bireyin kendini olduğu gibi göstermesinin de önüne geçmiştir. Yani bireyler, gerçek hayat üzerinden konuşamadıkları meseleleri sanal kamusal alanlarda farklı bir

kimlikle dile getirmeye başlamıştır. Bu özgür düşünce ortamının önünü açsa da, bireylerin kimliklerinden uzaklaşmaları farklı sorunları meydana getirmektedir.

Dijital platformlar üzerinden yaşanan etkileşimlerin bir boyutu da sanal oyunlardır. Sanal oyunlar üzerinden de bireyler kendi sanal kamusal alanlarını oluşturarak diğer bireylerle etkileşime girmektedir. Özellikle online oyunlar, bireylere farklı bir dünyanın kapısını açarken eş zamanlı olarak dünyanın her yerindeki kullanıcılara ulaşmasına olanak sağlamaktadır. Bu şekilde dijital oyunlarda bireylerin, aynı zevkler altında bulunduğu ve konuştuğu alanlar oluşturmaktadır. Aslında dijital oyunlar da kendi içerisinde bir topluluk yaratarak o topluluğu aynı düşünceler etrafında toplamaktadır.

Sosyal medya platformları da kullanıcılarına topluluk oluşturma gibi özellikler sunmaktadır. Özellikle Facebook, kendi topluluğunu oluşturmak konusunda oldukça gelişmiştir. Bireyler bu topluluklara ilgi alanlarına göre katılma talebinde bulunabilmektedirler. Bu da sanal kamusal alanların çeşitliliğe ve etkileşime olanak sağladığını göstermektedir. Bireyler bir topluluğa dahil olma fikri çerçevesinde bu alanlara katılım göstermekte, yorum yapabilme ve diğer kullanıcılarla etkileşime girme gibi özelliklere sahip olabilmektedirler.

Kamusal alanın teknoloji ile birlikte dönüşümü, bireylere birçok olanak sağlamıştır. Eskiden zaman ve mekan kavramlarına bağımlı kalan bireyler bu kavramları sanal kamusal alanların ortaya çıkışı ile birlikte değiştirmişlerdir. Sanal kamusal alanlar, bireylere sadece dijital ortamda etkileşime girme olanağı sağlamamaktadır aynı zamanda somut alanları kullanma girişimlerinde de bulunmaktadır. Bu da düzenlenen etkinliklerle mümkün olmaktadır.

İKİNCİ BÖLÜM

DEĞİŞEN TEKNOLOJİ İLE BİRLİKTE ORTAYA ÇIKAN DİJİTAL PLATFORMLAR

2.1. İnternet Kavramı ve Ortaya Çıkışı

İnsan, ortaya çıktığı günden bu yana haberleşme ve iletişim kurma becerileri geliştirmiştir. Eski insanlar mağaralara kazıdıkları resimlerle iletişim kurmaktayken, çağlar geçtikçe iletişim kurma yöntemlerini de geliştirmişlerdir. Bu bağlamda geçmişten günümüze kadar iletişim araçları sürekli bir değişim göstermiştir. Öncelikle dumanla, posta güverciniyle haberleşen insanlık daha sonra kağıdın bulunmasıyla mektup ve sonra da telgraf, telefon gibi aletler aracılığıyla iletişim kurmuşlardır. Kitle iletişim araçlarının bulunması ile de televizyon/radyo/gazete gibi araçlar kitleleri yönlendirmeye başlamıştır. Teknolojinin gelişmesiyle birlikte ise internet kavramı ortaya çıkmıştır.

Günaydın'a göre (2010: 24); İnternet sözcüğü Türkçe'ye, İngilizce'den olduğu gibi geçmiş bir birleşik sözcüktür ve bu sözcüğün parçalarından biri olan "net" sözcüğü bilgisayar ağı anlamına gelmektedir. Kullanıcılar bilgisayar sistemi ile internete bağlanabilmekte ve dünyanın her yerindeki enformasyona ulaşabilmektedir. Fakat teknolojinin gelişmesi ile internet teknolojisi sadece bilgisayar sistemi ile kullanılmaktan öteye girmiş, mobil cihazlar, akıllı tabletler ve televizyonlar aracılığı ile de bağlantı sağlanmaya başlamıştır.

İnternetin gelişmesi onunla uyumlu cihazların da gelişmesinin önünü açmıştır. Eskiden sabit telefonlar ile iletişim kuran bireyler, teknolojinin gelişmesi ile taşınabilir cep telefonlarına sahip olmuşlardır. Cep telefonlarının ilk ortaya çıktığı dönemde sadece arama ve mesaj atma özelliği bulunmaktaydı. Daha sonra teknolojinin gelişmesi ile birlikte telefonlarda değişmeye ve internetle uyumlu cihazlar haline gelmeye başlamışlardır. Telefonların internet erişimine olanak sağlaması toplumları da etkilemiştir. Çünkü, internet için gereken bilgisayarların çok büyük olması ve taşınabilir olmaması internete her an erişimi zorlaştırmaktaydı. Fakat cep telefonlarının internet erişimine olanak sağlaması ile birlikte bireyler her an, her yerden bağlantı kurabilir konuma gelmişlerdir.

Taştan (1998: 3); bilgisayar ve iletişim teknolojilerindeki hızlı gelişmenin ve küreselleşmenin, çağımızın en önemli iletişim ortamı interneti geliştirdiğini söylemektedir. Liberal yaklaşıma göre, bu ortamın en belirgin özelliği herkesin kullanıma açık olmasıdır. Bireylerin bilgisayarın başında oturarak dünyadaki önemli bilgi kaynaklarını kullanabilme olanağını getirdiği savunulmaktadır.

İnternet teknolojisinin herkese açık olması insanların dünyanın her yerindeki kullanıcılarla iletişime geçmesini ve dünyanın her yerinde olan biten olaylardan haberdar olmasını sağlamaktadır. Bu da bazı değerlerin evrenselleşmesini sağlamaktadır. İnsanların dünyanın her yerindeki bireylerle etkileşim sağlayabilmesi, kültürün de değişmesinin önünü açmaktadır.

McLuhan'a göre (2015: 3); internete insanların ve toplumların kolay erişimi ve bilgi paylaşımı alanı oluşturması küresel köy düşüncesini oluşturmaktadır. Dünya küresel bir köydür anlayışı internet teknolojilerinin gelişimi ile yaygınlık kazanmıştır.

Güngör'e göre; McLuhan teknolojiyi merkeze alarak insanlık tarihini üç döneme ayırmaktadır:

- 1500'lerden Önceki Kabile Dönemi: Söz ve konuşma ağırlıklı bu dönemde iletişim de yüz yüze olmaktadır.
- 1500 ile 1900 Yılları Arasını: Mekanik olarak da adlandırılan bu dönemde en önemli buluş matbaadır. Yazılı kültürün ve yazılı iletişimin geliştiği bir dönemdir.
- 1900'lerden sonrası ve elektronik çağ: Bu dönemde söz ve konuşmanın elektronik iletişim araçlarıyla yeniden yaygınlaşmasıyla birlikte dünya toplumları da yeniden özlere dönmeye yönelmişlerdir. Bu dönem dünyanın küresel bir köye dönüşmesi olarak tanımlanmaktadır (Güngör, 2013: 178).

McLuhan'ın bu görüşü insanlığın geçirdiği değişimleri de yansıtmaktadır. Sanayi devrimi ile birlikte birçok yeniliğe seyirci kalan insanlık, internet ve teknolojinin gelişmesi ile her alanda yenilikler yaşamaya başlamıştır.

Timisi, internet tarihinin 1960'lı yıllara uzandığını şu şekilde anlatmaktadır:

“ Paket anahtarlama, mesajları alt bölümlere ayıran ve ilgili yerlere gönderen, onları yeniden toplayan bir yönetimi tanımlamaktadır. Birden çok kullanıcının ayrı birimlere ayrılmış verilere aynı bağlantı içinde erişmesine olanak sağlayan bu yöntemle, bilgisayarların birbirine bağlanarak verilere aynı anda ulaşması mümkün hale gelmiştir. Bu yöntem ilk kez İngiltere'de 1968 yılında Ulusal Fizik Laboratuvarlarında kullanılmış, aynı yıllarda Amerika'da da deneysel çalışmalar yapılmıştır. 1969 yılına gelmeden önce Amerikan savunma bakanlığı, savunma kaynaklarını geliştirmek amacıyla askeri verilere ulaşabilme teknolojisinin yaratılması projesi üzerinde bir çalışma başlatmıştır” (Timisi, 2003: 112).

İnternetin askeri amaçla üretilmesi ve kullanılması zaman içerisinde tüm insanlığın kullanımına açılmasını sağlamıştır. Başlangıçta sadece haberleşme ve enformasyon amaçlı kullanılan internet, teknoloji geliştikçe kullanıcılarına yorum yapma ve geri bildirim gibi özellikler sunmuştur.

Uğur'a göre (2002: 338); internet veriye hızlı ulaşım açısından hem kullanışlı hem de oldukça önemli bir gelişmedir. Yeni medya olarak da isimlendirilebilen internet, yüz yüze iletişim dışında kalan bütün iletişim süreçlerinin elektronikleşmesi bağlamında, eskiden birbirinden ayrılan üç ortamın (kitle iletişim araçları, telekomünikasyon ve bilgisayar sistemleri) iç içe girmesine neden olmuştur.

İnternet teknolojisi, kitle iletişim araçlarının da dönüşmesini sağlamıştır. Televizyon, radyo, gazete gibi araçlar internet ile birlikte elektronikleşmeye ve internet üzerinden kullanım sağlamaya başlamışlardır. Ayrıca, internetin akıllı cihazlar ile birlikte kullanılması kitle iletişim araçlarının da bu boyutta yeniden şekillenmesini sağlamıştır. Özellikle televizyonlar Whatsapp, Twitter gibi yollarla izleyiciler ile iletişime geçmeye başlamışlardır. Bu da kitle iletişim araçlarının da teknoloji ile birlikte etkileşimlilik özelliği barındırdığını göstermektedir.

Şener (2006: 84, 85); Kahn'ın internetin 40 yıla yaklaşan gelişimini dört tarihsel döneme ayırarak incelediğini söyleyerek bu evreleri şu şekilde sıralamaktadır:

- 1960'lar: Bilgisayarların ve özellikle paket anahtarlama sistemlerinin birbirine bağlanması fikri doğmuş; Amerikan savunma bakanlığı ARPANET projesini geliştirmiştir.
- 1970'ler: Paket anahtarlama teknolojisi gelişmiş, ARPANET'in ilk bağlantı denemeleri gerçekleştirilmiştir. Ethernet bağlantısı da ilk kez bu dönemde gerçekleştirilmiştir. Bu dönemde Soğuk Savaşın da etkisiyle Savunma Bakanlığı üniversitelerde yürütülen araştırma projelerinin en önemli finansörü konumundadır. ARPANET, 1970 yılında 13, 1972'de 23 ve 1975'te 57 araştırma merkezi arasında haberleşmeyi sağlamaktadır. Ağ üzerinde ilk yapılan işlemler dosyaların aktarımıdır, daha sonra mesajlaşma eklenmiştir. 1973'te elektronik posta tüm ARPANET üzerindeki enformasyon trafiğinin dörtte üçünü oluşturmaktadır.
- 1980'ler: Bilgisayar ağları araştırma ve yüksek eğitim kurumlarında yaygınlaştırılmış, bilgisayar sanayi, kişisel bilgisayarları ve buna bağlı yazılım ve donanımları üretmeye ve satmaya başlamıştır. ARPANET üzerinde e-mail listeleri ve USENET üzerinde haberleşme grupları kullanılmaya başlanmış, konular ilk kez uzmanlık alanlarının dışına çıkılarak amatör radyocular, müzikseverler, bilgisayar oyunları gibi faaliyetlere olanak tanınmıştır. Forumların ve sohbet programlarının ilk biçimleri de yine USENET adlı özerk ağ üzerinde ortaya çıkmıştır. Bu dönemde, USENET üzerinde yaklaşık 400 site vardır.

- 1990'lar: İnternetin ticarileşme dönemidir. 1993'te World Wide Web'in (WWW) piyasaya sürülmesiyle birlikte İnternet kullanımını hızla artmaya başlamıştır.

İnternetin bu dört evresi 2000'li yıllarla birlikte yeniden şekillenmeye başlamıştır. Özellikle sosyal medya platformlarının ortaya çıkışı hem bireyler hem de büyük şirketler için başka kullanım alanları oluşmasını sağlamıştır.

İspir'e göre (2013: 12); internetin sunduğu pek çok olanak vardır. Bunlardan biri de sanal topluluklar ve sosyal ağlara erişimdir. Sosyal ağlar üyeler arasında bağlantı kurulmasına izin veren, görüntü, ses, fotoğraf gibi dosyaların küresel boyutta paylaşımına izin veren internet hizmetlerinden biridir. Kullanıcılar arasında kullanımı yaygınlaşan sosyal ağ uygulamaları yüz yüze iletişim etkinliklerinin teknolojiliği aracılı gerçekleşmesine izin veren ve görsel/işitsel veri destekli hizmetleri içermektedir.

İnternetin akıllı telefonlarda kullanılmaya başlanması ile birlikte iletişim sadece bilgisayar aracılı olmaktan çıkmış, 3G/4G gibi bağlantılarla videolu görüşmelere dönüşmüştür. Kullanıcılar dünyanın her yerinden insanlarla görüntülü konuşabilme imkanına sahip olmuşlardır. Bu bağlantıların yaygınlaşması da özellikle gazetecilik mesleğini dönüştürmüştür. Eskiden canlı yayın arabaları ile gerçekleşen süreç 3G ve 4G teknolojilerinin ortaya çıkması ile cep telefonlarıyla da yapılabilir olmuştur.

İnternet teknolojisinin ortaya çıkması ve gelişmesi sadece bunlarla sınırlı kalmamıştır. Başlangıçta etkileşime olanak sağlamayan internet, zaman içerisinde kullanıcıların etkileşime girmelerine olanak sağlamıştır. Bu da bilgisayar ve web sürümlerinin gelişimi ile olmuştur. Bu sürümler Web 1.0, 2.0, 3.0 olarak adlandırılmaktadır.

2.1.1. Web 1.0 Dönemi

Web teknolojisinin ortaya çıktığı ilk dönemler Web 1.0 olarak adlandırılmaktadır. Göksu'ya göre (2016: 13); internetin insan yaşamına etki etmeye başladığı dönem olan 1993-2003 yılları arası on yıllık döneme Web 1.0 dönemi denmektedir. Bu dönemde günümüzdeki internet kullanıcılarının etkileşimlilik imkanlarının kısıtlı olduğu, bilgisayar ve internet teknolojilerinin ilkel ve yavaş kaldığı, HTML dil kodlaması ve telefon üzerinden çevirmeli ağ bağlantısının kullanıldığı, yavaş çalışan arama motoru sürümlerinin piyasa da olduğu görülmektedir.

Web 1.0 döneminde kullanıcılar, tıpkı gazete okur veya televizyon izler gibi interneti kullanabiliyorlardı. Kara (2013: 30); sınırlı bant aralıkları yüzünden hem görsel hem de işitsel içeriklere internet erişiminin çok zor olduğunu ve Web 1.0 döneminde internetin genellikle okuma ve araştırma için kullanıldığını söylemektedir.

Göksu ise (2016: 13); Web 1.0 döneminde kullanıcıların sadece dışarıdan bir göz olarak izleyici olduklarını ve etkileşime olanak sağlanmadığını dile getirmektedir. Üretilen verilerin kontrolü tamamen web sitelerinin elindedir. İçerik sahibi siteye ne yüklerse kullanıcılar da o kadarına ulaşabilmekte, dolayısıyla iletişim tek taraflı oluşmaktadır. Bu dönemde internet daha çok çeşitli web sunucuları tarafından sağlanan içeriği okumak, program ve dosya indirmek için kullanılmaktadır.

Web 1.0 döneminde kullanıcılar sadece okuyucu veya izleyici oldukları için üretilen içerikleri seçme şansları bulunmamaktaydı. Üretilen içeriklerin herkese hitap etmesi beklenmiyordu bu yüzden de sınırlı sayıda içerik üretimi yapılmaktaydı. Bu yönü ile Web 1.0 teknolojisi kitle iletişim araçları ile benzerlik göstermektedir. Çünkü, kitle iletişim araçlarında üretilen içeriklerde belirli bir düzen içerisinde üretilmekte ve izleyecilere sunulmaktadır. Bu bağlamda Web 1.0 teknolojisi de kullanıcılarına etkileşim sağlamamakta ve belirli sayıda içerik üretimi gerçekleştirilmekteydi.

Kara (2013: 30); HTML dil kodlamasının uzmanlık gerektiren ve öğrenilmesi kolay olmayan bir yazılım olması nedeniyle Web 1.0'ın, az sayıda içerik sağlayıcısının oldukça fazla sayıda kullanıcıya hizmet vermeye çalıştığı bir dönem olmasını olanaklı kıldığını belirtmektedir.

Çelik'e göre (2016: 55); HTML dil kodlaması bir web sayfası hazırlamak için bugün için de yeterli olmaktadır. Fakat sadece bu dil kullanılarak hazırlanan sayfalar tek yönlü çalışabilmektedir. Eskiden bir tasarımcı tarafından web sayfası HTML dili ile hazırlanıyor, sanal ortamda yayınlanıyor, sayfayı görüntüleyen kullanıcı ise sadece içeriği görüntülemekle kısıtlı kalıyordu. Bu içeriğe bir ekleme yapılması mümkün olmamaktaydı. Bu da kullanıcı ile web sitesi arasında bir etkileşimin olanaksız kılmaktaydı.

Bu dönemde internet sınırlı olanaklara sahip olsa da belli sayıda kullanıcıya ulaşmayı başarmıştır. Fakat Web 1.0 teknolojisinin etkileşime olanak sağlamaması yeni sistemler geliştirilmesinin önünü açmıştır. Bu da Web 2.0 döneminin başlamasına olanak sağlamıştır.

2.1.2. Web 2.0 Dönemi

Web 1.0 döneminin etkileşime olanak sağlamaması ve üretilen içeriklerin sadece kullanıcılar tarafından izlenebilmesi veya okunabilmesi Web 2.0 teknolojisinin gelişmesini olanaklı kılmıştır.

Çelik'e göre (2016: 56); ilk olarak O'Reilly Media tarafından 2004 yılında kullanılmaya başlayan Web 2.0 kavramı, Web 1.0 döneminde sadece izleyici olarak pasif olan

internet kullanıcılarının daha aktif ve katılımcı olduğu bir dönemi göstermektedir. Web 2.0 kavramı ilk olarak blogları, sosyal ağ sitelerini ve vikileri temsil etmekteydi.

Web 2.0 dönemi ile birlikte kullanıcılar pasif olmaktan çıkıp aktif kullanıcılara dönüşmeye başlamışlardır. Sosyal medya platformlarının ortaya çıkmasıyla da kullanıcılar sadece etkileşime girmekle kalmayıp aynı zamanda bilgiyi kendileri üretmeye ve dağıtmaya başlamışlardır.

Göksu (2016: 14); Web 2.0 teknolojisini sosyal medyalar öncelikli olarak daha sonra web destekli özgür ansiklopedileri, daha geniş, verimli ve sade bir sınıflandırma sağladığı için istenilen veriye erişimi kolaylaştıran ikinci nesil internet hizmetlerini yani internet kullanıcılarının birlikte ve paylaşarak oluşturduğu internet sistemini tanımladığını belirtmektedir.

Web 2.0 ile birlikte kullanıcılar aradıkları enformasyona anında ulaşmaya ve bu enformasyonu paylaşmaya başlamışlardır. İnternet teknolojilerindeki bu hızlı gelişim kullanıcılarında internet üzerinde söz sahibi olmalarını sağlamaktadır.

Tonta'ya göre (2009: 744); Web 2.0 döneminde kullanıcılar bireysel paylaşımlarını yönetmeye, farklı içerikleri kendi bilgileri ile birleştirmeye ve bu verileri diğer kullanıcılar ile paylaşmaya başlamışlardır. Web 2.0 bireylerin sadece indirme yoluyla veriyi tüketmediği, ayrıca ona katkıda bulunduğu ve böylelikle interneti üretken bir yapıya dönüştüren bir sistemdir (Göksu, 2016: 14). Bu teknoloji ile birlikte kullanıcılar sadece tüketici olmaktan çıkıp internet alanında üretici konumuna gelmeye başlamışlardır.

Birsen (2013: 32); Web 2.0 teknolojisinin bireylere olanaklar sunacak şekilde fazla sayıda paylaşımı sayfaya sığdırma olanağı sağladığını belirterek bunu sağlarken de bireylerin zaman harcamasının önüne geçerek aradığı sayfaya kolay erişimini sağladığını vurgulamaktadır. Bu nedenle sayfalar Html alt yapısına sahip olmalarına karşın yalnızca Html'den oluşmamaktadır. Web 2.0'da anıdalık önemlidir.

Web 2.0 üzerinden paylaşılan bir bilginin anında diğer kullanıcılara ulaşması etkileşimi ve bilginin paylaşımını da hızlandırmaktadır. Bu anlamda Web 2.0 teknolojisi kullanıcılara dinamik ve anında bir iletişim süreci de sunmaktadır.

Göksu'ya göre (2016: 15); Web 2.0 kendinden önceki sistemden farklı olarak, sadece belli kullanıcılar tarafından oluşturulan ve yayımlanan verilerin olduğu tek yönlü bir platform olmaktan çıkıp, kullanıcıların da etkileşime girebildiği, değiştirilebilen veya yenilenebilen bilgilerin devamlı dolaşımında olduğu bir alan haline gelmiştir.

Web 2.0 ile birlikte kitle iletişim araçları da değişmeye başlamıştır. Aktif ve erişime açık Web 2.0 teknolojisinde herkes bilgi paylaşabilir konumda olduğu için haber sektöründe

değişimler meydana gelmektedir. Bu anlamda verilerin hızlı paylaşımı ve dağıtımı bilgi kirliliğine de yol açabilmektedir.

Murphy'e göre (2000: 89); Web 1.0 kullanıcının pasif olmasını sağlarken, Web 2.0 sayesinde herkes eşit olarak internetten faydalanmaya başlamış ve bu sistemde bireyler, hiçbir teknik sorunla karşılaşmadan içeriği düzenleyebilmenin haricinde kendine sosyal etkileşim ve ortaklaşa kullanım sağlayan uygulamalardan da yararlanabileceği bir ortam elde etmiştir.

Web 2.0 ile birlikte sanal ortamlarda insanlar etkileşim haline girerek sanal kamusal alanları oluşturmuşlardır. Kullanıcılar kimliklerini açık tutarak veya gizleyerek kendi düşüncelerini özgürce belirtebilmekte ve insanlarla düşünceleri hakkında etkileşime girebilmektedirler.

2.1.2.1. Web 2.0 Teknolojisinin Uzantıları:

Web 2.0 teknolojisinin kullanılması için gerekli olan bazı uzantılar bulunmaktadır. Bu uzantılar şu şekilde sıralanabilmektedir:

- RIA(Rich İnternet Applications): Fotoğraf, video veya diğer görselliklerin İnternet ortamında kullanılmasını tanımlamaktadır. Kısaca kaliteli görseller efektler ve animasyonlarla desteklenebilen ekranları ifade etmektedir (MEB, 2015). Burada Flash, Silverlight, Ajax, Flex gibi yazılımlar kullanılarak kullanıcıların tarayıcı kısıtlamalarına maruz kalmadan kullanabileceği gelişmiş internet siteleri tasarlanmaktadır (Çelik, 2016: 57).
- CSS (Cascading Style Sheet): Bu teknoloji ile İnternet sitelerinin stil kontrolü kolaylaştırılabilmektedir. Az sayıda sayfadan oluşan İnternet sitelerinin içeriklerinin değiştirilmesi, güncellenmesi gibi işlemler çok fazla zaman almamaktadır. CSS teknolojisi ile tek bir dosya içerisinde toplanabilen stil tanımlamaları sayesinde sadece ilgili dosyada yapılan bir değişiklik ile tüm sitenin ayarları yenilenebilmektedir. Bu da hem zamandan hem de iş yükünden büyük ölçüde tasarruf edilebilmesini sağlamaktadır (Çelik, 2016: 58).
- XHTML (Extensible Hyper Text Markup Language): İşlemci taraflı bir metin işaretleme dilidir. XHTML bir web standardıdır. XML'in HTML içinde kullanılabilmesi ve HTML sayfa kodlarındaki düzensizlikleri kaldırması amacı ile oluşturulmuştur. Dinamik dillerde daha düzenli olması için XHTML tercih edilir (Mestçi, 2009: 594).
- Folksonomy (Toplumsal Etiketleme): Web sayfalarındaki içerikler ile ilgili etiket (tag) oluşturma işlemidir. Günümüzde İnternet sitelerinin arama motorlarında daha

popüler olması, aynı etiketlerin kullanıldığı başka kaynaklarla etkileşiminin sağlanması gibi sebeplerde toplumsal etiketleme işlemi çok önemli bir teknoloji durumuna gelmiştir (Çelik, 2016: 8).

- Viki: Herkesin üzerinde istediği gibi düzenlemeler yapmasına izin verilen bilgi sayfaları topluluğudur (Aslan, 2007: 2,3). Bu teknolojinin en bilinen ve en yaygın kullanıldığı site Vikipedi'dir.
- Blog: Fazla bilgisayar bilgisi gerektirmeden istenilen her tür bilginin oluşturulabileceği sosyal web siteleridir (Mestçi, 2009: 594). Gazetecilik alanında da yoğun bir şekilde kullanılan bloglar, herhangi bir medya grubuna bağlı olmadan kendi özgür ve özgün yayını yapmak isteyen gazeteciler için yeni bir kapı açmıştır (Çelik, 2016: 59).
- RSS(Really Simple Syndication): Dinamik içeriği olan haber, blog veya benzeri sitelerde içeriğin takip edilebilmesini sağlamaktadır (Mestçi, 2009: 594).
- Mash Up (Web Uygulamaları): Mash Up çok kaynakdan veriyi toplarlar ve veriyi tek bir kaynak üzerinde birleştirir. Giderek artan veri yığınları içerisinde istenilen verilerin seçilip, filtrelenmesi ve toplu bir biçimde bir arada sunulması Web 2.0 döneminin önemli özelliklerinden biridir (Çelik, 2016: 59).
- CMS (Content Management System): Türkçesi İçerik Yönetim Sistemi olan ve Joomla, Wordpress gibi hazır yazılımlar için kullanılan bu terim, İnternet ortamında web sitesi yayınlamak isteyen tecrübeli ya da tecrübesiz insanlar için hazırlanmış ücretli ya da ücretsiz hazır yapılardır (Çelik, 2016: 59).
- Toplumsal Ağ Siteleri: Kullanıcıların etkileşim içinde oldukları ve paylaşım yapabildikleri alanları kapsamaktadır. Facebook, Twitter gibi siteler bu alanları kapsamaktadır.
- Podcast: İnternet üzerinden verilerin indirilmesini olanaklı kılan müzik veya sohbete erişim sağlayan programdır.

Yukarıda açıklanan Web 2.0 teknolojileri ile birlikte insanlar daha kolay içerik üretimi gerçekleştirmeye ve dünyanın her yerine daha kolay biçimde ulaşmaya başlamışlardır. İçeriğin kolay üretimi ve içeriğe kolay erişim insanların birbirleriyle daha fazla etkileşime girmesini sağlamaktadır. Her geçen gün değişen internet teknolojisi kullanıcılara sürekli yenilikler getirmektedir. İnternet teknolojisinin Web 3.0'a doğru gelişmesi ise kullanıcıları bir adım öteye taşıyarak yeni bir internet dünyasının varlığını onlara göstermektedir.

2.1.3. Web 3.0, Semantik ve Anlamsal İnternet

Web 2.0 teknolojisinin daha fazla gelişmiş ve daha ileri bir boyuta ulaşmış hali olan Web 3.0, teknolojinin gelişmesine paralel olarak ortaya çıkmıştır.

Tonta'ya göre (2009: 2,3); ilk olarak 2001 yılında World Wide Web Consortium deneysel çalışmalar yaparak başlattığı Web 3.0 dönemi olarak adlandırılan bu dönemde Web 2.0 teknolojilerinin üzerine bazı temel akıl yürütme yöntemleri kullanılarak web aracılığı ile kullanıcıların istedikleri bilgileri bulması ya da birleştirmesi sağlanmaya çalışılmaktadır.

Web 3.0 teknolojisi ile kullanıcılar aradıkları bilgiye Web 2.0'dan daha hızlı erişim sağlayabileceklerdir. Demirli ve Kütük'e göre (2010: 95,105); anlamsal web, kullanıcıların ilgi alanlarına göre web sitelerinin kendilerini yeniden düzenleyebilmesi, her kullanıcıya göre farklı tepkiler verebilen web siteleri yaratabilmeyi olanaklı kılan teknolojidir.

Doğan ve Kesken; Web 3.0 teknolojisini şu şekilde tanımlamaktadırlar:

“İnternet üzerindeki içeriğin birbiriyle ilişkilendirildiği ve cümlelerle ifade edilebilir hale geldiği, internetin dev bir veri tabanına dönüştüğü, makinelere soru sorulabildiği, makinelerin birbirleriyle iletişime geçerek veya konuşarak sorulan sorulara cevap arayabildiği, özetle makinelerin konuşmayı öğrendiği, servis ve sunucu merkezli yaklaşımların yerini kullanıcı merkezli dağıtık bir yapıya bıraktığı yeni çağ, yeni yapı Web 3.0 olarak tanımlanmaktadır” (Doğan ve Kesken, 2007: 44).

Web 3.0 teknolojisi sadece insan-bilgisayar etkileşimine olanak sağlamamaktadır, kullanıcıların akıllı makineler sayesinde daha gelişmiş bir hizmet almasını olanaklı kılmaktadır.

Gümüş'e göre (2011: 120); Web 3.0, internetteki içerikleri hem kullanıcıların okuyabileceği hem de bilgisayarların anlayabileceği şekilde tanımlamakta ve ilişkilendirmektedir. Kullanıcıların web içeriğini şu anda olduğu gibi okuyup kullanabilecekken diğer yandan bilgisayarlar bu verileri çıkarsama için hazırlayacak ve çeşitli uygulamalarla yeniden kullanılabilir hale getirmek üzere yeni metinler oluşturabileceklerdir.

Berners-Lee; Web 3.0'ı şu şekilde açıklamaktadır:

“Web 3.0'da değer yaratımı birleşim-etkileşim-iletişim sisteminin kendisindedir. Kendi kendilerine edindikleri ham veride ya da hatta çoğu açık kaynak bileşenlerini inşa edecek olan yazılım araçlarında değildir. Web 3.0 bileşiminin anahtarı, tanımlayıcı sözcüklerle birlikte bilgiyi birbirine bağlayan ortak veri formatları kullanmaktır. Web 3.0 herkesin aynı kelimeleri kullanmasını gerektirmez, artık tüm dünyanın aynı dili konuşması beklenmeyecektir. Bunun yerine, bu sistem bir terimler bütünü bir diğerine çeviren araçlar sağlamaktadır. Bu çeviriler, web çapında çok daha büyük bilgi toplamlarını birleştirecektir” (Berners-Lee, 2007: 46).

Daha ileri bir teknoloji olan ve günümüzde henüz düşünce aşamasında olan Web 4.0'ın ise kesin bir tanımı olmamakla birlikte, okuma-yazma-uygulama-eş zamanlılık gibi akıllı etkileşimler üzerinden gelişen bir ağ olacağı tahmin edilmektedir. Simpiyotik ağ olarak da isimlendirilen Web 4.0, insan akli ve makineler arasında tamamlayıcı bir etkileşim platformu olarak hayal edilmektedir (Hassanzadeh & Keyvanpour, 2011: 29).

Web teknolojisinin gelişim evreleri insanlığı daha fazla teknolojik cihazlara bağımlı yapmaktadır. Teknolojinin giderek gelişmesi ve makinelerin de artık insanlığa hizmet etmesini değil, insanlar gibi kullanıcılara dönüşmelerini sağlayabilmektedir. Gelecek düşünüldüğünde, akıllı robotların üretimi ile birlikte insanlık için yeni gelişmelerin yaşanacağı ön görülmektedir.

2.2. Dijital Platformlar

İnternetin gelişimi ve kullanıcıların internet üzerinden etkileşime girmeleri dijital platformların ortaya çıkmalarını sağlamıştır. Bu dijital platformlar kullanıcılara farklı kullanım ve amaçlar sunmaktadır. Kişilerin dil, din, ırk gibi özelliklerine bakmaksızın herkese eşit olanaklar sunan dijital platformlar, kullanıcıların etkileşime girerek sosyal bir ortam oluşturmalarına da katkı sağlamaktadır.

2.2.1. Sosyal Medyanın Tanımı

İnternet teknolojilerinin gelişmesi ile birlikte dijital platformlar ortaya çıkmıştır. Sosyal medya insanlara sınırsız bir sanal kamusal alan sunmaktadır. İnsanlar bu alanlarda dünyanın her yerinden bilgilere ulaşmakta, bağlantı kurmakta ve etkileşime girmektedir.

Güngör'e göre (2013: 368); sosyal medya veya yeni medya kavramı insanların internet üzerinden gerçekleştirdikleri etkileşimi, paylaşımı ve buna paralel olarak dünyanın her yerindeki bilgiye anında ulaşmayı sağlayan Web 2.0 yazılımlı bir alandır. Sosyal medya platformları teknolojinin gelişmesiyle birlikte ortaya çıkmış ve önceleri elektronik posta iletişimi düzeyinde gerçekleşen süreç daha sonra hızla ilerleyerek MSN, Messenger, GTalk, Facebook, Myspace, Twitter gibi sanal iletişim alanlarıyla hayatımızda yer almaktadır.

İnternetle gelişen sosyal medya mecraları, iletişimin çok yönlü olmasına olanak sağlamıştır. Sosyal medyalarda bireyler kendilerine özel bir profil oluşturabilmekte ve bu profilde fotoğraf paylaşımı, içerik üretimi olanaklarına sahip olabilmektedirler. Ayrıca sosyal medyalar arkadaş ekleme özellikleriyle de bireylerin etkileşime girmesini sağlamaktadır. İletişimin internet boyutlu olarak gelişmesi, sosyal medyalar sayesinde olmuştur. Daha önceden sadece izleyici olan sunulan içeriklere ulaşabilen kullanıcılar, sosyal medya platformları ile iletişim sürecinde hem bir üretici hem de tüketici olmuşlardır.

Karaduman'a göre (2009: 165); internetle birlikte artık sosyal medya olarak adlandırabileceğimiz yeni bir medya türü ortaya çıkmıştır. Bu medya en önemli gücünü internetin etkileşim, karşı tepki ve geri beslemeyi anında verebilmesinden almaktadır. İnternet kullanıcıları için artık önlerine geleni kabul etme anlayışını benimseyen okur tipi ortadan kalkmış; öncelikle kendilerine sunulana yorum yapan, itiraz eden, görüşünü belirten bir anlayış ortaya çıkarak medyada tamamen üretken olan yeni bir anlayış meydana gelmiştir. Sosyal medya ile bireyler fotoğraf paylaşımı, yorum yapabilme, bilgi paylaşma, paylaşılan bir gönderiyi beğenme gibi özelliklerle daha fazla aktif ve etkileşimli kullanıcılara dönüşmüşlerdir.

Boyd ve Ellison (2008: 214); sosyal medya kavramının ilk olarak 1997'de kurulan bir site ile ortaya çıktığını söylemektedir. 1998'de SixDegrees.com sitesi ile kullanıcılar bir profil oluşturmaya ve arkadaşlarını eklemeye başlamışlardır. SixDegrees'ten önce de sosyal medya platformu olarak görülebilecek bazı siteler var olmuştur fakat ilk modern ve kullanıcı etkileşimine olanak sağlayan site SixDegrees'tir.

Göksu'ya göre (2016: 19); sosyal medyanın bireylerin hayatına dahil olması Web 2.0 teknolojisinin ortaya çıkması ile gerçekleşmiştir. İnternetin teknoloji ile kullanımı Web 2.0, bireysel ve toplumsal olarak kullanımı ise sosyal boyutu yani sosyal medyayı işaret etmektedir.

Sosyal medya platformlarının ortaya çıkması, insanların bu yolla daha fazla iletişim kurmalarını ve toplumsal, sosyal olaylar karşısında anında haberdar olarak bu mecralarda paylaşım yapmalarını doğurmaktadır. Bu yönü ile sosyal medya, alternatif bir kaynak ve aktivist bir platform olabilmektedir.

Evans'a göre (2008: 31); sosyal medya, bireyleri ortak konular üzerinde buluşturarak sohbet etmeye ve bilgi paylaşmaya yönlendirmektedir. Sosyal medya platformları bu anlamda etkileşime olanak sağlayan ve insanları bir araya getiren dinamik platformlardır.

Web 2.0 teknolojisi ile aktif bir kullanıcıya dönüşen bireyler, sosyal medya üzerinden örgütlenmeye, seslerini tüm dünyaya duyurmaya başlamışlardır. Sadece etkileşimli bireyler değil aynı zamanda paylaşan bireylerde olmuşlardır. Özellikle mobil destekli sosyal ağların ortaya çıkması ile birlikte, bireyler her an hatta her saniye dünyanın her yerindeki bilgiye ulaşmaya başlamışlardır. Karaduman'a göre (2016: 121); teknolojinin "ele geçirdiği" ve "yeniden tanımladığı" en önemli terimlerden biri de medyadır. İletişim tarihinin başlangıcından itibaren teknolojide gelişmeler, medyadaki dönüşüme aracılık etmiştir.

Kitle iletişim araçlarının ortaya çıkardığı sadece izleyen birey algısı sosyal medyanın ve internetin ortaya çıkması ile şekil değiştirmiş bireyler artık sadece izleyen değil aynı

zamanda aktif olarak yorum yapan, etkileşime giren bireyler olmuşlardır. Kamusal alanın yeniden düşünüldüğü bu dönemde sanal kamusal alanlar ortaya çıkmış ve bireylere-kullanıcılara sanal bir tartışma, bilgi edinme ortamı sunmuştur.

2.2.2. Sosyal Medyanın Özellikleri

Sosyal medya platformlarının ortaya çıkması ve yaygınlaşması zaman içerisinde gerçekleşmiştir. Sosyal medya platformlarının özellikle mobil cihazlar ve tabletler üzerinden kullanılmaya başlanması ile yaygınlığı giderek artmıştır. Bu bağlamda sosyal medya platformlarını diğer kitle iletişim araçlarından ayıran özellikleri bulunmaktadır.

Manovic (2001: 27); bu özellikleri şu şekilde sıralamaktadır:

- Sayısal Gösterim
- Modülerlik
- Otomasyon
- Çeşitlilik
- Kod Geçişi

Güngör'e göre ise (2013: 368); kitle iletişim araçlarını kendi içerisinde barındıran sosyal medya ona ek olarak bazı özelliklerde taşımaktadır.

Etkileşim: Sosyal medyanın etkileşim özelliği iletişimin iki yönlü olmasına dayanmaktadır. Kitle iletişim araçlarında olduğu gibi insanlar birer seyirci değil yorum yapabilen, paylaşımda bulunabilen kullanıcılara dönüşmüşlerdir. Gönderici ve alıcı arasında birebir etkileşim sağlanmaktadır.

Anımsalılık: Sosyal medyada gönderilen veriler anında karşı tarafa ulaşmaktadır. Dünyanın her yerinde saniyeler içerisinde veri paylaşımı yapılabilmektedir.

Katılım: Sosyal medyayı herkes kullanabilmektedir. Herkes paylaşımda bulunabilir, yorum yapabilir, etkileşime girebilir.

Açıklık: Sosyal medya kullanıcıları geri bildirim, yorum yapmaya, bilgi paylaşımında bulunmaya teşvik edilmektedirler.

Bireysellik ve Kitlelilik: Sosyal medya bireysel kullanıma olanak vermesinin yanı sıra kitleli olarak da kullanılabilir. Örneğin: haber ajanslarına ait sosyal medya hesapları tek bir kişiye ait olmamakla birlikte kitlelere dönük paylaşımlar yapmaktadır.

Topluluk: Sosyal medya kullanıcıların bir araya gelmesini ve etkileşime girmelerini sağlayarak topluluk oluşturmaya olanak sağlamaktadır.

Uzamsızlık: Kullanıcılar dünyanın her yerinden birbirleriyle sosyal medya ortamında iletişime geçebilmektedirler.

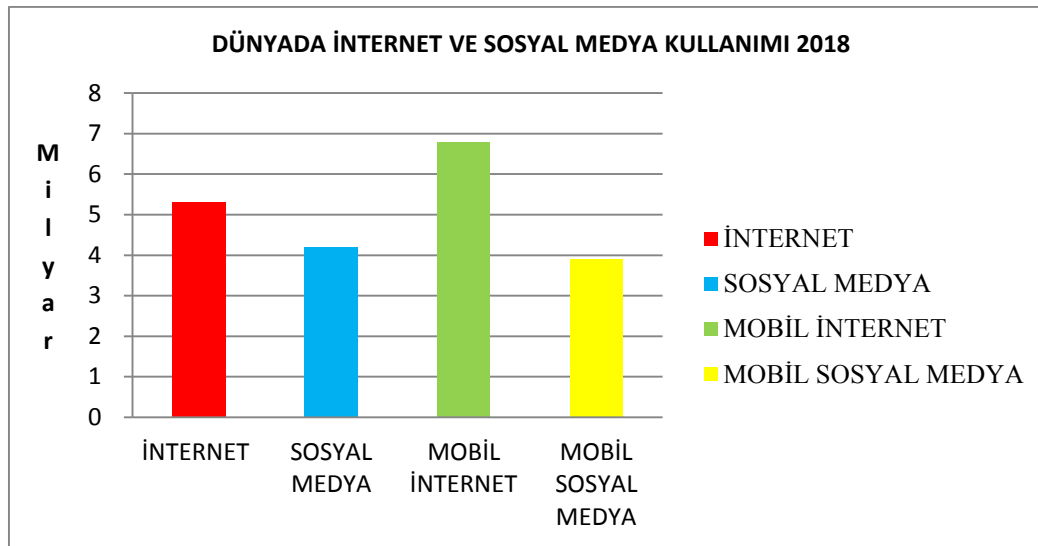
Yalnlık: Sosyal medya ortamlarında kullanıcıların kullandıkları dil günlük hayatta kullanılan yalın, sade ve anlaşılır bir dildir.

Bağlantılı Olma: Sosyal medya ortamında kullanıcılar link vererek diğer siteler arasında geçiş yapabilmektedirler.

Kozmopolitlik: Sosyal medyada dünyanın her kesiminden insan, eğitimine, yaşına, ırkına, gelirine bakılmaksızın bir araya gelerek iletişim kurmaktadır.

Sosyal medya kullanıcılara sınırsız bir iletişim ortamı sağlamaktadır. Her gün daha fazla birey sosyal medya ortamına katılarak insanlarla iletişime girmekte, veri alış verişi ve paylaşımı yapmaktadır.

We Are Social'ın¹ 29 Ocak 2018'de yayınladığı sosyal medya ve internet kullanımının dünya üzerindeki istatistikleri raporunda her yıl internetin ve sosyal medyanın kullanıcı sayılarının artmasının yanı sıra mobil kullanıcı sayısında da önceki yıllara göre bir artış olduğu görülmektedir.

Grafik 2.1 Dünyada internet ve Sosyal Medya Kullanım İstatistikleri

Grafik 2.1'de dünyada internet, sosyal medya ve mobil dolaylı internet ve sosyal medya kullanım istatistikleri verilmiştir. Dünyadaki toplam insan nüfusu 7 milyar 593 milyon olmuştur. Toplam nüfusun %53'ü yani 4 milyar 200 bini internet kullanıcısıdır. %42'si yani 3 milyar 190 milyon ise sosyal medya kullanmaktadır. En çok artış gösteren mobil kullanıcı sayısı ise dünya nüfusunun %68'ini yani 5 milyar 130 milyon kullanıcıyı oluşturmaktadır. Mobil dolaylı sosyal medya kullanıcı sayısı ise %39 yani 2 milyar 950 milyondur.

¹ <https://digitalreport.wearesocial.com/>, (erişim tarihi: 18.06.2018)

2.2.3. Sosyal Medya Türleri

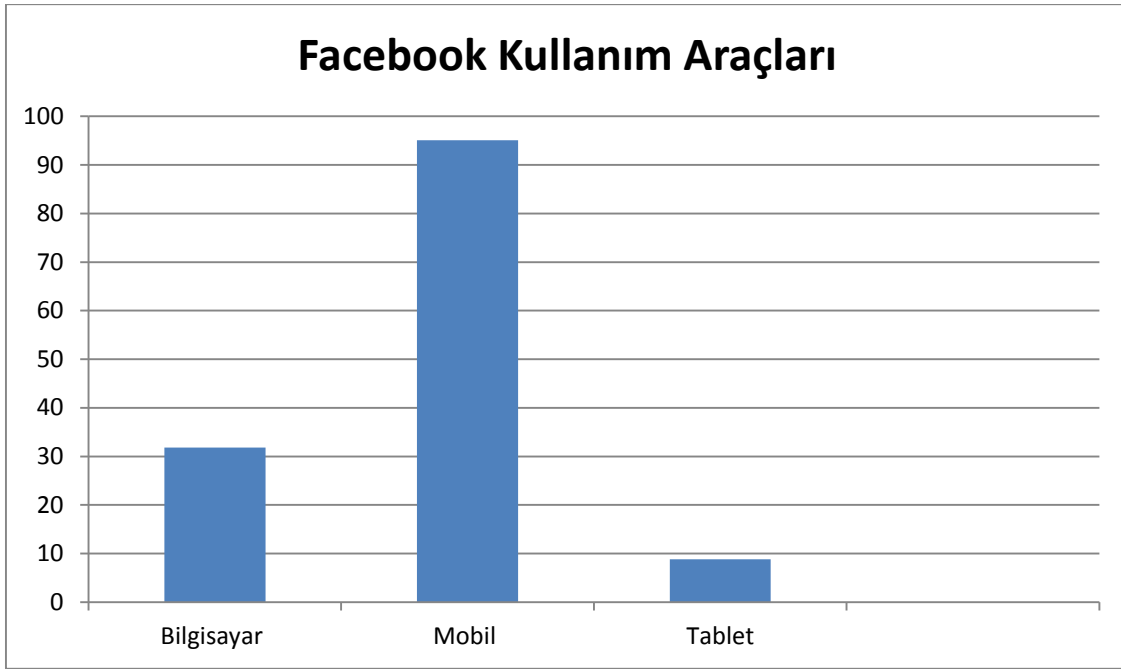
Web 2.0 teknolojisinin kullanıcılara sağladığı erişim ve geri dönüşüm gibi özellikler sosyal medyanın oluşumuna olanak sağlamıştır. Kullanıcılar içeriklerine, ilgi alanlarına ve işlevlerine göre sosyal medyanın platformlarına giriş yapabilmektedirler. Sosyal medya hızlı gelişen ve dünyada çok sayıda kullanıcıya sahip büyük bir platformdur. Sosyal medya kullanıcı sayıları sürekli artış göstermektedir bu da sosyal mecraların çeşitlenmesine yol açmaktadır. Video, fotoğraf paylaşımı, bilgi paylaşımı gibi birçok özelliği bünyesinde bulunduran sosyal medya platformları kendi içinde ilgi alanlarına ve sunduğu imkanlara göre sınıflandırılmaktadır.

2.2.3.1. Sosyal Ağlar

Kullanıcıların bir kimlik oluşturarak üye oldukları, paylaşım yaptıkları ve diğer kullanıcılarla iletişime geçebildiği platformdur. Kullanıcıların herhangi bir ücret ödemediği bu sitelerde yorum yapabilme, paylaşım yapabilme, yapılan paylaşımları beğenebilme özelliklerinin yanı sıra insanlarla anında iletişime geçme olanakları da bulunmaktadır. Facebook, Myspace, Google Plus sosyal ağların en çok kullanıldığı sitelerdir **Facebook:** Özcan (2012: 25); Facebook'un Mark Zuckkerberg tarafından 2004 yılının Şubat ayında Harvard Üniversitesi'nde tasarlandığını ve kurulduğunu ayrıca çok sayıda kullanıcıya sahip olan bir dijital platform olduğunu belirtmektedir. Facebook kullanıcılara, arkadaş ekleme, fotoğraf paylaşma, paylaşılan içerikleri beğenme, yorum yapma gibi özellikler sunmaktadır. Ayrıca Facebook, topluluk oluşturma konusunda da kullanıcılara imkan sunmaktadır. Kullanıcılar herhangi bir konu üzerinden kendi kitlelerini oluşturabilmektedirler. Bu da toplumsal olarak Facebook'un bireyleri etkilediğini göstermektedir. Topluluk oluşturma yanı sıra bireyler Facebook üzerinden etkinlik oluşturabilme özelliğine de sahiptirler. Burada herkese açık veya sadece arkadaş çevresine özel etkinlik düzenlenerek sanal kamusal alanlarda yaşanan etkileşimler somut alanlara dönüşebilmektedir.

Facebook kurulduğu günden beri dünyada en çok kullanılan sosyal medya platformlarından biri olmuştur. Mobil destekli internet yazılımlarının da gelişmesi ile birlikte insanlar günlük hayatlarında tek bir tuşla Facebook'a girebilmektedir. We Are Social²'in Ocak 2018'de yayınladığı rapora göre aktif Facebook kullanıcı sayısı 2 milyar 170 milyona ulaşmıştır.

² <https://digitalreport.wearesocial.com/>, (erişim tarihi: 18.06.2018)

Grafik 2.2 Facebook Kullanım Araçları

Grafik 2.2’de Facebook kullanıcılarının platforma erişim araçları ele alınmaktadır. 2 milyar 170 milyon kullanıcıya sahip Facebook’a en çok mobil internet destekli cihazlar ile erişim sağlanmaktadır. Mobil destekli akıllı telefonlar, sosyal medyalarla hızlı ve kolay erişim sağlanması bakımında oldukça fazla tercih edilmektedir. Aktif Facebook kullanıcılarının %95’i mobil cihazlarla bağlanmakta %31,8’i masaüstü veya dizüstü bilgisayar yoluyla erişim sağlamakta, %8,8’i ise tabletlerle Facebook’a giriş yapmaktadır.

Google Plus: Google kullanıcılarına Facebook gibi bir platform sunmak için Plus’ı geliştirmiştir. Plus kullanıcılarına fotoğraf paylaşma, konum paylaşma ve 10 kişiye kadar ortak konuşma penceresi sunma gibi özelliklere sahip olsa da sosyal medya kullanımında sıralamalara girememektedir.

MySpace: MySpace’de diğer sosyal medya platformları gibi arkadaş eklemek, profil oluşturmak, fotoğraf eklemek gibi özellikler sunmaktadır.

2.2.3.2. Bloglar

Karabulut (2008: 166); Türkçe’ye web günlüğü olarak çevrilen Blog ifadesinde ki “Log” kelimesinin İngilizce’de her gün yaşanan olayların resmi nitelik taşıyan izahatı anlamına geldiğini belirtmektedir. Bloglar internet medyasındaki evrimin en önemli aşamalarından birini oluşturmaktadır. Sıradan insanların düşüncelerini, haberlerini, yaşamlarını internete taşıdıkları ortam olan bloglar, internet kullanıcılarının tüketici olmaktan çıkıp yaratıcı-üretici olma aşamasında çok önemli rol oynamıştır (Karaduman, 2009: 168).

2.2.3.3. Mikro Bloglar

En bilindik örneği Twitter'dır. Kullanıcılarına kısıtlı bir karakter sınırlaması getirmektedir. Daha çok anlık olarak insanlar paylaşımda bulunmaktadır. Twitter'ın özellikle haber amaçlı kullanımı son yıllarda yaygınlaşmıştır. İnsanlar sadece paylaşım yapmıyor aynı zamanda olan bitenden de en kısa sürede haberdar olmaktadır. Bu yönüyle Twitter bir mikro blog olarak, alternatif medya olma özelliği de sunmaktadır.

Twitter: Bayraktutan vd. (2012: 15); Twitter'ın 2006 yılında kurulduğunu ve 140 harflik bir metin yazma olanağı sağladığı, bu söz metinlerin "tweet" olarak tanımlandığı bir yazılım olduğunu söylemektedirler. Twitter ilk kullanıldığı dönemlerde insanların her alanda istedikleri şeyleri yazıkları bir alan olurken zamanla haber ajansları içinde büyük olanaklar sağlamıştır. Haber ajanslarının son dakika haberlerini paylaşarak çok sayıda kullanıcıya eriştikleri platform gazeteciliğe de yeni bir boyut kazandırmıştır.

Topluluklar bu platformda seslerini duyurabilmekte, örgütlenebilmekte ve çok sayıda insana erişebilmektedirler. Birçok ünlünün hatta devlet insanlarının bile Twitter hesabı bulunmakta ve buradan milyonlara mesajlarını iletebilmektedirler (Satıl, 2011: 54). Güdekli'ye göre (2016b: 133); yeni medya araçlarının son dönemde öne çıkan özelliklerinden biri de siyasiler tarafından basın açıklaması, bilgi paylaşımı ve gündeme ilişkin söylemlerini aktardıkları bir medya kurumu halini almış olmasıdır. Bu hususta amaca hizmet eden önemli medya ortamı olarak Twitter öne çıkmaktadır.

Ayrıca Twitter; Hashtag (#) uygulaması ve Toptrend (tt) kavramları ile belirli bir konunun dünya ya da ülke gündemine oturması ve o gündemi takip etmek, yorumlamak, paylaşmak, katkıda bulunmak ya da gündem oluşturmak kullanıcıların bu sosyal medya aracını kullanmasında önemli bir etkidir.³

2.2.3.4. Wikiler

Wikiler'e en iyi örnek Wikipedia'dır. Burada kullanıcılar bilgi paylaşımı yapabilmekte ve paylaşılan bir bilgiyi düzeltme, ekleme olanağı da elde edebilmektedirler.

2.2.3.5. Podcastler

Podcast, ses veya video dosyasını indirmeye ve onu taşınabilir cihazlara aktarmaya olanak sağlamaktadır.

³ www.twitter.com/, (erişim tarihi: 18.06.2018).

2.2.3.6. Forumlar

Kullanıcıların internet üzerinden etkileşim kurlmalarına olanak sağlayan ve her türlü konu hakkında konuşabildikleri mecralardır. Kullanıcılar burada ilgi alanlarına göre konu başlığı açabilme, her hangi bir konuşa yardım alma, yaşadığı bir tecrübeyi anlatma gibi olanaklara sahip olmaktadır. Facebook, Twitter gibi sosyal paylaşım siteleri ortaya çıkmadan önce kullanıcılar forumlar aracılığı ile bilgi paylaşımı yapabilmekteydiler. Forumlar sayesinde yeni bir konu açabilmekte veya açılan bir konu hakkında yorum yapabilmekteydiler.

2.2.3.7. İçerik Paylaşım Toplulukları

İçerik paylaşım toplulukları Facebook veya Twitter gibi özelliklere sahiptir. Kullanıcılar sistem üzerinden bir profil oluşturarak kendi sayfalarına sahip olabilmektedirler. İçerik paylaşım toplulukları ayrıca arkadaş ekleme veya bağlantı kurma gibi özelliklere de sahiptir. Fakat içerik toplulukları daha çok belirli bir tip içeriğe odaklanmıştır. En çok bilinen ve kullanıcıya sahip olan içerik paylaşım toplulukları; Youtube, İstagram, Flickr kullanıcılarına ilgi alanlarına göre fotoğraf ve video hizmeti sunmaktadır. YouTube her gün 100 milyonun üzerinde tıklanmasıyla dünyanın en büyük dijital platformlarından birisidir. YouTube kullanıcıları video yükleyebilmekte, kişisel hesaplarını oluşturulabilmektedir. İstagram ise kullanıcılara fotoğraf paylaşma, anlık hikaye paylaşımı yapma özellikleri sunmaktadır.

2.3. Dijital Aktivizm

Teknolojinin gelişmesiyle birlikte bireyler üzerinde gerçekleşen değişimler toplum üzerinde de yaşanmaya başlamıştır. Bireyler sadece birere kullanıcı olarak internetin etkilerinden faydalanmamış aynı zamanda büyük kitleler olarak da yeni toplumsal hareketleri oluşturmaktadırlar. İnternet üzerinden bilgisayar, akıllı telefonlar veya tabletler aracılığı ile gelişen bu yeni toplumsal hareketler dijital aktivizmi oluşturmaya başlamaktadır.

2.3.1. Dijital Aktivizm Kavramı ve Ortaya Çıkışı

“Dijital” kavramı bir verinin elektronik ekran üzerinden gösterilmesi olarak tanımlanmaktadır. “Aktivizm” ise toplumu ilgilendiren bir konuda veya siyasi bir durumda değişiklik yapılmasını sağlamak, problemlere dikkat çekmek için özel amaçlı etkinlik gerçekleştirmek anlamlarına gelmektedir.⁴ Bu bağlamda dijital aktivizm, elektronik

⁴ <http://www.tdk.gov.tr/>, (erişim tarihi: 20.09.2018).

ortamlarda toplumsal veya politik değişim meydana getirmek amacıyla bireylerin kitlesel olarak örgütlenmesi olarak tanımlanabilir.

Karadoğan ve Akbıçak'a göre (2016: 856); tarihin her döneminde iktidara karşı örgütlenen muhalif gruplar var olmuştur. Toplumda farklı görüşlere sahip bu bireyler, lobicilik, aktivizm, eylemcilik gibi sosyal hareketlerle kendilerine tanınan bir alan içerisinde bir araya gelerek seslerini duyurmaya çalışmışlardır.

Tarihin her döneminde meydana gelen bu değişimler bireylerin herhangi bir konu üzerinden örgütlenerek, somut alanlarda bir araya gelmeleri ile oluşmaktadır. 1970'lere kadar olan dönemde meydana gelen bu toplumsal hareketler "eski" olarak adlandırılırken, 70'lerden sonra meydana gelen feminist, barış hareketleri yeni toplumsal hareketler içerisinde değerlendirilmektedir. Fakat, dijitalleşmenin ortaya çıkması ile bu toplumsal hareketlerde değişerek dijital aktivizmi oluşturmuşlardır.

Karatzogianni'den aktaran Tani (2018: 54); dijital aktivizmi dört dalga olarak ele almaktadır. İlk dalga World Wide Web'in ortaya çıkması ile gerçekleşmiş ve 1994'ten 2001 yılına kadar uzanan süreci kapsamaktadır. İkinci dalga ise, El Kaide'nin Amerika'da İkiz Kulelere saldırısının sadece kitle iletişim araçları tarafından değil aynı zamanda internet üzerinden de duyurulmasını kapsamaktadır. Ayrıca, Irak, Afganistan savaşları, Ukrayna'daki Turuncu Devrim, Amerika'da devlet kurumlarına karşı büyük çaplı hackleme girişimi, Estonya'daki siber savaş ve Çin'deki internet savaşları ikinci dalga dijital aktivizmin içinde yer almaktadır. Bu süreç 2001-2007 yılları arasını kapsamaktadır. Üçüncü dalga, 2007 yılından 2010 yılına kadar geçen sürede yaşanan Amerika başkanlık seçimlerinde sosyal medyanın aktif kullanılması, ekolojik hareketlerin sosyal medya üzerinden aktif olarak yürütülmesi gibi olayları kapsamaktadır. Dördüncü dalga ise, 2010-2014 yılları arasını kapsamaktadır. Bu dönemde WikiLeaks belgelerinin yayınlanması, Arap Baharı olaylarının sosyal medya ile başlaması veya yayılması, Türkiye'de Gezi Parkı Olaylarının yaşanması, Portekiz, İspanya, Hindistan ve Nijerya gibi ülkelerde çeşitli konularda hükümetlere karşı ayaklanan gençlerin sosyal medya üzerinden örgütlenerek sokaklara çıkması, devletlere karşı büyük çaplı hackleme faaliyetleri ve LGBT, feminist ve çevreci örgütlerin hak taleplerini içeren eylemlerle devam etmiştir.

Dijital aktivizm sosyal medya araçlarının aktif kullanılması ile ses getirmeye başlamıştır. Web 2.0 teknolojisinin etkileşime açık olması toplumsal örgütlenmelere de olanak sağlamaktadır. Özellikle bireyler bir konu üzerinden sosyal medyada veya forumlarda örgütlenmeye ve bu örgütlenmelerini sokaklarda gerçekleştirmeye başlamışlardır. Sadece sosyal medya dijital aktivizm oluşumunu etkilememektedir. Özellikle bununla ilgili olarak

kurulan bazı sitelerde dijital aktivizmin gelişmesinde rol oynamaktadır. Örneğin; Change.org sitesi dijital kampanyaların yürütüldüğü dijital imza toplanan bir site özelliği taşımaktadır. Burada kullanıcılar toplumda değiştirmek istedikleri veya dikkat çekmek istedikleri konularla ilgili imza toplayabilmektedirler. Change.org üzerinden başarıya ulaşmış birçok kampanya bulunmaktadır. Bu da dijital aktivizmin bir boyutunu oluşturmaktadır.

Svitanides'e göre de (2011: 4); dijital aktivizme yönelik davranışlar üçe ayrılmaktadır: iyimserler, kötümserler ve tutarlılar. İyimserlere göre, dijitalleşmenin sağladığı olanaklar sayesinde toplumundaki her birey rahatsız olduğu durumlar karşısında sesini çıkarabilmektedir. Kötümserlere göre, teknoloji kötü kullanım yoluyla topluma büyük zararlar verebilecek niteliğe sahiptir. Tutarlılara göre ise, dijital aktivizm mobil cihazlarla iletişim sağlama, sms dağıtımı, etkinlikler düzenleme gibi offline aktivizm stratejilerini online olanaklar sayesinde daha hızlı yapılabilmektedir ama bunun yapılması başka bir aktivizm şeklini doğurmamaktadır.

Dijital aktivizme karşı farklı tepkilerin gelişmiştir. Bu tepkiler teknolojinin sınırı olmadığı için olumsuz olarak da görülebilirken bazıları tarafından ise toplumdaki bireylerin seslerini duyurmalarını sağladığı için olumlu karşılanmaktadır. Diğer taraftan bazı bireyler ise dijital aktivizmin kitleler için önemli olduğunu fakat bunun yeni olmadığını söylemektedirler. Aslında dijital aktivizm faydalı kullandığında büyük sonuçlar doğurabilmektedir. Çünkü, insanlar hızlı bir etkileşim sürecine girerek hızlı çözümler üretebilmektedirler. Toplum içerisindeki bir sorunu ya da problemleri bireysel olarak dile getirmekten çok aynı toplumda veya dünyada bu sorunu yaşayan kişilerle bir araya gelerek kitleler halinde hareket etmektedirler. Bu kitleler sosyal medya veya dijital platformlar aracılığı ile genişleyebilmekte böylelikle seslerini daha çok duyurabilme imkanı elde edebilmektedirler.

Dijital aktivizm aynı zamanda evrensel bir nitelikte taşımaktadır. İnsanlar dünyada olan biten bir olay karşısında ırk, dil, din ayrımı yapmaksızın bir araya gelebilmektedirler. Bu da sanal kamusal alanların sınırsız olduğunu göstermektedir.

2.3.2. Dijital Aktivizmin Özellikleri

Dijital aktivizm dijital platformlar üzerinden kullanıcıların bir olay karşısına örgütlemelerini ve seslerini duyurmalarını kapsamaktadır. Bu bağlamda dijital aktivizmin bazı özellikleri bulunmaktadır. Brodock'a göre (2010: 79-80); dijital aktivizmin özellikleri şu şekilde sıralanabilmektedir:

- Mümkün olanı anlamak
- Fonksiyonları kullanabilmek

- Etkili ve verimli şekilde katılım sergilemek
- Özel hayat, güvenlik ve yasal meseleleri bilmek
- Yardım almak
- Eldeki materyalin alt ve üst limitlerinin farkında olmak
- Materyali kullanabilmek ve yönetebilmek

Dijital aktivizmin oluşması için öncelikli olarak dijital araçları kullanabilmek gerekmektedir. Sonrasında dijital platformlara katılım sağlayarak, etkinlik düzenlenecek konular bildirilmeli, bu konu hakkında kitleler toplayarak bunun iyi yönetimi sağlanmalıdır.

Morozov ise (2007); dijital aktivizmin nasıl kullanılması gerektiğini sekiz madde ile açıklamaktadır:

- Enformasyona ulaşımı ve ulaşımın kalitesini geliştirmek: Bilgiye hangi yolla ulaşacağını bilmek ve bunun için en iyi yolu seçmek.
- Kamuoyu ilgisini belli bir soruna çekmek: Etkinlik düzenlenecek konu ile ilgili toplumun ilgisini toplamak.
- Gönüllü kişilerin yardımıyla verileri toplamayı ve analiz etmeyi kolaylaştırmak: Bu konuyla ilgili olarak gönüllüler bulmak ve konu hakkındaki bilgilerin toplanmasını sağlamak.
- Politikacılar ve seçmenlerle doğrudan temas kurmak: Konuyla ilgili olarak ilgili devlet makamlarına bildiriler veya yazılar sunmak.
- Yeni üyelere ulaşmak ve onları etkilemek: Konunun genişlemesi için bireyleri bu konuda bilinçlendirmek.
- Hareketi mobilize etmek ve lojistik destek sağlamak: Konunun ses getirmesini sağlamak için iyi örgütlenmek ve bu konuda destek almak.
- Kolektif eylem ve fon sağlamak için yeni ve yaratıcı yollar bulmak: Olağan olanların dışına çıkıp harekete farklılıklar katmak.
- Diğer sivil toplum kuruluşları ve aktivistlerle bilgi alışverişinde bulunmak ve bunları yayınlamak: Konu ile ilgili diğer aktivist grupları bilgilendirerek yardımlarını istemek.

Dijital aktivizmin başarıya ulaşması için dijital platformlar üzerinden gerçekleşecek örgütlenmelerin stratejilerini iyi belirlemek gerekmektedir. Örgütlenilecek konu ile ilgili kişilere ulaşmak ve yardım almak bu konuda önemli bir rol oynamaktadır. Teknolojinin giderek geliştiği dünyada insanların artık konuşarak veya meydanlarda toplanarak paylaşımda bulunmalarının yerini sanal dünya almaktadır. İnsanlar artık, internet üzerinden bilgi

paylaşımı yapmaya ve örgütlenmeye başlamışlardır. İnternet üzerinden daha fazla kişiye ulaşarak gerçekleştirilen etkinliklerde toplumlarda daha fazla ses getirmektedir.

Dijital aktivizm sadece kitlelerin örgütlenmesini ve bunu somut alanlara taşımalarını ele almamaktadır aynı zamanda dijital imza kampanyaları sayesinde de aktivist hareketler oluşabilmektedir. Bununla ilgili alt yapıya sahip web tabanlı sitelerde bir sorun, problem veya destek amaçlı imza kampanyaları yürütülebilmekte ve daha sonra ilgili yerlere bildirilebilmektedir. İnsanların dijital imza kampanyalarını kullanarak, kişisel sosyal medya hesaplarında da paylaşıp, çevrelerini haberdar etmeleri ile bu kampanyalar toplumlarda daha fazla görünür olmuştur. Dijital aktivizm, bu açıdan internet ve dijital platformlar sayesinde bireyleri, sorgulayan, eleştiren, tepki gösterebilen kullanıcılara dönüştürmüştür.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KADIN HAREKETLERİ

3.1. Feminizm Kavramı

Feminizmin tam bir tanımı olmamakla birlikte çoğu araştırmacı tarafından farklı tanımlamalarla yer alabilmektedir.

Feminizm sadece kadınları ilgilendiren bir konu değildir. Feminizm, bütün toplumu ilgilendirmesi gereken en önemli konulardan biridir. Öztürk, feminizmin sosyolojik açıdan tanımını şu şekilde yapmaktadır:

“Feminizm, ilhamını doğal haklar bildirgesinden alan; aile ve toplum içinde kadından yana bir değişimi, kadınların, erkeğin kamusal alanda sahip olduğu tüm haklara sahip olması gerektiğini, erkek ve kadının ev içinde iş bölümü yapması gerektiğini, aile planlamasını ve işyerinde de kadının çalışmasına uygun ortamlar hazırlanması gerektiğini savunan; bu çerçevede de çevre ve barış hareketlerine destek veren pek çok sosyal dönüşüme öncü olan toplumsal bir hareket ve bu hareketin temsilcilerinin fiili çabaları neticesinde de sosyolojik araştırmalara konu olan sosyal bir vakadır” (Öztürk, 2011: 22).

Marshall’ a göre (2009: 240); feminizm kavramı 18. yüzyılda İngiltere’de ortaya çıkmış, kadın ve erkek arasındaki eşitliği ve kadın haklarının genişletilmesini sağlayan bir toplumsal harekettir. Easton ise (2012: 99); feminizmi; politik bir terim olarak tanımlamaktadır ve feminizm kavramının herkesin görüşüne göre değişebileceğini vurgulamaktadır.

Feminizm, kadın ve erkek eşitliğini temel alan toplumsal bir hareket olmasının yanı sıra kadınların hakları için örgütlenmelerini sağlayan ve kadının özgürleşmesini amaç edinen harekettir. Feminizmin ortaya çıkmasının en büyük etmeni, ataerkil bir toplum yapısının var olmasıdır. Geçmişten bu güne kadar erkeklerin güç kullanarak kadınları bastırmaları ve özellikle siyasal alanlarda erkek egemenliğinin olması kadınların ezilmesine yol açmıştır. Bu bağlamda kadınlar erkek egemenliğine karşı örgütlenmeye başlamışlardır. Sadece siyasi alanlarda değil yani kamusal alan üzerindeki erkek egemenliğinin yanı sıra özel alanlarda da, aile hayatında da ataerkil bir düzen olması kadınların özel alanında değişmesi üzerine taleplerini ortaya çıkarmıştır.

Feminizm kavramı özellikle kadınların hak ve hukuk konularında eşit olmaları gerektiğine vurgu yapmaktadır. Notz (2012: 10); feminizm kavramını kadın hareketinin teorik ve bilimsel çabası ayrıca kadın varlığı üzerindeki eşitsizliğe karşı bilimsel ve pratik bir bilgi engeli, eşitsizliğin üstesinden gelme hareketi olarak değerlendirmektedir. Güriz ise (2011:

14); feminizmi kadınların ve erkeklerin eşit haklara sahip olması, kadınlara karşı olan eşitsizliğin ve ayrımcılığın ortadan kaldırılması ayrıca kadınların erkeklerden farklı olduğu ve bu farklılığın göz önünde bulundurulması gerektiğini savunan sosyal, politik ve hukuki akım olarak tanımlamaktadır. Arat'a göre ise (2010: 29); feminizm, kadın ve erkeğin eşitliği temeline dayanan kadınlara eşit haklar talep eden özünde kadın ile erkek arasındaki iktidar ilişkisini değiştirmeyi amaçlayan bir siyasal akımdır. Bu akım, insanlığın çoğunluğunu oluşturan bir grubun ve uygarlık tarihi boyunca hep ikinci planda yaşamak zorunda kalan bir cinsin bu durumdan kurtuluş hareketinin öğretisidir.

Feminizm, kadınların eşitsizlik karşısında eşitlik istemelerini ve erkek egemenliğinden kurtulmayı amaçlayan bir harekettir. Bazı araştırmacılara göre feminizm siyasi bir hareket niteliği taşıırken bazılarına göre sosyolojik ve toplumsal bir olaydır. Feminizm aslında bütün insanlığı etkileyen bir harekettir. Bu hareketin yıllarca ezilmiş kadın varlığı tarafından ortaya çıkması tesadüfi değildir. Çünkü kadınlar eski çağlardan beri ev işlerinden, annelikten sorumlu tutulmuştur. Kadınlara yüklenen bu toplumsal statüler, görev gibi onları eve hapsedebilmekte ve erkeklerin kamusal alanda egemen olmasını sağlayabilmektedir. Özel alan ise kadının dahilinde fakat yine erkek egemenliği altında kalmıştır. Bu koşullar altında kadınlar, haklarının farkına vararak bir araya gelmeye ve kadın hareketini oluşturmaya başlamışlardır.

Feminizm kavramı herkes tarafından farklı yorumlansa da genel olarak kadınların özgürlüğünü konu edinmektedir. Kadınların sadece erkek egemenliğinden çıkarak özgürleşmesini değil eğitim, sağlık, hukuk gibi her alanda özgür olmaları gerektiği vurgulanmaktadır. Cesur'a göre (2017: 7); feminizmin bütün tanımları, genel olarak bütün akımı ortak tek bir amaç dahilinde tanımlamaya çalışmıştır. Buna göre feminizmin amacı, 1789'da gerçekleşen Fransız Devrimi'nin uzun süren ve şiddetli etkisiyle, kadın özgürlüğünün, kadınların oy verme ve siyasi hayata katılma ve mülkiyet haklarının savunulması olarak karşımıza çıkmaktadır. En temel amacı, kadınların erkeklerle eşit düzeyde yaşama ve sosyal hayata katılma hakkına sahip olabilmeleri olmuştur.

Feminizmin, geleneksel politik düşüncesinin cinsiyetçi-ayrımcı, kadını ikinci planda gören, kamusal yaşamdan dışlayan ve bunu büyük bir kadınlar çoğunluğuna da içselleştirerek kabul ettiren tavrına karşı çıkan, 20.yüzyılın en önemli ve etkili siyasal ideolojilerinden biri olduğunu söyleyen Arat, feminizmin kadın-erkek eşitliğine dayandığını şu sözleri ile açıklamaktadır:

“Feminizm, Ahlaksal, dinsel, toplumsal, siyasal hukuksal ve eğitsel tüm insan haklarından kadınların da erkeklerle eşit ölçüde yararlanmalarını, yani bire bir eşitliği güvence altına alacak dünya çapında bir

kültürel akım olmuştur. Feminizmin ikinci adı ise “Kadın sorunu”dur. Ama bu akım, çoğu zaman sanıldığı gibi bir üstünlük mücadelesinin değil, eşitlik saygı ve sevgi dolu bir ortak yaşam talebinin adıdır” (Arat, 2010: 36).

Feminizm kavramını daha iyi anlamak için tarihsel süreçlerine bakmak gerekmektedir.

3.2. Feminizmin Tarihsel Gelişimi

Feminizm en genel anlamı ile kadın haklarını savunmak ve kadın-erkek eşitliğini sağlamak üzere ortaya çıkmış bir harekettir. Arat’a göre (2010: 37); feminizm ve kadın hareketleri birbiri ile özdeş kavramlardır ve feminizmin tarihi ile kadın hareketlerinin tarihi aynı olarak yazılmaktadır.

Feminizm konusundaki tartışmalar sadece bu tanımın genel anlamını anlamak üzerine değildir. Aynı zamanda feminizmin tarihi süreçleri ile ilgili de tartışmalar bulunmaktadır. Bazı araştırmacılar feminizmi anaerkil dönemden başladığını söylerken bazıları ise o dönem üzerine kesin bir bilgi olmadığından dolayı 19.yüzyılı temel almaktadırlar. Bir diğer farklılık ise feminizmin tarihsel süreçleri üzerinedir. Bazı araştırmacılar feminizmi üç dalga olarak açıklarken bazıları üç temel faktörün üzerinde durmaktadır.

Öztürk (2011: 23); feminizmin ortaya çıkışında etkili olan üç faktörü şu şekilde sıralamaktadır:

1. Avrupa tarihi boyunca kadına yapılan haksızlıklar ve zulümler
2. Aydınlanma çağı felsefesinde kadınların hiçbir sorununa ve hayatına yer verilmemesi
3. Sanayi Devrimi ile birlikte kadının hem fabrika işçisi hem de ailenin hizmetçisi olması.

Kadınların kendi haklarını arama süreci temel olarak bu üç faktörle birlikte kendini göstermeye başlamıştır. Kadınların, erkek egemenliği altında kalması ve tarih boyunca kadınlar üzerine yapılan yaptırımlar feminizmin doğuşunda etkili olmuştur.

Taş’da (2016: 166); bu üç feminizm dalgasının genellikle 19. yüzyıldan 21. yüzyıla kadar geçen süreci içerdiğini söylemektedir. Bu dönemlerde kadınlar farklı anlayışlardan, farklı teorilerden ve fikirlerden etkilenmişler ve bu etkilenme kadının özgürlük istemini, istekleri veya hedefleri doğrultusunda gerçekleştirdikleri hareketleri direkt veya dolaylı şekilde etkilemiştir.

3.2.1. Birinci Feminist Dalga

Feminizmin ortaya çıkışı üç dalga şeklinde gerçekleşse de aslında kadına yönelik eşitlik konuları ve kadın konusunun tartışılmaya başlanması daha erken tarihlere

uzanmaktadır. Ama genel olarak feminizmin ilk dalgası 19. yüzyıla kadar gelmektedir. Durudoğan'a göre (2010: 67); 1968 öncesi birinci dalga feministlerin amacı erkeklerle aynı haklara sahip olmak ve her alanda eşitliği sağlamaktı. Seneca Falls'ta gerçekleştirilen ilk kadın kongresinin temel amacı kadınların öncelikli olarak seçme ve seçilme haklarını kazanmalarıydı. Seneca Falls Konferansı'nda yayınlanan "Duygusal Bildiri" kadın ve erkeklerin eşit haklara sahip olduklarını belirtmektedir. Birinci dalga feministler; kadınların pozitif ve sosyal bilimler dahil her alanda erkeklerle eşit olduklarının anlaşılması için mücadele veriyorlardı.

Kadınların özellikle siyasi alanlarda eşitlik istemeleri, dönemin koşullarını ve siyasi yapılanmalarını yansıtmaktadır. Çünkü, birinci dalga feministler özellikle kadınlara siyasi haklar üzerinde eşitlik verilmesini talep etmişlerdir. Erkeklerin o dönem siyasi alandaki ve kamusal alandaki özgürlükleri kadınların ikinci plana atılmasına yol açmıştır.

Taş (2016: 167); birinci feminist dalganın 19. yüzyılın sonu ve 20. yüzyılın başlarında Wollstonecraft'ın "Kadın Haklarının Savunusu" adlı eserindeki bahsettiği istekler üzerine kurulduğunu söylemektedir. Bu talepler, kadınların siyasi alanda eşit olması, eğitim hakkı verilmesi ve kadınların mülkiyet haklarını bünyesinde bulunduruyordu. Özellikle, Amerikan Bağımsızlık Bildirisinde, Fransa'nın İnsan Hakları Bildirgesinde ve Doğal Haklar doktrini geliştiren araştırmacıların eserlerinde kadınlara ve kadın haklarına çok fazla değinilmemesi feminist grupları kamusal alanlar üzerinde taleplerde bulunmaya itmiştir. Easton ise (2012: 99); ilk dalga feminizmin kadınların oy mücadelesinden doğduğunu vurgulamaktadır.

Kadınların, geliştirilen bildirgelerde yer almaması bu bildirgelerin erkek elinden çıkması ile bağdaşmaktadır. Çünkü erkekler, o dönemde kadınların siyasi alanlarda aktif olmalarını istememişlerdir. Kadınlar daha çok özel alanla sınırlı tutulmuştur. Bu yüzden insan haklarını konu alan bildirgelerde kadınların özgürlük haklarına veya siyasi haklarına pek fazla rastlanmamaktadır.

Birinci dalga feminizm hareketlerinin ortaya çıkmasında kadınların siyasi alanda özgür olmayışı ve eğitimde eşitlik istemeleri gibi konular etkili olmuştur. Taş'a göre (2016: 169); 19. yüzyıl sonu ve 20. yüzyılın başlarında dünyanın çeşitli yerlerinde kadınların oy kullanma hakkı bir sorun olarak varlığını sürdürmekteydi. Özellikle Avrupa'da yüksek kademelerde yer alan kişilerin eşleri, belli hiyerarşi sınıf içerisinde yer alan kadınlar, oy kullanma hakkına sahipken, genel anlamda hiçbir kadının oy hakkı bulunmuyordu.

Kadınların sınıflı bir toplum yapısına göre belirli hak elde etmeleri onları erkek egemenliğinden kurtulmalarını sağlamamıştır. Hatta özellikle soylu kadınların eşlerinin

statülerini kullanmaları onları daha fazla erkek egemenliğine bağlamıştır. Ayrıca, o dönemde soylu kadınların evlerinde toplanarak sohbetler etmesi ve toplumsal olaylar üzerinde konuşmaları dönemin özel alan kavramını da etkilemiştir. Kamusal alanda aktif olamayan kadınlar özel alanlarda bir araya gelerek sohbet etmeye ve tartışmaya başlamışlardır.

Millett (2000: 63); birinci dalga feminizmin doğurduğu en önemli sonucun, ataerkil toplum yapısına tepki göstermek olduğunu ve kadınların toplum içerisindeki statülerini etkileyecek değişimlerde bulduklarını söylemektedir. Bu dönemde kadınlar onlara verilmeyen hakların farkına vararak eşit bir dünya için harekete geçmeye başlamışlardır.

Çardak'a göre (2012: 57); birinci dalga feminizm, eski toplumsal hareket türünün bazı özelliklerini taşımaktadır:

- Siyasetin içine yerleşmeyi hedeflemiş,
- Siyasal bütünleşme ve ekonomik haklar etrafında ideolojisini ve amacını oluşturmuş,
- Hareketin örgütlenmesi resmi ve hiyerarşik olmuş,
- Değişim ortamını ise siyasal kurumlara katılma olarak oluşturmuştur.

Birinci dalga feministler, özellikle siyasi alanda ve kamusal alanda erkeklerle eşit haklara sahip olmayı istemiştir. Bu eşitlik ikinci dalga feministleri için farklılığa dönüşmüş ve kadınların farklılıkları üzerinde durmuşlardır.

3.2.2. İkinci Feminist Dalga

İkinci dalga feminist kuramcılar özellikle 1960'lı yıllardan sonra erkek ve kadın arasındaki eşitlikler yerine farklılıkları temel almışlardır. Durudoğan'a göre (2010: 68); farklılığı eşitlemek için uğraşan birinci dalga feministlerin aksine ikinci dalga feministler farklılıkların üzerine gitmiş ve kadın olma halinin değerini ön plana çıkarmıştır.

İkinci dalga feministler, eşitliklerden daha çok özgürlükçü bir söylem üretmektedir. Bu söylem kadınların kendi bedenleri üzerinde söz sahibi olmak istemeleri ve ev içinde kadının ataerkil bir sistemden çıkması ile ilgiliydi. Kolay'a göre (2015: 8); ikinci dalga feministleri, bedenlerinin erkek denetiminden çıkmasını ve cinselliğin sadece kadının doğurganlığı için gerekli olmadığını farkına varılması için doğum kontrol uygulamalarının yaygınlaştırılması talebinde bulunmuştur. Kadınlar kendilerine kürtaj hakkının tanınmasını ve kendi bedeni üzerinde söz sahibi olmayı istemiştir. Bu alandaki mücadeleleri Kuzey Avrupa ve ABD'de aktif olarak devam etmiş, özellikle İngiltere'deki feminist hareketler sonucu 1967'de doğum kontrol uygulaması yasal hale gelmiştir (Taş, 2016: 170).

Easton (2012: 99); ikinci feminist dalganın 1960 ve 70 yılları esnasında gerçekleştiğini ve temel olarak kadınların eğitimde, iş alanlarında ve ev işlerinde erkeklerle eşit olma düşüncesini oluşturduğunu söylemektedir. İkinci dalga feminizm farklılık politikasını ve alternatif yaşam yolları oluşturmanın ötesinde ideolojik amaç olarak da farklılık gösteren bir yapıya sahiptir (Çardak, 2012: 60). İkinci dalga feminizm, eşitsizliğin temel nedeninin kapitalizm ve erkek egemenliği olduğunu savunmaktadır. İkinci dalga feministler sadece siyasal alanda eşitlik taleplerinde bulunmamış aynı zamanda her alanda da özgürleşmek istemiştir.

3.2.3. Üçüncü Feminist Dalga

Üçüncü dalga feminizm 1990'lı yılların başlarında ikinci dalga feminizminin ön gördüğü noktalara tepki olarak doğmuştur. Bu tepkinin amacı feminizmin sadece beyaz kadınlara yönelik olduğu düşüncesinden gelmektedir. 'Third Wave (Üçüncü Dalga)' ifadesi ilk olarak Amerika Birleşik Devletleri'nde yüksek mahkeme kararlarına karşı bir araya gelen gençlerin kendilerini 'Üçüncü Dalga Feministler' olarak adlandırmalarıyla ortaya çıkmıştır (Türkoğlu, 2015: 12).

Feminizmin üçüncü dalgası, kendinden önceki dalgalardan söylem olarak ayrılmaktadır. Çünkü, onlara göre dünyanın her yerindeki kadınlar eşit ve özgür olmalıdır. Bu yüzden feminist hareketlerin herkes için mücadele etmesini istemişlerdir. Kendinden önceki dalgaları, herkesi kapsamadığını düşündüğü için eleştiren üçüncü dalga feministler, ırk, dil, din gözetmeksizin bütün kadınların hakları için bütün olarak hareket etmeyi istemişlerdir.

Taş'a göre (2016: 171); üçüncü dalga feminist kadınlarının düşünce yapıları, ikinci dalga feminist kadınlarının savunduğu tek tip evrensel bir kadınlık algısına karşı çıkmaktadır ve kadın sorunlarının sadece belli bir gruptaki kadınlarının sorunları olmadığını, kadınların evrensel düzlemde kişisel olarak ilgilenilmesi gerektiğini vurgulamaktadır. Çardak ise (2012: 61); üçüncü dalga feminizminin ana temasının özellikle batı tarafından yaratılan önceki feminist türlerin tüm dünya kültürlerinde aynı düzeyde uygulanmasının mümkün olmadığı, aynı zamanda genel geçer doğrunun bulunmadığını ve doğrunun her coğrafyaya, her kültüre ve her kişiye göre değişeceğini söylemektedir.

Üçüncü feminist dalga, kendinden önceki dalgalardan savunduğu fikirleri de barındırmaktadır fakat onların her kadın için aynı görüşü savunmadıklarını belirtmektedir. Üçüncü dalga feministlere göre, kadınlar ırk, dil, din gözetmeksizin eşitliği temel almalı ve bu eşitlik tüm dünyada savunulmalıdır. Çardak, üçüncü feminist dalganın farklılaşma ve farklılaşarak kadına yol göstermek amacını taşıdığını şu şekilde dile getirmektedir:

“Üçüncü feminist dalga, artık erkek merkeziliğin terk edilerek yeni bir bakış açısı olarak kadın merkeziliğin benimsenmesi gerektiğini söylemektedir. Genel geçer tek bir doğrunun olmadığından hareketle, kadınların erkeklerle aynı haklara sahip olmaktan önce birey olarak toplumda yer edinmeleri gereken bazı durumlar olduğunu öne sürmektedir” (Çardak, 2012: 63).

Bu üç feminist dalga dönem itibari ile farklı olsalar da temel olarak özneleri kadındır. Bu feminist dalgalar her ne kadar farklı konular üzerinde dursalar da kadınların özgürleşmesi ve erkek egemenliğinden çıkması gerektiği ortak fikri üzerinde durmaktadırlar.

Tablo 3.1 Üç Dalga Feminizm Karşılaştırması

	Birinci Feminist Dalga	İkinci Feminist Dalga	Üçüncü Feminist Dalga
Tarih	1850-1950	1960-1990	1990-
Genel Özelliği	Kadın- Erkek Eşitliği	Kadınların Özgürlüğü	Evrensel Olarak Kadın Hareketleri
İçeriği	Siyasal Alanlarda Eşitlik	Kadın Bedeninin Özgürlüğü	İrk,Dil,Din... vb. Konularda Evrensel Kadın Hareketleri

Tablo 3.1’de feminizmin üç dalgasının en temel özellikleri karşılaştırılmalı olarak verilmiştir. Buna göre yaygınlık gösterdikleri dönemin özelliklerini taşıdıkları söylenebilir. 90’lardan sonra gelişen üçüncü feminist dalga, küreselleşmenin de etkisi ile dünyanın her yerindeki kadınların hiçbir fark gözetmeksizin eşit olduğu ve kadınların sorunlarının her coğrafi bölgede farklılık gösterse de bu sorunlar karşısında ortak olarak hareket etmeleri gerektiği savunulmaktadır. Küreselleşme ile kadın hareketleri evrensel düzeye ulaşmış ve dünyanın her yerindeki kadınlar evrensel olarak kadın haklarını savunmaya başlamışlardır.

3.3. Feminizm Türleri

Feminizm kavramı ve tarihi seyri üzerine sorgulamalar hala devam etmekte olsa da feminizm türleri genel olarak ideolojik yapılarına göre şekillenmektedir. Feminizm türleri üzerine yapılan araştırmalarda birçok türden bahsedilmiş olsa da temel olarak feminizm Liberal, Radikal, Kültürel, Marksist ve Sosyalist, Postmodernist olmak üzere beşe ayrılmaktadır. Ayrıca, Lengüistik ve Varoluşçu Feminizm kavramları da yer almaktadır. Bunların dışında bahsedilen feminizm türleri de bulunmaktadır.

3.3.1. Liberal Feminizm

Liberal feminizmi bazı araştırmacılar bireysel- eşitlikçi feminizm olarak da tanımlamaktadır. Temel olarak aynı konular ele alınmış olup esas sorun kadınların özgürleşmesidir. Öztürk(2011: 50); liberalizmin vurgu yaptığı en önemli konunun hak ve

özgürlükler olduğunu, bireyin daha fazla özgürleşmesi için teşebbüs ruhunun garantörünün de devlet olması gerektiğini söylemiştir.

Robert Almeder (1994: 299); liberal feminizmin, birey haklarına sahip ve toplumsal cinsiyet eşitliğine dayalı bir görüş olduğunu belirtmektedir. Heywood ise (2014: 305); liberal feminizmin, erkek egemenliğine karşı çıkmaktan daha çok kamusal alanda kadın-erkek eşitliğini savunduğunu söylemektedir. Liberal feminizm, ideoloji olarak liberalizmden ve onun eşitlikçi yapısından oluşmaktadır ve kadınların her alanda bir birey olarak eşit haklara sahip olmaları gerektiğini savunmaktadır.

Liberal feminizm, kamusal alan üzerinde kadının da erkekler kadar aktif olması gerektiğine vurgu yapmaktadır. Bu bağlamda kadınların özgürleşmesi ve toplum içerisinde erkeklerle eşit haklara sahip olması gerektiğine dikkat çekmişlerdir.

Liberal feminizm, liberalizm ideolojisinin barındırdıklarının, sadece erkekler için değil, kadınlar için de geçerli olduğunu söylemektedir. 18. yüzyılda feministler, erkekler gibi kadınların da doğal haklara sahip olduklarını dile getirmişlerdir. 19. yüzyılda kadın ve erkek eşitliği, mülkiyet hakkı ve siyasi alanda eşit olma hakkı feministlerin önemli mücadele konularının başında gelmekteydi. Liberal feministler 20. yüzyılda ise, sosyal politikalar uygulamak amacıyla ekonomiye müdahale eden refah devleti anlayışına denk olarak, doğum ve çocuk emzirme izni gibi erkekler için gerekli olmayan bazı hakların kadınlara verilmesi gerektiğini savunur hale gelmişlerdir (Öztürk, 2011: 60).

Kadınların biyolojik özelliklerinden dolayı farklı olduklarına vurgu yapan liberal feministler, bu bağlamda bazı haklar talep etmişlerdir.

Josephine Donovan'a göre (2016: 33, 34); liberal feministlerin savunduğu dört temel düşünce bulunmaktadır:

- Akla inanç ve bireysel vicdanın göz önünde bulundurulması gerektiği,
- Kadının ve erkeğin bedenleri farklı olsa da akılcı özelliklerinin aynı olduğu inancı,
- Topluma etki etmenin en önemli yolunun eğitim olduğu ve özellikle eleştirel düşünebilmek için eğitim almanın önemli olduğu inancı,
- Kişinin toplumda bulunan diğer kişilerden farklı olarak gerçeği arayan akılcı ve yalnız bir özne olduğu görüşü.

Liberal feministler, kadının bir birey olduğunu ve toplumdaki her bireyin eğitim, hukuk, iş, ev işleri konularında eşit olması gerektiğine vurgu yapmaktadırlar. Ayrıca kadın ve erkeğin toplumsal konular dışında da eşit olduğu görüşünü desteklerler. Kadın ve erkeğin zeka, akıl ve ruh olarak bir farklarının olmadığı ve bu yüzden her iki cinsinde eşit değerlendirilmesi gerektiğini söylemektedirler.

Emine Öztürk “Feminist Teori ve Tarihsel Süreçte Türk Kadını” adlı kitabında (2011: 61, 62, 63); Seneca Falls bildirisinin ön gördüğü liberal feminizmin en temel özelliklerini şu şekilde sıralamaktadır:

- Eğitimde kadın ve erkek eşitliği
- Ekonomik eşitlik: Kadınların tam olarak özgürleşmesinin erkekten bağımsız bireyler olarak gerçekleşeceğine ve onlarla eşit haklara sahip olmanın çalışarak yani kamusal alana çıkarak olacağı
- Siyasal ve hukuki eşitlik: Sağlıktan siyasete bütün haklara eşit olarak sahip olmak
- Özel alanın yeniden düzenlenmesi ve erkeklerin ev işlerini paylaşması.

Liberal feminizm genel olarak, liberalizm düşüncesinden meydana gelen ve kadın-erkek eşitliğinin her alanda olması gerektiğini savunan, kadınların özellikle kamusal alanlarda bir birey olarak özgürleşmesi gerektiğine vurgu yapan bir düşüncedir.

3.3.2. Radikal Feminizm

Radikal feminizm ikinci dalga feminist hareketin içerisinde gelişmiş ideolojilerden birisidir. 1960’lı yılların ortasından itibaren oluşmaya başlayan radikal feminizm bazı toplumsal olaylara tepki olarak meydana gelmiştir.

Güriz’e göre (2011: 74); radikal feminizm, toplum hayatında egemen olan erkek egemenliği fikrini ve ataerkil yaklaşımı reddetmektedir. Bu yaklaşıma göre eşitsizliğin temel kaynağı erkek egemenliğidir. Kadınların erkek egemenliğine ve ataerkil bir toplum yapısına karşı örgütlenmeleri gerektiği savunulmaktadır. Radikal feminizm kadınları bir hiyerarşi düzeni içerisinde görmekte ve bu düzenin ataerkillikten kurtulması gerektiğine dikkat çekmektedir. Evlilik kurumu radikal feministlerin çoğu tarafından benimsenmemektedir. Çünkü evlilik kadını baskı altında tutmak için bir yol olarak gözükmektedir.

Radikal feministler, toplumda var olan erkek egemen sisteme karşı çıkarak kadınların özgürleşmesi gerektiğine dikkat çekmektedirler. Kadınların evlilik yolu ile erkek egemen bir sistem içerisinde hapsedildiğini da düşünen radikal feministler, evliliğin özellikle kadınların özel alanda sınırlı kalmasının önünü açtığını düşünmektedirler.

Arat ise (2010: 75); radikal feminizmin, eşitlikle farklılığın bir arada olmasından yana olduğunu söylemektedir. Bu akım, sadece kadınların farklılığını temel almaz, aynı zamanda kadınların birbirlerinden farklılıklarına da vurgu yapmaktadır. Bu akıma göre ataerkil düzen var olduğu sürece eşitsizlik her zaman devam edecektir. Çünkü erkekle kadın arasındaki ilişki bir ezme-ezilme ilişkisi olarak süregelmiştir.

Radikal feminizmin konu aldığı erkek ve kadın ilişkisinde bir hiyerarşi söz konusudur ve radikal feministler bunu reddetmektedir. Onlara göre kadın tıpkı işçi sınıfı gibi bir sınıftır ve bu sınıfın erkek egemenliği altında olmaması gerekmektedir.

Rowland ve Klein'e göre (1996: 9); radikal feminizm doğası gereği, kadın yaşamını özgürleştirmeye çalışan siyasi ve toplumsal bir teoridir. Radikal feminizm içinde kadınların erkeklerden bağımsızlaşması önem arz etmektedir ve bu bağlamda sloganlarından biri de "Kişisel olan siyasaldır", bu slogan kadınların bireysel deneyimlerinin önemli olduğu ve toplumsal kültür bakımından önemli siyasal sonuçları bulunduğu anlamına gelmektedir. Bu akımla beraber kürtaj ve tecavüz gibi konularda siyasal söylem içerisinde yoğun bir şekilde tartışılmaya başlanmıştır (Arat, 2010: 76).

Radikal feministler, ikinci dalga feminist ideoloji içinde yer almaktadırlar ve bu yüzden kadının biyolojik kimliği ve siyasi konularda kadının özgürleşmesi gerektiğini savunmaktadırlar. Soerensen (1992: 202); radikal feminizmin siyasi olarak eşitlikten yana olduğunu fakat cinsiyet vurgulamalarının ve cinsiyet ayrımlarının net olduğunu belirtmektedir.

3.3.3. Kültürel Feminizm

19. yüzyılda ortaya çıkan bir diğer akım ise kültürel feminizmdir. Bazı kaynaklarda radikal ve kültürel feminizm aynı dönemlerde ortaya çıktıkları için ortak olarak da ele alınabilmektedir. Fakat ikisi arasında gerçekte önemli bir ayrım söz konusudur. Kültürel feministler siyasi değişimden çok, kültürel değişimi ele almışlardır.

Öztürk (2011: 70); kültürel feministlerin, eleştirel düşünme, kendini geliştirme, akıldışı, sezgisel ve kolektif hareket etme üzerinde durarak kadınların farklılıklarını temel aldıklarını belirtmektedir. Altınbaş'a göre ise (2006: 39); kültürel feministler liberal feministleri eleştirmektedir. Çünkü, onlar kadın ve erkek arasındaki farklılıklara dikkat çekmemektedirler. Donovan ise (2016: 74); kültürel feminist düşüncenin anaerkil bir ideoloji çerçevesinde oluştuğunu ve temelde kadınsal etkiyi, değerler aracılığıyla yönlendirilen güçlü kadınların toplumunu hedef aldığını söylemektedir. Ayrıca, barışı, işbirliğini, farklılıkların şiddetsiz bir arada olmasını ve kamusal alan üzerindeki birlikteliğin uyumlu bir şekilde düzenlenmesi de kültürel feminist ideolojiyi yansıtmaktadır.

Kültürel feminizm, toplumda var olan bireylerin bir arada huzurlu ve mutlu yaşaması gerektiğini vurgulamaktadır. Bunun olması için de kadınların farklı olduklarının farkına varmaları ve bu farklılıkların da eşitsizliğe değil eşit ve adil bir hayata yol açması gerektiğini savunmaktadırlar.

3.3.4. Marksist ve Sosyalist Feminizm

Marksist ve sosyalist feminizm bazı kaynaklarda ayrı ayrı ele alınmaktadır. Fakat, genel olarak kavram “Marksizm” ve “Sosyalizm” ideolojilerinden beslenmektedir bu bağlamda bu çalışmada kavramlar birlikte ele alınmıştır.

Öztürk (2011: 87); 18. yüzyılda Avrupa’da işçi kadınların karşılaştıkları zorluklar, bekar kadınların istismara uğramaları, işyerlerinde can ve mal güvenliğinin olmayışı gibi sorunlar farklı çözümler aranmasına sebep olduğunu belirtmektedir. Sanayileşmenin yeni ortaya çıktığı bu dönemlerde sadece kadın işçiler değil erkeklerde haklarını arama peşine gitmişlerdir. Böyle bir ortamda Karl Marx’ın teorisinde kadınlara yer vermesi ve kadınlarında işçi hareketlerine katılmaya başlamaları Marksist ve sosyalist feminizmin temelini oluşturmuştur. Sosyalist feministlerin, sınıf ve cinsiyet üzerine vurgu yaparak kadın haklarını savduklarını dile getiren Altınbaş ise (2006: 37); sosyal değişim peşinde olan bu grubun, mevcut eşitlik tartışmaları konusunda memnun olmadığını belirterek en önemli sloganlarının “önce insan sonra kadınız” şeklin olduğunu söylemektedir.

Marksist ve sosyalist feminizm, genel olarak kapitalizmi eleştirmektedir ve kadınların emeği üzerinde durmaktadır. Bu bağlamda Donovan (2016: 157- 159); çağdaş sosyalist feminizmin tartıştığı dört temel unsuru şöyle belirtmektedir:

- Toplumda özel alanın rolünü belirlemek
- Ücretli olarak çalışan kadınların üretim tarzları ile doğrudan ilişkileri,
- Kadın ve sınıf ilişkisi,
- Teorik ev ve ailenin düşünce yapısının toplumsallaşmasındaki rolünün etrafında gelişmiştir.

Bu temel noktalara göre, kadın ve emek arasında bağlantı kurularak, kadının cinsiyeti değil üretim gücü ve bunun topluma yansması ele alınmaktadır. Dikici’ye göre (2016: 527); Kapitalist düzen dahilinde kadınların ikinci plana atıldığı görülmektedir. Ayrıca, kadınların erkeklere göre yabancılaşma olgusunu daha fazla yaşadıkları ve erkeklerin, iş yaşantıları dışında değerlendirebilecekleri boş zaman algılarından bahsedilirken, kadınlar için tek gerçekliğin kadınlık görevini yerine getirmek ve kadınların özel alanla sınırlı olduğu belirtilmektedir. Marksist kuramın temelde, erkeklerin ağırlıkta olduğu şartlar içinde oluştuğunu ve marksizmin kadın hakları konusunda mücadele etmesinin pek olağan olmadığını söyleyen Donovan, bu konuyu şu şekilde açıklamaktadır:

“Engels’in ‘Ailenin, Özel Mülkiyetin ve Devletin Kökeni’ isimli çalışması feminist teoriyi destekler nitelikteki neredeyse tek Marksist çalışmadır. Engels’in kadınların ezilmişliği için çözümü kadınları evden kurtarıp toplumsal iş gücüne dahil etmek şeklindedir. Engels kadının durumunu toplumsal bir

olay olarak değerlendirmesine rağmen bu durumu açıklamakta başarılı olamamıştır” (Donovan, 2016: 146).

Marksist ve Sosyalist feminizm, kadınların ve işçi sınıfının temelde aynı haksızlık etrafında birleştiklerini savunmaktadır. Onlara göre kapitalizm, her iki sınıfta ezilmesine yol açmaktadır.

3.3.5. Postmodern Feminizm

Postmodern feminizm genel olarak postmodernizm ideolojisinden etkilenmiştir ve bu anlamda modernizme karşı gelmektedir. Küreselleşmeyi ve evrenselliği red eden bu yaklaşım İkinci Dünya Savaşı’ndan hemen sonra ortaya çıkmıştır.

Postmodernist akımın doğduğu andan itibaren bütün düşünce yapıları içinde büyük yankılar uyandırdığını ve feminizmle de etkileşime geçmesinin çok uzun sürmediğini dile getiren ve postmodernizm ve feminizm arasında birçok ortak nokta görmeyen mümkün olduğunu vurgulayan Ebert; feminizmle ilgili şunları söylemiştir:

“Feminizm bir eleştiri olmasının yanı sıra toplumsal dönüşümü de hedefleyen bir akımdır. Toplumsal ilişkilerin ve kurumların temelinde ise toplumsal cinsiyet kavramı bulunmaktadır. Feminist düşünürler ataerki düzende güç ilişkilerinin nasıl oluştuğunu ve evrenselleştirdiğini anlamaya çalışmaktadır. Bu düzende boyun eğen ve görünmez olan kadındır. Feminizm kendi içinde çeşitlense de asıl amaç toplumda kadının rolünü ortaya koymaktır. Bu çalışmalar yapılırken de ikili zıtlıklara dikkat çekilir” (Ebert, 1991: 888).

Postmodern feminizm, liberal ve radikal feminist ideolojiyi eleştirmektedir. Eleştirilerin çoğu, kadınların ırksal ve sınıfsal farklılıklarının göz ardı edildiği üzerinedir (Altınbaş, 2006: 41).

3.3.6. Lengüistik Feminizm

Lengüistik feminizm, post-modern veya modern sonrası dönemde ortaya çıkmıştır. Fransa’da ortaya çıktığı için bazı kaynaklar tarafından Fransız Feminizmi diye de adlandırılabilir.

Öztürk’e göre (2011: 108, 115); lengüistik feminizm, yapısalcı ve postyapısalcı yaklaşımların feminizme uygulanması ile ortaya çıkmıştır. Buna göre lengüistik feminizmin temel özellikleri şu şekilde sıralanabilir:

- İnsan dili değil, dil insanı üretir.
- Toplumda mevcut olan bütün toplumsal cinsiyet kanaatleri dil yoluyla meydana gelmektedir.

- Cinsiyet kavramına dair önyargılar cinsler arası iktidar ilişkilerinin de içinde olduğu söylemde gizlidir.
- Cinsler arası güçler dengesi dilin yapılarının değişmesi ile oluşur.

Lengüistik feminizm dilin yapısına dikkat çekmektedir ve dilde olan cinsiyetçi söylemlerin toplumsal hayata yansıdığına vurgu yapmaktadır. Bu akıma göre eşitlik öncelikle dilde ve söylemlerde yapılmalıdır, eşitsizlik bu şekilde giderilebilir.

3.3.7. Varoluşçu Feminizm

Öztürk'e göre (2011: 101); varoluşçuluk, İkinci Dünya Savaşından sonra oluşan maddi ve manevi çöküntüden çıkış için yeni bir arayış olarak ortaya çıkmıştır. Bazı yönleri ateizmden bazı yönleri ise Hristiyan teolojisinden beslenmektedir. Özellikle insanın varlığının büyük bir tehlike olduğunu ve istikrarsız bir dünya düzeninde yaşamak zorunda bırakıldığını ele almaktadır. Varoluşçu teorisyenler, bilinç, ruh, akıl ve düşünceye öncelik veren bütün fikir akımlarına karşı çıkarak, varoluşun her zaman tek ve kişisel olduğunu öne sürmektedirler.

Varoluşçu feministler genel olarak dünyanın karmaşık bir düzen içerisinde olduğunu ve insanın da bu düzende yaşamasının zorunlu olduğunu dile getirmektedirler. Bu dünya düzeni içerisinde de kadının bir birey olarak kendisi için var olduğunu savunmaktadırlar.

Donovan'a göre (2016: 223, 263); varoluşçu feminizmin özellikleri şu şekilde sıralanabilir:

- Kadın kavramını anlamak için kadının biyolojik ve psikolojik özellikleri yetmez, kadın kendi için bir varlıktır.
- Psikanalitik görüşü redderek, kadının erkek cinsel organına sahip olmadığı için ikincil konumda olmasına karşı çıkar. Erkek ve kadının fiziksel özelliklere bağlı olmadan eşit haklara sahip olması gerektiğine vurgu yapar.
- Kapitalizmi ve sınıflı toplum yapısını eleştirerek kadının ötekileştirilmemesi gerektiğini savunur.
- Kadınların kendi içsel dünyalarını değiştirerek erkek egemenliğinden kurtulabileceklerini ifade eder.

Bu akıma göre kadının ikincil olmasındaki en büyük engel kendisidir. Erkek egemenliğini kabul etmesiyle birlikte toplum tarafından dayatılan kuralları uyguladığı için, kadının önce içsel dünyasıyla yüzleşmesi gerekmektedir.

3.4. Dünyada Kadın Hareketleri

Dünyada kadın hareketlerinin farklı coğrafi bölgelerde; farklı tarihi dönemlerde ortaya çıktığı ve yoğunluk kazandığı görülmektedir.

17. yüzyıl İngiltere’inde feminizmin bir orta sınıf kadın düşüncesi olduğu ve kadının düşünsel donanımının erkekten farklı olmadığı, eğitildiği takdirde eşit konuma geleceği görüşü benimsenmiştir (Arat, 2010: 37). Bu görüş kadınların ikincil konumdan kurtulmak için bir adım atmalarını sağlamıştır. Notz’a göre (2012: 34); 17. yüzyılda İngiliz feministler, iç savaşın getirdiği değişimden faydalanarak broşürler dağıtıyor ve kadın rolünün bütün yönlerini ele alıyor, kadınları ikincil olarak gören algıya ve erkeklerin eşleri üzerinde hak sahibi olmalarına karşı çıkıyorlardı.

Erkeklerin özellikle evlilik yoluyla kadınlara baskı yaptığı ve kadınları ikinci plana attığı görüşü o yıllarda kadın hareketlerinin zeminini hazırlamıştır. Kadınlar İngiltere’de kendi haklarını savunmak için mücadele etmeye başlamışlardır.

Arat’a göre (2010: 38); 17. yüzyıl feminist görüşleri üç maddeyle özetlenebilmektedir:

- Kadınların erkeklerden farklı olduklarını eleştirmişler ve onların toplumun belirlediği değerlere sahip toplumsal bir grup olarak tanımlamışlardır.
- Erkekler ise, kadınlara ayrımcılık yapan bir toplumsal grup olarak nitelmiş, erkek varlığına değil ama onların toplumsal iktidarına karşı çıkmışlardır.
- Erkeklerle eşit haklara sahip olurken, erkeklerinde kadınlardan bir şeyler öğrenmelerini istemişlerdir.

17. yüzyıl kadınların kendi haklarının farkına varmaya başladıkları ve bunun için mücadele ettikleri bir dönem olmuştur. Kadınların örgütlenmeden çoğunluklar halinde halk hareketine katılmaları ve hakları için ilk kez bilinçli olarak mücadele etmeleri 1789 Fransız Devrimi ile olmuştur. Fransız devrimi liberal düşüncesinin üzerinde şekillenen özgürlük, eşitlik ve kardeşlik kavramlarını ön plana çıkarmıştır (Arat, 2010: 39). Bu dönemde kadınlar erkeklerle eşit olmayı istemişler ve aktif olarak ilk defa toplumsal hareket içerisinde bulunmuşlardır. Kadınların, Fransız Devriminin getirdiği liberal ortamda seslerini duyurmaları o dönemde ortaya çıkan “Liberal Feminizm” akımı da doğurmuştur. Bu akıma göre kadınlar, erkeklerle her alanda eşit haklara sahip olmalıydı. Özellikle kadının özgürleşmesi ve siyasal alanlarda da etkin olması gerektiği ön plana çıkmaktaydı. Kadınların Fransız Devriminden sonra düzenlediği birçok etkinlik ve toplantılara rağmen 1789’da ilan edilen “İnsan ve Vatandaşlık Beyannamesi”nde kadına yer verilmiyordu. Dönemin devrimci kadınları Madam Roland, Rose Lacombe ve Olympe des Gouges buna istinaden “Kadın ve Vatandaş Hakları Beyannamesi”ni kaleme almışlardır (Notz, 2012: 39). Bu beynamede, kadınlarında erkeklerin sahip olduğu haklara sahip olması gerektiği ve kadının özgür olarak dünyaya geldiği ve aynı haklardan faydalanması gerektiği dile getirilmekteydi. Arat (2010: 41); bu beynameden sonra İngiltere’de de Mary Wollstonecraft’ın “Kadın Haklarının

Doğrulanması” adlı kitabı kaleme aldığını belirtmektedir. Wollstanecraft, kadınlar ve erkekler için eşit eğitim, eşit sosyal ve politik haklar talep etmekteydi. Çaha ise (1994: 81); Fransız Devrimi’nden sonra yeniden şekillenen devlette, siyasal ve sivil toplum alanlarında kadına yer verilmediğini, ancak üretimin evden ayrılarak pazara kayması kadın emeğinin de ev dışına taşmasına yol açınca ortaya çıkan çelişki neticesinde kadın hakları hareketi doğduğunu belirtmektedir.

Fransız Devrimi’nin örgütlü bir kadın hareketi olmadığını ve ilk örgütlü kadın hareketinin 1848 Burjuva Devrimi olduğunu söyleyen Notz; bu dönemden sonraki kadın hareketinin gelişimini şöyle anlatmaktadır:

“Kadın hakları savunucusu ve yazar Louise Otto 1849’da ilk feminist dergi olarak adlandırılan “Kadın Gazetesi”ni kurmuştur. Gazete, “Özgürlüğün Devletine Kadının Propagandasını Yapıyorum” sloganıyla yayınlanmaktaydı. İçeriği ve amacı farklı kesimlerdeki kadınlar arasındaki benzerlikleri ele alarak, yoksulluk, sefillik ve belirsizlik içinde unutulmuş kadınlar için çaba harcamaktı” (Notz, 2012: 41).

Tarihte ilk kez feminist akımın, somut bir politikaya dönüşmesi ise 1897’de Londra’da Ulusal Suffrage Dernekleri Birliği’nin kurulması ile mümkün olmuştur. Burada kadınlar ilk kez güçlü ve örgütlü direnişe yol açmışlardır (Arat, 2010: 42,43). Dünyadaki kadın hareketlerine bakıldığında, kadınların kitle iletişim araçlarını ve kamusal alanı aktif kullanarak etkinlikler düzenledikleri görülmektedir. Notz (2012: 44); Almanya’da ise 1908’de kadınların seçme ve seçilme hakkı, dünya barışı için mücadele ettiklerini dile getirerek, o dönemde kadınların üniversitelerde okuma hakkını ve eşit eğitim imkanlarını da elde ettiklerini belirtmektedir. Kadınların eşit eğitim hakkına sahip olmaları mücadelelerini daha da arttırmalarına ve diğer tüm sosyal ve politik haklarda da erkeklerle eşit olmayı amaçlamalarını sağlamıştır.

1914’te Birinci Dünya Savaşının patlak vermesi kadın hareketlerini de etkilemiştir. Kadınlar, barış hareketi içerisine dahil olmaya ve barışın tüm dünyaya yayılması için bildirimler imzalamaya başlamışlardır. Almanya’da kadınlar eşit yurttaşlık hakkını ve ilk defa seçme ve seçilme hakkını Birinci Dünya Savaşından sonra kazanmışlardır. Bu hakların kazanılması kadını siyasi alanlarda özgür yapmamıştır ve kadınların mücadelesi burada sona ermemektedir (Notz, 2012: 54).

Arat (2010: 44, 45); Avrupa’da kadın örgütlenmelerinin ilk kez görüldüğü ülkelerin kuzey ülkeleri olduğunu söylemektedir. Kadın Hakları Örgütleri 1871’de Danimarka’da, 1884’te Norveç ve Finlandiya’da, 1894’te ise İzlanda’da kurulmuştur. Kadınlar için seçme ve seçilme hakkı ise 1906’da Finlandiya’da, 1913’te Norveç’te, 1915’te Danimarka ve İzlanda’da, 1919’da da İsveç’te kabul edilmiştir.

Kadınların özellikle siyasi haklar elde etmek için örgütlenmeleri Avrupa ve Amerika'da daha erken dönemlerde başlamıştır. Amerika'da ise kadın haklarının mücadelesinin köleliğe karşı mücadele ile beraber geliştiğini söyleyen Arat, Amerika'daki feminist hareketleri şu şekilde anlatmaktadır:

“Amerikan tarihinde ilk kadın hakları toplantısı, 1848’de New York Seneca Falls’ta düzenlenmiştir. Bu toplantıda kadınların erkeklerden bağımsız olarak ekonomik kalkınmalarının olması gerektiği ve her alanda eşit olmaları gerektiği vurgulanmıştır. 1861-65 arası dönemlerde Amerikan İç Savaşından dolayı kadın hareketleri bir süre dursa da savaşın bitiminde siyahi erkeklere oy hakkı tanınmasıyla, kadınlar bu haktan yoksun bırakılmışlardır. Siyahi erkeklere oy hakkı tanınması kadınlarında siyasette eşit olarak rol almaları gerektiğini ön plana çıkararak bunun için mücadele etmelerini sağlamıştır. Amerika’da kadınların oy hakkı kazanması 1920 yılında söz konusu olmuştur. 1923 yılında ise Amerikan Kongresi’ne “Eşit Haklar Düzeltmesi” sunularak, kadınların ve erkeklerin Amerika’nın her yerinde eşit haklara sahip olacağı belirtilmiştir” (Arat, 2010: 45, 48).

1920’li yıllardan sonra Amerika’daki feminist hareketler kendi içerisinde bir kırılma yaşamaya başlamış ve 1960’lı yıllara kadar durağan kalmıştır. 1963 yılına gelindiğinde ise Amerikan hükümeti kadınların iş hayatına ve özel hayatına dair mevcut engelleri ortadan kaldırmak için çalışmalar başlatmıştır (Notz, 2012: 69). Avrupa ve Amerika’daki kadın hareketleri erken dönemlerde gelişmeye başlamış gibi gözükse de somut olarak yasada yer alması 1900’lü yıllara kadar uzanmaktadır.

3.5. Türkiye’de Kadın Hareketleri

Türkiye’de kadın hareketleri sistematik bir süreç olarak 1980’li yıllarda oluşmaya başlamıştır. 80’li yıllardan sonra kadınlar hakları konusunda bilinçlenip toplanmaya başlamışlardır. Fakat kadın konusu Osmanlı Dönemi’nde de özellikle soylu kadınlar tarafından dile getirilmeye çalışılmıştır. Türkiye’de kadın hareketlerini incelemek için önce Osmanlı Dönemi ve Cumhuriyet Dönemi kadın hareketlerine bakmak gerekmektedir.

3.5.1. Osmanlı’dan Meşrutiyet’e Kadın Hareketleri

Osmanlı döneminde İslam’ın ön gördüğü ataerkil düzenden dolayı kadınlar çoğu zaman sistemin dışında kalmışlardır. Eğitim ve kamusal alanda kadının varlığı çok fazla söz konusu olmamaktaydı. Bu nedenle Osmanlı’da kadın hareketlerinden tam anlamıyla söz edilememektedir. Fakat Meşrutiyet döneminden sonra kadınların dergi ve dernek girişimleri olduğu görülmektedir.

Çakır’a göre (2010: 99); 19. Yüzyıl’da Osmanlı toplumunda siyasal, toplumsal ve kültürel yapıya hakim olan dinsel içerikler her alanda etkisini göstermiş, kadınların toplumsal

rolleri geleneksel, islami, ataerkillik içinde çoğu zaman özel alanla sınırlı kalmıştır. Öztürk ise (2011: 148); Tanzimat sonrası Osmanlı toplumunda kadınların yalnızca Sıbyan Mektepleri'nde okuma yazma ve Kur'an-ı Kerim öğrenebildiklerini ancak soylu kadınların özel hocalar vasıtasıyla dersler alabildiklerini dile getirmiştir.

Osmanlı toplumunda kadınlar ev işleri ve biyolojik özelliklerinden dolayı annelik kavramlarıyla birlikte çoğu zaman özel alan içerisinde yer almışlardır. Kamusal alanda genel olarak kadınların hakları bulunmamaktaydı. Tanzimat döneminden önce Osmanlı'da çoğu zaman kadınlara dair konular gündeme gelmemiştir.

Sevim'e göre (2005: 95); Tanzimat'la başlayan ve II. Meşrutiyet'e kadar uzanan dönemde kadınlara bazı hakların tanındığı ve kadının toplumdaki rolünün tartışma konusu edildiği görülmektedir. 1856 yılında çıkan arazi kanunu, kız çocuklarına babalarından kalan topraklar üzerinde erkek kardeşler gibi veraset hakkına sahip olmalarını tanımakta, kölelik ve cariyelik kaldırılmakta, kadınlara eğitimden yararlanma olanağı sunulmaktadır. 1842'de Avrupa'dan getirilen ebe kadınların tıbbiyede verdikleri kurslarla başlayan kadınlara eğitim ve özellikle mesleki eğitim verme çabası, 1858'de ilk kız rüştiyelerin 1869'da ilk kez sanayi okullarının, 1870'de kız öğretmen okullarının açılmasıyla devam etmiştir.

Tanzimat Dönemi'nden sonra kadın konusunun gündeme gelmesi ve bununla ilgili yenilikler yapılması, kadının özgürleşmesini sağlamamıştır. Kadınlar, eğitim hakkını elde etmiş olsa da siyasi ve kamusal alanda bu dönemde de söz sahibi olamamışlardır. Kadınların kamusal hayata geçişi için atılan bazı adımlar ise İstanbul ve Selanik ile sınırlı kalıp genellikle soylu ve belirli bir tabakaya mensup kadınları etkilemiştir.

1876 Kanun-i Esasi, kadın ve erkek tüm Osmanlı toplumunun ilkokul eğitimi almasını zorunlu hale getirmiştir. (Öztürk, 2011: 157). Yapılan tüm bu yenilikler, kadınların toplumsal statüsünü yükselterek ilk kadın haklarının gündeme gelmesi için önem taşımaktadır. Çakır (2010: 103); 19. yüzyılın başından itibaren Osmanlı toplumunda, çeşitli alanlarda yaşanan değişim ve gelişim süreçlerinin, kadınların hak ve özgürlük taleplerini gündeme getirdiğini, yaşadıkları toplum içerisinde kendilerini tanımaya ve tanıtmaya başladıklarını söylemektedir.

Kadınların haklarının farkına varmaları, seslerini bir şekilde duyurma çabasına girmelerinin önünü açmıştır. Bu dönemde kadınlar yazarak seslerini duyurmaya çalışmışlardır. Bunun içinde dergileri kullanmışlardır. Fakat bu dönemde erkeklerde kadın mahlası kullanarak dergi çıkarmaya başlamışlar ve kadınların rolleri hakkında yazılar yazmışlardır. Erkeklerin bu şekilde kadın dergileri çıkarmaları ve kadın rolünü tanımlamaları kadınlara yapılan ayrımcılığı göstermektedir.

Çakır'a göre (2010: 104); kadınlar o dönemde sorunlarının çözümü için iki araç ön görmüşlerdir: kadın dergileri ve dernekleri. Kadın dergileri onlara kendilerini birey olarak ifade etme ve sorunlarını dile getirme ortamını sağlamıştır. Kurdukları dernekler ise, bireysel talepleri, örgütlü birliklere dönüştürmede, öne sürülen taleplerin uygulamaya geçirilmesinde önemli rol oynamıştır.

İkinci Meşrutiyet dönemi ile birlikte kadınlar kamusal alanlarda çok aktif olmasalar da, dergi ve dernekler sayesinde sorunlarını dile getirme imkanı bulmuşlardır. Meşrutiyet dönemi Cumhuriyet döneminden önce kadınlara sağlanan haklar konusunda önemli bir yer tutmaktadır.

İkinci Meşrutiyet Dönemi'nin meydana çıkardığı özgürlük düşünceleri ile dergi ve gazetelerde yazılan yazılar sayesinde toplum daha da özgür bir hale getirilmiştir. Kadınlar da bu dönem çıkan dergilerde yazılar yazarak belirli görevler üstlenmişlerdir (Aydın, 2015: 87).

Kadınların kitle iletişim araçlarını kullanarak seslerini duyurma çabaları uzun yıllar sürmüştür. Kadınlar bu yolla diğer kadınlara ulaşmayı ve kitlesel hareketlerini büyütmeyi hedeflemişlerdir.

Tablo 3.2 Osmanlı Dönemi'nde Çıkan Önemli Kadın Dergi ve Gazeteleri

Yıl	Dergi Adı	Özellik
1869	Terakki-i Muhaderat	İlk kadın dergisi
1895	Hanımlara Mahsus Gazete	En uzun süreli yayın
1908	Kadın	Kadın ismi taşıyan ilk yayın
1913	Kadınlar Dünyası	Bağımsız kadın hareketinin öncüsü
1921	Hanım	Erkekleri muhatap alması

Tablo 3.2'de Osmanlı döneminde çıkan bazı kadın dergilerine ve gazetelerine yer verilmiştir. Bu dergi ve gazetelerden çoğu erkekler tarafından ve kadın mahlası kullanılarak yazılmaktaydı. Bu da kadınların hak ve özgürlük taleplerinin erkeklerin gözünden aktarılmasına yol açmaktaydı.

Denman'a göre (2010: 15); Jön Türkler tarafından yayınlanan Kadın dergisinde İslami kesimi temsil eden Mehmet Ferit Vecdi, kadınların özgürlüğünü ev içi alanla sınırlamak ve görevlerini belirtmek için biyolojik materyalizmi kullanırken, aynı dergide yer alan Mehmet Cavit, kadınları kamusal alana çıkarmayı ve görevleri dahilinde onları özgürleştirmeyi desteklemek için İslamiyet'i kullanmıştır. Kadın dergisinin editörü olan Enis Avni ise Seniha Hikmet mahlası ile yazdığı yazılarda genç, milliyetçi, idealist ve vatansever bir kadın imajı çizmektedir.

O dönemde çıkarılan bütün dergiler erkekler tarafından kadın mahlası kullanılarak yazılmıyordu. Serpil Çakır (2010: 106, 107); Kadınlar Dünyası'nın sahibi, yazı kadrosu ve mürettepleri kadınlardan oluşan bir dergi olduğunu ve kadınların yaşamlarını değiştirme konusundaki kararlılıklarını bu dergide yansıttıklarını belirterek, feminizm kavramının da dergide kullanılmasından çekinilmediğini belirtmiştir. Ayrıca, erkekler tarafından çıkarılan Hanımlara Mahsus Gazete ise Fatma Aliye ve Şair Nigar Hanım gibi dönemin yazar kadınlarının eserlerini tanıtmak ve modernleşmeci erkek aydınların kadın söylemlerini görmesi açısından önemli bir yer tutmaktaydı.

Kadın dergileri ve gazetelerin yanı sıra o dönemde kadınların kurduğu pek çok dernekte bulunmaktadır. Bu dernekler dönemin kadın hareketleri açısından önemli bir yer tutmaktadır. Çakır (2010: 111); bu dönemde kadınların otuza yakın dernek kurduklarını ve özellikle milli meseleler ve kadınlık meselelerini gündeme getirdiklerini söylemektedir.

Osmanlı'nın II. Meşrutiyet döneminde, dünyanın sosyal-siyasi-ekonomik şartlarına paralel olarak gelişen Türk kadın hareketi ya da Türk Feminizmi Avrupa'dan farklı bir şekilde gelişmiştir. Avrupa ülkelerinde feminist hareketler oy hakkı mücadelesi üzerinde dururlarken bu dönemde Türk kadınlarının siyasi mücadelesi görülmemektedir. Türk kadını daha çok çalışma hayatına atılma, eşit eğitim, evlilik ve boşanma hukukundaki adaletsiz yapının düzeltilmesi için mücadele vermiştir (Demir, 1999: 113).

Osmanlı döneminin başlangıcında kadınlara hiçbir hak verilmemesi daha sonra Batılılaşma politikalarıyla beraber önce Tanzimat döneminde daha sonra ise II. Meşrutiyet ile birlikte kadınlara daha fazla hak tanınmaya başlamıştır. Bu haklarla beraber kadınlar dergilerde kendilerine yer bulabilmiş ve dernek faaliyetleri ile diğer kadınlara ulaşabilmişlerdir. Özellikle dönemin getirdiği şartlara bakıldığında kadınlarında vatanseverlik ve milliyetçilik çizgisinden çıkmadıkları ön planda tutulmaktadır. Fakat Cumhuriyet dönemi ile birlikte kadın kavramı değişmiş ve kadın hakları konusunda birçok gelişmeler yaşanmıştır.

3.5.2. Cumhuriyet Dönemi Kadın Hareketleri

Osmanlı'nın son dönemlerinde başlayan kadın hakları mücadelesi Cumhuriyet döneminde de kendini göstermiştir. Fakat bu dönemde kadınlar hakları için mücadeleye girişmemişler, Kurtuluş Savaşı'ndan sonra onlara verilen hakları mücadele sonucu elde etmemişlerdir.

Arat'a göre (2010: 85); Cumhuriyet'in Kadın Hakları Devrimi, İslam düşüncesinin ataerkil kültürel değerlerinin, dinsel hukukun ve cinsiyetçi ayrımcı ahlaksal ideolojisinin yeni bir toplumsal yapı ve yeni bir kültürle yer değiştirmesini vesile olmuştur. Özellikle Kurtuluş

Savaşı sonrasında ‘‘Cumhuriyet Kadını’’ olgusu ortaya çıkmış ve kadınlar cephelerde erkeklerle birlikte savaşa giden, vatansever olarak yansıtılmıştır. Bu imaj erkek ve kadın eşitliği açısından büyük önem taşımaktadır. Çünkü kadınlar ilk defa evinde yemek yapan veya ocuk büyüten bir anne olmanın ötesine geçmişlerdir.

Milli Mücadele’de Halide Edip Adıvar, Kara Fatma, Ayşe avuş, Nene Hatun, Süreyya Sülün gibi isimler birincil rol alarak cephenin en önünde savaşmışlardır (ztrk: 169).Kurtuluş Savaşına her sınıftan kadın katılmıştır. Cephede savaşan kadınların yanı sıra diğer kadınlarda entelektüel çalışmalarda bulunmuşlardır. İstanbul’un işgalini protesto eden büyük mitinglere kadınlar sadece izleyici olarak katılmamış aynı zamanda kürsüde konuşmacıda olmuşlardır (Sevim, 2005: 98).

Gökçimen (2008: 19); Cumhuriyet Döneminde kadının durumunu şu şekilde sıralamaktadır:

- Türk kadını Kurtuluş Savaşı sırasında düşmanı protesto etmiş ve kamusal alanlarda aktif olmuştur.
- İstanbul niversitesi’nde kız ve erkek karma eğitime geçiş kararı verilmiştir.
- Kadınların iş alanlarındaki sayısı artmış ve çalışma hayatında aktif rol almaya başlamışlardır.
- Kadınlar bazı kuruluşlar da ve teşkilatlarda aktif çalışmışlardır.
- Anadolu’nun diğer büyük ve küçük şehirlerinde kız okulları ve kadın ğretmen sayısı artmıştır.
- Bağımsızlık Savaşı’nda doğrudan vatan mdafasına iştirak etmişlerdir.
- Öğretim gören kızların çeşitli mesleklerde yetişme gayretleri ve uğraşmaları söz konusudur.

Kurtuluş Savaşı sırasında Türk kadını erkeklerle birlikte meydanlarda yer almıştır. Burada kadınların gücü ön plana çıkmıştır. Kurtuluş Savaşı’ndan sonra ise kadınlara bazı haklar tanınmıştır.

Gl’e gre⁵; Atatürk, Kurtuluş Savaşı yıllarında Türk kadınının cephelerde yer alarak mermi taşıyarak ve yararlılara yardım ederek gösterdiği çabayı dile getirerek Cumhuriyet Dönemi boyunca kadın haklarına öncelik sağlanmasını istemiştir. Atatürk yaptığı reformlarla kadınlara birçok hak sunmuştur. 1924 yılında yürürlüğe koyduğu Tevhid-i Tedrisat kanunu ile kadınların ilkokul, ortaokul, lise ve üniversitede eğitim görmelerine olanak sağlamıştır. Bu bağlamda gerçekleştirilen en önemli gelişmelerden biri de Medeni Kanunu’nun kabul

⁵ Gl, 1998: 75. ‘‘Bizde Kadınların Siyasal Haklar Alması ve İlk Kadın Milletvekillerimiz’’. <http://www.atam.gov.tr/dergi/sayi-42/turkiyede-ilk-kadin-milletvekilleri-ve-meclisteki-calismalari> (erişim tarihi: 18.10.2018).

edilmesidir. Medeni Kanun sayesinde kadın ve erkek yasalar karşısında eşit olmuş ve erkeklerin çok eşliliği, vekaletle evlenmesi yasaklanmıştır. Evlenme yaşı olarak da kızların 18 yaşını bitirmesi gerekliliği konulmuştur. Boşanma, velayet ve miras davalarında kadınların erkeklerle eşit haklara sahip olmasının önü açılmıştır (Aydın, 2015: 93, 94).

Bu dönemde ayrıca kadınlara seçme ve seçilme hakkı verilmiş (5 Aralık 1934) kadınların siyasi alanlarda da rol oynaması sağlanmıştır. Kadınların seçme ve seçilme hakkına sahip olmaları siyasi alanlarda erkeklerle eşit olmalarını sağlamıştır. Siyasi alanlarda hak sahibi olan kadınlar kamusal alanı da aktif olarak kullanmaya başlamışlardır. Osmanlı döneminde evine ve geleneklerine bağlı olan kadın imajı, Cumhuriyet döneminde modern, iş hayatında ve kamusal alanlarda aktif olarak rol alan kadın imajına dönüşmüştür.

Kadınların ilk kez oy kullanmaları 1935 yılında gerçekleşmiştir. Bu seçimlerde Meclis'e 18 kadın milletvekili girmiştir (Gökçimen, 2008: 22). Kadınların mecliste yer almaları onların özel alandan sıyrılıp kamusal alanda da kendilerine yer bulmalarının yanı sıra siyasal alanlarda da erkeklerle eşit olarak mücadele vermelerinin önünü açmıştır. Bu şekilde kadınlarda siyasi alanlarda güç kazanmaya başlamıştır.

Öztürk (2011: 171, 172); Cumhuriyet döneminde ders kitaplarında da büyük değişiklikler olduğunu vurgulamaktadır. Ders kitapları yeni toplumsal cinsiyet rolleri doğrultusunda yeniden düzenlenmiştir. Bu ders kitaplarında kadınlar, okuyan yazan, çizen, özgüven sahibi ve özgür karakterler olarak tanıtılmışlardır. Erkekler ise kadınlara yardımcı olan anlayışlı bir kimliğe sahiplerdi. 1945 yılına kadar ders kitaplarında kadınlara oldukça yer veriliyordu fakat o yıldan sonra kadınlar yeniden aile içi geleneksel rollere bürünerek, asıl görevinin ailesi olduğu kanısına varılmıştır.

Cumhuriyet döneminde kadınlar gerek cephede savaşanlar gerekse de mitinglere katılıp ön sıralarda yer alanlar kadın imajının değişmesine büyük katkı sağlamışlardır. Atatürk'ün kadınlara verdiği laik ve eşit bir sistemle birlikte kadınlar bu dönemde örgütlenip hakları için mücadele etmemişlerdir. Kadınların kendi hakları için mücadele etmeleri 1980'li yıllarda yeniden ortaya çıkacaktır.

3.5.3. 1980 Sonrası Kadın Hareketleri

Osmanlı'da kadınlar dergiler ve dernekler yoluyla kendilerini ifade etmeye çalışmışlar, Cumhuriyet döneminde ise kadınlar Milli Mücadele Dönemi'nde cephelerde ön sıralarda rol almış daha sonra ise Atatürk'ün yaptığı reformlarla seçme ve seçilme hakkını kazanmıştır. 1980 öncesi dönemde kadın hareketleri durağanlık göstermiş ve örgütlü bir kadın hareketi

meydana gelmemiştir. Kadınların ilk olarak örgütlü hareket etmeye başlamaları 1980’li yıllarda ortaya çıkmıştır.

Çakır’a göre (2010: 114); kadın hareketlerinin Türkiye’de gelişmesinde Fransa’da başlayan 1968 öğrenci olayları etkili olmuştur. Bu olaylar sadece Türkiye’yi değil tüm dünyayı da toplumsal hareketler bakımından etkilemiştir. Bu hareketlerle birlikte Sosyalizm hareketleri yayılmaya ve gelişmeye başlamıştır. Sosyalizmin gelişmesi ve dünyayı etkilemesi zamanla bu akımın Türkiye’de de yankı bulmasına sebep olmuştur. Bununla birlikte kadın hareketlerinde de gelişmeler gözlemlenmiştir. İkinci dalga feminist akımların ortaya çıktığı bu dönemde kadın hareketleri de Sosyalist bir kimliğe bürünmüştür. Bu bağlamda tarlada ve fabrikalarda çalışan kadının ve işçi kadınların hakları ön plana çıkmaya başlamıştır. Ayrıca bu dönem içerisinde belirli kadın birlikleri Türkiye’de kadın hareketlerini tartışmaya başlamışlardır.

Marksist ve sosyalist feminizm akımının Türkiye’de yankı bulması 1960’lı ve 70’li yıllara uzanmaktadır. Bu dönemde kadınlar belirli alanlarda özgürlük ve eşitlik elde etseler de çalışma şartlarından rahatsızlık duymaya başlamışlardır. Sosyalizmin gelişmesi ile işçi kadınlar, sorunlarını dile getirmeye ve emeklerinin karşılığı için hak mücadelesine girmişlerdir.

Ayşe Sevim (2005: 108); 1970’li yıllarda kadının durumunu şu şekilde dile getirmiştir: “1970’lerde Türkiye’deki siyasal gündeme sosyalistler girerek az gelişmişlik, dışa bağımlılık, sınıflar arası uçurum ve Kürt sorunu gibi yapısal meselelerin ortaya çıktığı dönem olmuştur”. Yaraman’a göre ise (2001: 175); kadın hareketleri, Türkiye’de 1970’li yıllarda ortaya çıkmaya başlamış ve 1980’li yıllarda toplumsal değerleri tartışmaya başlamıştır. Bu anlamda kadınlar kamusal hayat içerisindeki hayat döngüsünü yönlendirerek çeşitli çağdaş kadın örgüt, yayın ve eylemlerinin oluşmasına katkıda bulunmuşlardır.

1970’li yıllarda kadınlar örgütlü bir eylem içerisinde olmasalar da seslerini duyurmaya başlamışlardır. Arat’a göre (2010: 86, 87); Kadın hakları hareketinin temelinde, Kemalist siyasal devrimlerin kazanımlarının ve cumhuriyetin yetiştirdiği çağdaş ve laik kadınların çabaları yatmaktadır. İlk olarak 1975’te yapılan ve 27 kadın derneğinin ortak çalışması olan Ankara Kadın Kongresi, 1978’de Türk Toplumunda Kadın Semineri, 1980’de ise Türkiye’de Kadın Sorunlarına Yaklaşım ve Öneriler Semineri düzenlenerek kadın sorunları tartışılmaya başlanmıştır.

Kadın sorunlarının tartışılmaya başlanması, kadınların toplum içerisinde özel alanlarından sıyrılıp erkeklerle eşit haklara sahip olmalarının önünü açmıştır.

Özar (2012: 273); ikinci feminist dalganın Türkiye’de ortaya çıkışının 1980 darbesi sonrasında yaşandığını belirtmektedir. Bununla beraber karşıt fikirler dile getirilmeye başlanmıştır. Özellikle kadın hareketleri bağlamında yaşanan bir takım gelişmeler kadınların özgürce taleplerini dile getirmelerini sağlamıştır. Çeşitli kampanyalar yürütülerek, sokak eylemleri düzenlenerek ve çeşitli feminist grupların yayınladığı dergiler yoluyla kadınlar, siyasi ve toplumsal taleplerini gündeme getirmişlerdir. Bu dönemde özellikle, şiddet, kadın bedeni, cinsellik ve aşk konuları tartışılmıştır. Sosyalizmin getirdiği kadın işçi ve kadın emeği sorunları toplumsal düzeyde değil daha çok akademik bir seviyede tartışılmaya başlanmıştır.

Bu dönemden sonra kadınlar feminizm kavramının farkına vararak dergilerde feminizm üzerine yazılar yazmaya başlamışlardır.

Türkiye’de 1980’li yıllarda kadınlar küçük gruplar halinde bir araya gelmeye başlamışlardır. Bu bir aradalık kadınların bilinçlenmesi açısından önem arz etmiştir. Bu dönemde Yazko ve Somut gibi dergilerde kadını temel alan ve feminist söylemle yazılan içerikler paylaşılmaya başlanmıştır. 80’li yılların sonuna doğru ise Sosyalist Feminist düşünce etrafında çıkarılan Kaktüs Dergisi ve radikal feminist düşünce etrafında çıkarılan Feminist Dergisi ile feminist kuram üzerine yazılan çeviri kitaplar yayınlanmaya başlamıştır. Bu dergilerden Kaktüs dergisinde, özellikle kadın emeği konusu ön plana çıkmıştır. Kapitalizm eleştirilirken kadının ev emeğinin de erkekler tarafından kullanıldığına dikkat çekilmiştir (Özar, 2012: 274).

1980’li yıllarda dünyada ve Türkiye’de, kadınlar ile ilgili her soruna feminist bakış açısıyla yaklaşma ilkesini içeren kadın hareketi önemli bir konuma gelmiştir. Türkiye’nin 1985 yılında onayladığı Birleşmiş Milletler Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi (CEDAW) 1 Mart 1980 tarihinde üye ülkelerin imzasına açılmıştır. Türkiye bu sözleşmeyi 1985 yılında onaylamasına rağmen, sözleşme 19 Ocak 1986 tarihinde kabul görmüştür (Gökçimen, 2008: 31). Bu sözleşme ile kadınlar uluslararası bir rol alarak, eşitsizlik için mücadele etmişlerdir. Cengiz (2010: 123); 1987’de “Dayağa Karşı Kadın Dayanışması Kampanyası “ başlatılarak feminist grupların İstanbul’da büyük bir yürüyüş düzenlediklerini belirtmektedir. 1989’da ise cinsel tacizle mücadele amaçlı Mor İğne Kampanyası başlatılmıştır. Arat ise (2010: 88); 1989 yılında sosyalist kadınlarla feministlerin kadın sorunlarını tartıştıkları ve 800’e yakın kadının izlediği “Kadın Kurultayı” yapıldığını söylemektedir.

Sevim (2005: 109); 1980’li yılların sonu ve 90’ların başında gerçekleşen kadın hareketlerini şu şekilde anlatmaktadır “Ankara’da Ocak 1989’da Kadın Dayanışma Derneği

kuruldu. Şubat 1989'da Ankara'da 1. Feminist Haftasonu Toplantısı yapıldı ve "Kadınlar Kurtuluşu Bildirgesi" yayınlandı".

Kadınların 1980'li yıllarda gerek dergilerde gerek yürüyüşlerle toplumda aktif olarak rol oynadıkları görülmektedir. Bu dönemlerde kadınlar bilinçlenerek haklarının farkına varmış ve sadece hakları için değil diğer kadınların hakları içinde mücadele etmişlerdir. Kadınların özellikle taciz ve dayak konularında örgütlenmeleri de erkeklere karşı eşitsizlik içerisinde olduklarının vurgusu niteliği taşımaktaydı. Kadına karşı şiddet dünyanın her yerinde tartışılan bir konu haline gelmiştir. Kadınların erkek egemenliği altında bırakılması şiddet olaylarını arttırmış buna karşın 80'li yıllarda kadınlar şiddete ve tecavüze karşı örgütlenmeye, birlikte hareket etmeye başlamışlardır.

Karataş'a göre (2009: 166); 80'li yıllarda aktif olarak yaşanan feminist hareketler, 90'lı yıllarla beraber etkisini kaybetmeye başlamıştır. Bu süreçte kadın hareketlerinin kuramsal kısmı önem kazanmış, kadın hareketleri meydanlarda değil akademik yazılarda dile getirilmeye başlanmıştır. Feminist hareketleri araştırmak amacıyla çeşitli üniversiteler bünyesinde kadın araştırma merkezleri oluşturulmaya başlanmıştır. Bu dönemde kadın hareketleri bilimsel çalışmalar etrafında kendini göstermeye başlamış ve üniversiteler haricindeki bazı sivil kuruluşlar bünyesinde de kadın örgütleri kurulma başlanmıştır. 1990'lı yıllarda özellikle Mor Çatı Kadınlar Örgütü ile 14 Nisan 1990 yılında kurulan Kadın Eserleri Kütüphanesi ve Bilgi Merkezi Vakfının kadın konusuna yeni bir boyut kazandırdığı bilinmektedir. Arat (2010: 90); 90'lı yılların gerçekte feminizmin farklılaşp ayrışmaya başladığı yıllar olduğunu söylemektedir. İslamcı feminizm, Kürt feminizmi ve Kemalist feminizm akımları ortaya çıkmış ve ayrılıklar meydana gelmiştir.

Yılmaz'a göre (2018: 553); 90'lı yıllara kadar gelen kadın hareketlerinin yapısına bakıldığında genellikle şiddet, taciz gibi konuların yer aldığı görülmektedir. Bu konular etrafında da kadınların örgütlenmeleri ve seslerini duyurma mücadeleleri konu edilmektedir. 90'lı yıllarla birlikte kadınlar cinsiyetçi algılama biçimlerini değiştirmek amacıyla hareket ederken sadece bir farklılık ve farkındalık yaratmakla kalmamışlar, aynı zamanda farklı çözüm stratejileri de geliştirmişlerdir. 90'lı yıllardan sonra kadınlar tarafından kurulan dernek, vakıf, platform gibi kurumlarda kadınlar taleplerini ve sorunlarının çözümlerini tartışmaya başlamışlardır. Bu bağlamda 1990'lı yıllarda kadın hareketi çeşitlilik göstermiş ve farklı kavramlar etrafında gelişmiştir.

90'lı yıllardan sonra teknolojinin gelişmesi ile birlikte kadın hareketlerinde de büyük değişimler ortaya çıkmıştır. Özellikle internetin yaygınlaşması kadın hareketlerini de

dönüştürmüş, kamusal alan üzerinde örgütlenen kadınların sanal kamusal alanı kullanmasıyla birlikte internet üzerinden örgütlenen kadın grupları oluşmuştur.

3.6. Küreselleşme ve Dijital Platformlarda Kadın Hareketleri

En genel anlamıyla küreselleşme, ülkeler arasındaki ekonomik, sosyo-kültürel, siyasal ve teknolojik ilişkilerin gelişmesi, farklı toplum ve kültürlerin inanç ve beklentilerinin daha iyi tanınması, uluslararası ilişkilerin yoğunlaşması gibi birbiriyle bağlantılı konuları içeren bir kavramdır (Demirdağ, 2017: 55).

Küreselleşme ve iletişim teknolojileri arasında içsel bir ilişki ortaya çıkmaktadır. Küreselleşmenin önemli boyutlarından birisi iletişimin önündeki zamansal -mekânsal sınırların ve engellerin zayıflaması ve ortadan kalkmasıdır (Özçetin, 2018: 224).

Yeni iletişim teknolojilerinin gelişmesi ile birlikte iletişim kavramı tek boyutlu olmaktan çıkıp sonsuz bir uzam içerisinde gerçekleşmeye başlamaktadır. Bu da dünyanın her yerindeki insanlarla saniyeler içerisinde iletişim kurmamızı sağlamakta ve her an her olaydan haberdar olmamızı kolaylaştırmaktadır.

Demir'e göre (2005: 12); Anthony Giddens küreselleşme kavramını üç başlık altında toplamaktadır:

- Soğuk Savaşın bitmesi ve Sovyetler Birliğinin dağılması sonrasında ülkelerin birbirlerine daha da yakınlaşması,
- Bilgi teknolojilerinin gelişmesinin, bilginin dünya çapında yayılmasına ve insanların küresel bir bakış açısına sahip olmasına yardım etmesi,
- Uluslararası şirketlerin etki alanlarının ve etkilerinin artmasıyla, üretim ve tüketim ağlarının tüm dünyaya yayılmasıdır.

Eisenstein (2016: 30); küreselleşmenin ataerkil gelenekleri aşındırırken, feminizmin bu konuda kültürel bir çözücü olarak rol aldığını belirtmektedir. Kapitalizmin genişlemesi ve alternatif fikirleri değersizleştirmesinin yanı sıra feminist fikirler bu alternatif fikirleri ve aktivizmi yeniden canlandırmaktadır. Demirdağ ise (2017: 61); günümüzde yaşanan bu sürecin ana rolünü teknolojik gelişmelerin oluşturduğunu ifade ederek ilaveten değişimden ve dönüşümden en yoğun etkilenen toplumsal alan, ekonomik alan olduğunu belirtmektedir. Bu süreçten sadece ekonomik alanın değil ekonomi ile beraberinde sosyal, politik, kültürel alanlarında etkilendiği bilinmektedir. Feminizm ise kadını ön plana çıkaran bir dünya görüşü olarak küreselleşmeyle birlikte kadın kimliğinin zarar gördüğünü savunmaktadır. Kapitalizm ile kadın bedeni metalaştırılmaya başlanmıştır. Kadın modern toplumsal ortamın eğlence, kozmetik, medya dünyasında yer alarak erkeklerin baskın olduğu bir dünyada kendisine

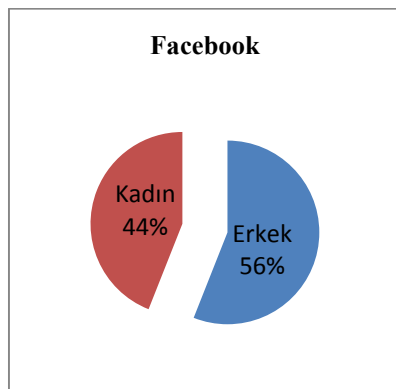
temsil alanı oluştururken, diğer taraftan da endüstri ortamında üretilen ürünlerin birincil alıcısı durumundadır

İletişim teknolojilerindeki gelişmeler ve internetin yaygınlık kazanması küreselleşme bağlamında kadın hareketlerini de etkilemiştir. Kadın bedeninin reklamlar ve dizi-filmlerde meta olarak kullanılması yaygınlaşmış, özellikle reklam pazarında kadınlar ön plana çıkmıştır.

Bölükbaş ve Yıldız (2015); internetin ortaya çıkması ile birlikte kadınlar için daha umut verici ve özgürlükçü düşüncelerin dile getirileceği alanların oluştuğunu belirtmektedirler. Fakat, internetin ortaya çıkması kadın ve erkek arasındaki eşitsizliklere çözüm getirmemiştir.

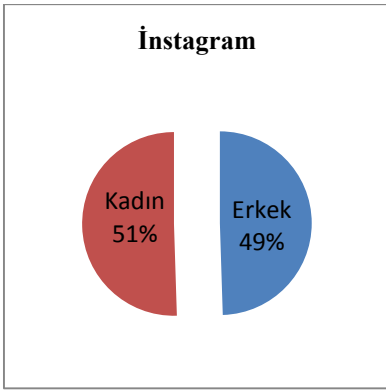
İnternetin gelişmesi ile birlikte kadın hareketleri de bu çerçevede gelişmeye başlamıştır. Eskiden somut alanlarda bir araya gelerek örgütler, vakıflar kuran kadınlar internet ile birlikte soyut mekanlarda buluşmaya ve bu mekanlarda taleplerini, sorunlarını gündeme getirmeye başlamışlardır. İnternetin gelişmesi kadınlar için özgürlükçü bir ortamın doğmasına olanak sağlarken, yine de cinsiyetçi söylemlerin ve ayrımcılıkların önüne geçilememiştir. Sanal kamusal alanlarda kadın örgütlenmeleri geniş yankılar uyandırmaya başlamıştır. Çünkü, burada kadınlar belirli bir kitleye değil internet kullanıcı olan bütün kadınlara ulaşım imkanına sahip olmuşlardır. Bu bağlamda da kadın hareketleri evrensel bir nitelik kazanmıştır.

We Are Social'ın⁶ 2018'de yayınladığı “Dünya İnternet Kullanım İstatistikleri Raporu”na göre erkekler kadınlardan internette daha fazla zaman harcamaktadır.

Grafik 3.1 Facebook'un Cinsiyetlere Göre Kullanımı

⁶ <https://digitalreport.wearesocial.com/>, (erişim tarihi: 21.09.2018)

Grafik 3.2 İnstagram'ın Cinsiyetlere Göre Kullanımı

Grafiklerde İnstagram ve Facebook'un dünyadaki kadın ve erkek kullanıcı oranları verilmiştir. Buna göre Facebook'ta 2018 yılında erkekler kadınlardan daha fazla zaman harcarken, İnstagram'da kadınların kullanımı daha ön plandadır.

Bilişim teknolojilerindeki gelişmelerin kadınlara olan yararını anlatan Terkan (2010: 35-36); internetin ve dijital platformların da somut alanlar gibi bir mücadele alanı olduğunu ve özellikle internet yolu ile haberleşmenin, evrensel nitelikteki bütün, bilgilere ulaşmanın, yorum yapmanın, internet üzerinden eğitim alma olanağına sahip olmanın kadın hareketlerine katkısı olduğunu belirtmektedir.

Güdekli'ye göre (2016a: 28); erkek merkezli toplumsal düzenlerin kadınları arka planda görmesi ve bu bağlamda kadınların hem sosyolojik hem de psikolojik baskı altında yaşamalarının sonucunda kadınlar kolektif bir hizaya geçmiştir. Kadınların toplum içerisinde yaşadığı, sosyal sorun olarak gün yüzüne çıkan bu tepkisel sürecin bir sonucu olarak özellikle son elli yılda kadın hakları eylemleri oldukça yaygınlaşmıştır.

Bilişim teknolojilerinden önceki döneme bakıldığında kadınların dernekler ve küçük gruplar halinde örgütlendikleri görülmektedir. Fakat internetin ve mobil destekli ağların gelişimi kadınların sadece kamusal alan üzerinden değil, sanal kamusal alanlar üzerinden de örgütlenmeye başladıklarını ve bu örgütlenmelerin daha fazla kadına ulaşarak seslerini daha güçlü duyurmalarını sağlamaktadır.

90'lı yıllardan önceki kadın hareketlerine bakıldığında genellikle kadına yönelik şiddetin tartışıldığı ve bu konuda bir kitle oluşturulmasının amaçlandığı görülmektedir. 90'lı yıllardan sonra ise yeni iletişim teknolojilerinin gelişmesi kadınların interneti alternatif bir medya alanı olarak kullanmalarına olanak sağlamıştır (Terkan, 2010: 42).

Binark ve Gencer "Eleştirel Medya Okuryazarlığı Kuramsal Yaklaşımlar ve Uygulamalar" kitabında (2007: 188); kadınların dünyadaki alternatif medya kullanımlarına örnekler vermektedir.

Tablo 3.3 Dünyadaki Kadın Örgütlerinin Alternatif Medya Kullanım Örnekleri

Ülke	Örgüt Adı	Alternatif Medya Rolü
Hindistan	Kali for Woman	Kadın ve Medya kitabının çeşitli dillerde yayınlanması
Hindistan	Jagori	Kadın hareketlerine ilişkin broşür, poster, kaset dağıtımı
Kosta Rika	Fire	İspanyolca ve İngilizce yayın yapan ilk feminist radyo istasyonu
Şili	Fembress	Medya ve internet için feminist makale ve radyo programları yapmaktadır
Suriye	Suriye Kadın Birliği	Arap Kadının Dergisi ve Sinema Klubü çalışmalarını destekler
Filistin	Filistinli Kadınlar Birliği	Kadının temsili için televizyon ve radyo programları yapmaktadır

Tablo 3.3'te kadın örgütlerinin dünyada alternatif medyayı ne şekilde kullandıkları verilmektedir. Buna göre kadınlar kitle iletişim araçlarını kullanarak dünyanın çeşitli bölgelerinde seslerini duyurabilmektedirler.

Türkiye'de ise kadın örgütlerinin daha çok sosyal medya üzerinden örgütlendikleri görülmektedir. Bununla ilgili 2017 yılında bir araştırma yapan Okan Aksu (2017: 153); dört farklı kadın derneği ile görüşmesi neticesinde derneklerin en çok Facebook'ta aktif olduklarını saptamıştır. Facebook en çok kullanıcıya sahip sosyal medya platformu olduğu için dernekler tarafından tercih edildiği sonucuna varılmıştır.

Türkiye'de Mor Çatı, Uçan Süpürge vb. kadın dernekleri artık internet ve sosyal medya üzerinden kadınlara ulaşmakta ve mesajlarını bu yolla göndermektedirler.

Görsel 3.1 Mor Çatı Twitter Hesabı⁷

Görsel 3.1’de Mor Çatı Vakfı’nın 31 Ekim 2018’de Twitter üzerinden yaptığı bir paylaşıma yer verilmiştir. Bu paylaşımda kadın örgütlerinin sosyal medya üzerinden örgütlenmelerine bir örnek olarak gösterilebilmektedir.

Kadın örgütleri sosyal medyayı ve interneti aktif olarak kullanarak çok sayıda kadına ulaşabilmektedirler. Sadece Türkiye değil dünyanın her yerindeki kadınlar içinde örgütlenebilmektedirler. Teknolojinin gelişmesiyle dünyanın her yerinden anında haber alınabilmektedir. Bu da kadın hareketlerini evrensel bir boyuta taşımaktadır. Yeni toplumsal hareketler bağlamında kadınlar, daha fazla kişiye ulaşabilmekte ve bilinçlenebilmektedirler.

Tablo 3.4 Türkiye’de Kadınların Alternatif Medyayı Kullanma Örnekleri

Alternatif Medya Adı	Ana Başlık	Amacı
Bianet	Kadının Penceresi	Kadın odaklı haberciliğe dikkat çekerek, çözüm üretmek
Uçan Süpürge	Yerel Kadın Muhabirler Ağı	Anaokum medyada kadının yanlış temsilini ve şiddet, taciz konularını eleştirmek
Kadın Kurultayı	E-Posta Ağı	Bilgi alışverişi ve kadın sorunlarına çözüm bulmak
Kadınların Medya İzleme Grubu	E- Posta Ağı	Kadınların medya üzerinden uğradığı ayrımcılık ve eşitsizliklerin paylaşılması ve bu sorunlar karşısında alınacak çözümlerin tartışılması

⁷ <https://twitter.com/morcativakfi/status/1057629561515520003/>, (erişim tarihi: 31.10.2018)

Terkan'ın (2010: 43) "Kadın Örgütlerinin İnterneti Alternatif Medya Olarak Kullanımı Üzerine Bir İnceleme" makalesinde örnek verdiği kadınların alternatif medyayı kullanımları yukarıdaki Tablo 3.4'te verilmiştir. Buna göre Türkiye'de kadınlar alternatif medyayı kadın sorunlarına dikkat çekmek ve birbirleriyle iletişim halinde olmak için kullanabilmektedirler. Özellikle internetin gelişiminden sonra e-posta yoluyla iletişim kurma sistemi geliştirilmiş ve kadın sorunları bu yolla paylaşılmıştır.

Kadınların dijital platformlar üzerinden örgütlenmeleri her ne kadar daha fazla kadına ulaşmalarını ve seslerini kamuoyuna daha fazla duyurmalarını sağlasa da bunun önünde engellerde bulunmaktadır. Terkan'a göre (2010: 43, 44); bu engeller şu şekilde sıralanabilmektedir:

- Erişim maliyetinin yüksek olması,
- Bilgisayar kullanma bilgisinin eksikliği,
- Dijital cihaz ve teknoloji kullanım konusunda özgüven eksikliği,
- İnternet dili kullanımı konusunda korku yaşamak.

Teknoloji her ne kadar kadınların seslerini duyurmaları ve örgütlenmeleri için alternatif bir ortam oluştursa da, her kesimden kadına ulaşmak konusunda eksik kalabilmektedir. Bu da eğitim ve bilgi yoluyla gelişebilmektedir. Osmanlı'dan günümüze kadar kadın hareketlerindeki ivme internet sayesinde çok daha geniş kitlelere ulaşabilmiştir. Dijital platformlar sayesinde kadınlar sadece geleneksel kitle iletişim araçlarını kullanarak değil aynı zamanda yeni iletişim teknolojileri ile de çok sayıda kişiye ulaşabilmiştir.

İnternetin ortaya çıkması bilgileri ve haber paylaşımlarını küreselleştirmiştir. Bu bağlamda kadın hareketleri de evrensel bir nitelik kazanmıştır. Kadın hareketleri, dünyada ve Türkiye'de birçok gelişim aşamasından geçmiştir. Şüphesiz ki bugün gelinen nokta, kadınların özgürce sorunlarını ve taleplerini dile getirmesi birçok olumlu değişiklik sağlamaktadır. Ayrıca, internetin ortaya çıkması ile kadınlar birbirlerinden haberdar olmaya ve uğradıkları bir haksızlık karşısında birbirlerini desteklemeye başlamışlardır.

Kadınların interneti aktif olarak kullanması genel anlamda sosyal medya platformlarının ortaya çıkması ile olmuştur. Sosyal medya platformlarının akıllı telefonlar üzerinden kullanımı ve her an her yerden internet bağlantısı sağlayabilmeleri kadın hareketlerini de geliştirmiştir. Çünkü, kadınlar sosyal medyalar üzerinden kurdukları topluluklarla her yerden iletişim ve etkileşim sağlayabilir konuma gelmişlerdir.

İnternet ile birlikte geçmişte var olan kadın dergileri, vakıflar, dernekler de elektronik ortamlara taşınmıştır. Bu sayede daha fazla kadına ulaşma imkanı bulmuşlardır. İnternet üzerinde ortaya çıkan kadın platformlarının sayısı da gün geçtikçe artmaya başlamıştır.

Kadınlar bu platformlar üzerinden içerik paylaşmaya ve kadınları bilinçlendirmeye başlamışlardır. Özellikle kadınların hakları ve özgürlükleri çerçevesinde oluşan içerikler kadınları yönlendirmeye de başlamıştır. Ayrıca, kadınların toplum içerisinde duydukları bir rahatsızlık veya taleplerde bu platformlarda dile getirilir olmuştur. Bu sayede bir sorun tek bir kadının değil bütün kadınlığın sorunu haline gelmiştir.

Kadınların özellikle 90'lı yıllardan önce şiddet, taciz, tecavüz gibi konuları gündeme getirmeleri ve bu konularda örgütlenmeleri, internet ile birlikte daha fazla görünür hale gelmiştir. Çünkü, eskiden kadınların uğradıkları bir şiddet, evrensel çapta duyulmayabiliyordu. İnternet ile birlikte kadına şiddet ve diğer konular evrensel niteliğe ulaşmıştır. Bu da bu konular etrafında kadınların daha büyük kitleler halinde seslerini duyurmalarının önünü açmaktadır.

Teknoloji geliştikçe, bu bağlamda toplumsal hareketlerin ve kadın hareketlerinin de gelişmeler göstereceği ön görülmekte, gelecekte kadınların mücadeleleri için daha fazla olanak sağlayacağı düşünülmektedir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

YÖNTEM

4.1. Araştırmanın Metodolojisi

Bu çalışmanın kuramsal temeli, kamusal alanının ve kamusal alan türlerinin, internetin gelişimi ile birlikte nasıl değiştiğine dayanmaktadır. Çalışmada Eski Yunan devletlerinde kamusal alan kavramından başlanarak, Ortaçağ'da kamusal alan kavramı, 18. ve 19. yüzyılda kamusal alan kavramları ele alınmıştır. Çalışmanın kuramsal kısmının temeli teknolojinin gelişmesi ile birlikte kamusal alanın da değişmesidir. Kamusal alanın değişmesi de toplumsal hareketlerle doğrudan ilişki içerisinde. Bu bağlamda internet teknolojisi ve kamusal alan kavramı birbirleriyle bağdaştırılarak bunun özellikle kadın hareketlerine etkileri mercek altına alınmıştır. Bu bağlamda çalışmada Dijital Topuklar ve 5Harfliler kadın platformlarının sanal kamusal alanları kullanımını incelenmiştir.

4.2. Araştırmanın Amacı

Yeni iletişim teknolojilerinin gelişmesi ile toplumsal hareketlerde de bir takım değişiklikler ortaya çıkmıştır. Bu çalışmada kadın hareketlerinin geçmişten günümüze değişimi araştırılıp incelenmiştir. Bu bağlamda özellikle Türkiye'de eski dönem kadın hareketlerinin dergi, gazete veya dernekler aracılığı ile yürütüldüğü görülmektedir. Daha sonraları dünyada örnekleri olduğu gibi kadınlar televizyon ve radyo gibi geleneksel kitle iletişim araçları ile seslerini duyurmaya çalışmışlardır. İnternetin gelişimi ile birlikte kadınlar kamusal alanlarda gerçekleştirmeye çalıştıkları örgütlenmeleri sanal kamusal alanlar üzerinden yürütmeye başlamışlardır. Bu da kadın örgütlerinin daha fazla kadına ulaşmalarına, daha fazla kadını bilinçlendirmelerine ve kamuoyuna daha fazla seslerini duyurmalarına olanak sağlamıştır.

Teknolojinin kadın hareketlerine etkisini anlamak için Dijital Topuklar, ve 5Harfliler kadın örgütlerinin yapısı incelenecek, web siteleri ve sosyal medya hesapları (Facebook, Instagram, Twitter) içerik analizi ile ayrıntılarıyla irdelenecektir. Bu bağlamda teknolojinin kadın hareketlerine katkı sağlayıp sağlamadığı sorgulanacaktır. Kadın hareketinin gelişim ivmesinin teknoloji ile nasıl şekillendiği araştırılacaktır.

Araştırmanın temel amacı, geçmişteki kadın hareketlerine bakarak teknoloji ile birlikte kadın hareketlerinin gelişimini göstermek ve iki farklı dijital kadın örgütünün internet üzerindeki faaliyetlerine bakarak farklılıkları ortaya koymaktır.

Araştırmada yanıt aranacak sorular şunlardır:

- Kamusal alanların ve sanal kamusal alanların kadın hareketleri üzerindeki etkisi nedir?
- Teknoloji, kadın hareketlerine katkı sağlamakta mıdır?
- Kadın platformları, kadın hareketleri bağlamında yararlı içerikler üretebiliyorlar mı?
- Kadın platformları, aktivist hareketler oluşturabilme ve alternatif medya olabilme özelliğine sahip midir?

Bu sorulardan yola çıkarak oluşturulan varsayımlar şunlardır;

- Yeni medya ile birlikte kamusal alan kavramı dönüşüme uğrayarak kadın hareketleri için sınırsız/zamansız ve kapsayıcı bir mecra olmuştur.
- Kadın platformları, yeni medyayı aktif bir biçimde kullanmaktadır.

4.3. Araştırmada Kullanılan Yöntem

Araştırmada ele alınan iki kadın örgütünün web sitesi ve sosyal medya hesapları, içerik analizi yöntemi kullanılarak incelenmiştir.

İçerik çözümlemesi özellikle medya metinlerini sistemli bir biçimde analiz etmede kullanılan yöntemlerden birisidir (Çomu ve Halaiqa, 2015: 37).

Wimmer ve Dominick (2007: 19), bu yöntemin kitle medyası araştırmacıları arasında popüler olduğunu çünkü içerik çözümlemesinin yayıncılık, yazılı basındaki reklamlar ve ilanların sayısı ya da türü gibi medya içeriğini araştırmakta etkili bir yol sunduğunu belirtmektedir.

İçerik analizinin amacını anlatan Gökçe (2006: 20), kamusal alana yönelik üretilen ve kurgulanan metinlerin çözümlenmesi açısından önemli olduğunu vurgulamaktadır. İçerik çözümlemesi ile web sitesi ve sosyal medya gibi yeni iletişim teknolojilerinin incelenmesi ve çözümlenmesi olanaklı olmaktadır. İçerik çöz İçerik çözümlemesinin doğru ve güvenilir veriler sağlayabilmesi için nesnellik özelliği barındırması gerekmektedir (Çomu ve Halaiqa, 2015: 39).

Dijital Topuklar ve 5Harfliler kadın platformlarının web ve sosyal medyaları üzerinden yapılacak olan içerik analizi ile farklı kadın platformlarının paylaşımları ve mesajlarını insanlara ne şekilde ulaştırdıkları, paylaşımların içerikleri, paylaşımların yayınlanma sıklığı ve yayınlanma şekli çözümlenerek kadın hareketlerine teknolojinin

sunduğu katkılar ele alınmıştır. İçerik çözümlemesi ile kadın örgütlerindeki paylaşımların teknoloji ile birlikte ne şekilde değiştiği de ortaya konulmuştur.

İki kadın platformunun web sitelerinin incelenmesinde dikkat edilen unsurlar şunlardır:

- Web Sitesinin Genel Görünümü
- Web Sitesinin Tasarımı
- Web Sitesinde Kullanılan İçeriklerin Değerlendirilmesi
- Web Sitesinde Kullanılan İçeriklerin Biçimsel Özellikleri

Bu unsurlarla birlikte iki platform ele alınmış ve incelenmiştir. Bu platformların sadece web siteleri değil sosyal medyaları da ölçüt olarak alınmıştır. Sosyal medya platformlarından Facebook, Instagram ve Twitter'ın tercih edilmiştir. Sosyal medya içeriklerinin çözümlenmesinde dikkat edilen temel unsurlar ise şu şekildedir:

- Paylaşım sıklığı
- Takipçi sayıları
- Paylaşımların içeriği
- Paylaşımlarda kullanılan dil
- Beğenme ve yorum sayıları

Hem web sitesinde hem de sosyal medyada temel alınan unsurlar ile kadın platformlarının teknolojiyi kullanım biçimleri incelenmiş ve irdelenmiştir.

4.4. Araştırma Evreni ve Örneklem

Çalışmada, kadın hareketlerinin geçmişten günümüze nasıl değiştiği ve bu değişimde teknolojinin payının ne olduğu ortaya konulmuştur. Bu bağlamda çalışmanın evreni dijital olarak işlerlik sağlayan kadın platformlarıdır. Çalışmanın örnekleme ise, bu kadın platformlarından Dijital Topuklar ve 5Harfliler platformlarına indirgenmiştir.

4.5. Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu çalışmada içerik analizi kullanılarak nesnel ve sistematik bilgilere ulaşılmıştır. Araştırmanın sınırlılığı, kadın örgütlerinin dijital temelli olanları arasından iki platforma indirgenmesidir. Araştırma 1 Eylül 2018- 1 Ekim 2018 tarihleri aralığında yapılan paylaşımları ve içerikleri kapsamaktadır. Bu tarih aralığının sınırlandırılmasının temel nedeni yapılan paylaşım oranlarının yüksek olmasıdır.

4.6. Araştırmadan Elde Edilen Bulgular

4.6.1. Dijital Topuklar Platformunun Web sitesi ve Sosyal Medya Analizi

4.6.1.1. Dijital Topuklar Hakkında

“Dijital Kadın Platformu” sloganını web sitelerinde veren Dijital Topuklar 2016 yılından bu yana her yıl düzenli olarak zirve yaparak kadınları buluşturan dijital bir platformdur.

Hürriyet’in⁸, 2017 yılında Dijital Topukların kurucularından Perihan Gürer ve Elif Doğan ile yaptığı bir söyleşide platformun amacı şu şekilde anlatılmaktadır:

“Dijital Topuklar Blog, Youtube, Facebook, İstagram ve diğer tüm sosyal mecralardaki içerik üreticilerini, ajansları, marka temsilcilerini ve uzmanları bir araya getiren; kaliteli ve özgün içerik, ticari etik, dijital feminizm, dijital gençlik, girişimcilik gibi konuları ele alan, Türkiye’nin ilk ve tek dijital kadın zirvesidir. İlk hedef kitlesi kadınlar olmakla birlikte, dijitalle ilgili olan herkesi kapsar. Aslında hayatın birçok alanında olduğu gibi dijitalde de kadın, hem üreten hem tüketen olarak başrolde. Biz bu başrol oyuncularının aslında ne kadar etkili işler yaptığını, nasıl yaptığını ortaya koyarak başka kadınlara ilham olmalarına vesile olmak istedik. “Herkes yapabilir, sen de yapabilirsin” diyerek kadınları yüreklendirmek istedik.”

Ayrıca sitede yer alan hakkımızda kısmı da platformun hangi amaçlarla kurulduğunu anlatmaktadır.

“Her sene 1 Kasım’da düzenlenen zirveye ek olarak, DijitalTopuklar.com, kapsamlı bir dijital kadın platformu olarak 2018 Mart ayında yayın hayatına başladı.

Çünkü...

- Kadına hitap eden, kapsayıcı, fayda odaklı, samimi, güvenilir ve yol gösterici bir dijital platforma ihtiyaç var.
- Kadınlar kendilerine ilham veren, onları hayallerini gerçekleştirmek üzere harekete geçirecek bir güç arayışındalar.
- Dijital Topuklar, ortaya koyduğu nitelikli içerikler ve samimi paylaşımlarla kadınları kendi tutkularını keşfetmeye, yaratıcılıklarını harekete geçirerek üretmeye ve ürettiklerini dünya ile paylaşmaya davet ediyor” (<https://www.dijitaltopuklar.com/>, erişim tarihi: 03.10.2018).

Dijital Topuklar, özellikle kadınların dijitalleşme ile buluşmasını yaptıkları zirvelerle paylaşılan bir platformdur. Teknolojinin gelişmesi ile birlikte değişen kavramların dijital ile harmanlanmasını ele alan platform, Türkiye’nin ilk ve tek dijital kadın zirvesi olduğunu söylemektedir. Dijital Topuklar platformu kadınlara yeni bir bakış açısı kazandırmayı ve onları her konuda cesaretlendirmeyi hedeflemektedir. Kadınların bilinçlenmesi toplumunda

⁸ <http://www.hurriyet.com.tr/kelebek/keyif/turkiyenin-ilk-ve-tek-dijital-kadin-zirvesi-dijital-topuklar-40620612/>, (erişim tarihi: 02.10.2018)

bilinçlenmesini sağlamaktadır. Bu anlamda her yıl zirveler düzenleyen platform, kadınları bilinçlendirmeyi ve özgürleştirmeyi amaç edinmiştir.

4.6.1.2. Dijital Topuklar Web Sitesi Analizi

Web sitelerinin kurulma amaçları çeşitli farklılıklar gösterebilmektedir. Birsen (2013: 32)'e göre:

- Site sizin öykünüzü anlatabilir.
- Site sizin sorularınızı yanıtlayabilir.
- Site ilişki ağınıza geliştirebilir.
- Site sizi görünür ve ulaşılır yapabilir.
- Site insanlar arası iletişimi kolaylaştırır.
- Güvenilirliğinizi artırır.
- Site beklentilerin sınıflandırılmasını sağlar.
- Site iyi bir başlangıç yapmanızı sağlar.
- Site hedef kitlenizi genişletir.

Web siteleri yukarıda sayılan amaçlarla kurulabilmektedir. İnternetin ortaya çıkması ile web siteleri kurulmuştur. Web siteleri kişilere özel olabileceği gibi topluluklar içinde kurulabilmektedir. Bu bağlamda web siteleri, amaçlarına göre farklılık göstermektedir. Dijital Topuklar platformu, kadın temasını barındıran ve feminist bir söylemle içerikler üreten bir sitedir. Bu bağlamda site, kadın hareketlerinin dijital platformlardaki oluşumunu yansıtmaktadır. Dijital Topuklar kadın platformunun web sitesi incelemesinde de yukarıdaki amaçları barındırıp barındırmadığı sorgulanacaktır.

4.6.1.2.1. Web Sitesinin Genel Görünümü

Web sayfası tasarımında grafik görünüm, etkileşimi sağlayan butonların gruplanması, yerleştirilme biçimi, sayfa düzeni tutarlı bir tasarım için önemli unsurlardır (Özcan, 2003: 59).

Dijital Topuklar platformunun web sitesinin genel görünümü incelendiğinde tasarım kolay anlaşılabilir ve butonların yerleri kolay bulunabilir şekilde dizilmiştir. Sayfanın sol üst tarafında logo ve logonun altında ise “Dijital Kadın Platformu” olduğuna dair bir yazı bulunmaktadır. Açılış sayfasının en üstünde ve ortaya doğru üç buton bulunmaktadır. İlk buton “Konular” olarak verilmekte ve bu buton ile altı farklı konuya geçiş bulunmaktadır. Butonlar sayfa içerisindeki konuların dağılımına göre şekillenmektedir. Konulara göre butonların dağılımı, içeriklerin daha rahat bulunmasını sağlamaktadır. Dijital Topuklar web

sitesi de konu butonlarını feminist içeriklerden oluşacak şekilde dağıtmıştır. Kendine özgü bir buton isimlendirmesi olan site bu bağlamda özgünlüğü yansıtmaktadır.

Görsel 4.1 Dijital Topuklar Web Sitesi Sekmeler Butonu

Görsel 4.1’de konular butonu ile birlikte açılan sekmeler gösterilmiştir. Bu sekmelerde yer alan Dişital Bilgiler, Feminizm, Dişital Sesler, Dişital Girişimler, Dijital Doğanlar, İlham Veren Topuklar butonları bulunmaktadır. Butonların her biri bu konuda yazılmış yazılara gitmektedir. Konularına göre sınıflandırma burada anlaşılır bir biçimde yapılmış ve erişilebilirlik açısından kolayca bulunabilmektedir.

İkinci buton “Zirveler” olarak yer almaktadır. Zirveler butonunun üstüne gelindiğinde 2016 ve 2017 yıllarında yapılan “Dijital Topuklar Zirvesi”ne geçiş bulunmaktadır. Sayfanın son butonu ise “Dijital Topuklar 2018” olarak yer almaktadır. Bu butonda son yapılan zirvedeki “Konuşmacılar” ve “Sponsorlar” sayfasına gitmektedir. Zirve ile ilgili olarak aranan bilgilerin kolayca bulunabileceği bir tasarım seçilmiş ve butonların ortada olması da gözden kaçmalarını engellemektedir. Sayfanın sağ köşesinde, platforma ait sosyal medya hesapları ve site içi arama butonu bulunmaktadır. Platformun Facebook, Twitter, Instagram ve Youtube hesapları ile bağlantılı linklere tıklayarak geçiş yapılabilmektedir.

Görsel 4.2 Dijital Topuklar Web Sitesi Ana Sayfası

Görsel 4.2’de görüldüğü gibi Dijital Topuklar platformunun ana sayfasına yer verilmiştir. Site dinamik bir görünüm sağlamaktadır. Fakat ana sayfa içerisinde hakkımızda, misyon ve vizyon gibi temel bölümlerin bulunmaması bilgilendirmek açısından eksik kalmaktadır. Platform hakkında bütün bilgiler sayfanın altına doğru kaydırmalı şekilde inildiğinde karşımıza çıkmaktadır. Hakkımızda yazısının üst kısımlarda sekme olarak verilmesi sitenin içerisine platform ile ilgili bilgilendirici yazıların olması konusunda olumlu olacaktır.

Sitenin ortasında kaydırmalı fotoğraflara ve içeriklere yer verilmesi dinamik bir görünüm oluşturmakla birlikte güncel içeriklerin sergilenmesine de katkı sağlamaktadır.

Ana sayfadan aşağı doğru inildikçe karşımıza belirli bölümler açılmaktadır. Bu bölümler sırası ile şu şekildedir:

- Öne Çıkanlar
- Ne Var? Ne Yok? Dijital Topuklar’dan Güncel İçerikler
- Editörden: Dijital Topuklar’dan Size Mesaj Var
- İlham Veren Topuklar
- Ayın İçerik Kraliçesi
- Dijital Sesler
- Mutfak: Dijital Topuklar Hakkında Her Şey
- Zirve

Ana sayfanın alt kısımlarına indikçe karşımıza çıkan bu içerikler siteyi durağanlıktan uzaklaştırmakta ve aranılan içeriklere kolayca ulaşılmasını sağlamaktadır.

Sitenin en alt kısmında ise sosyal medya hesapları ve hesaplardan paylaşılan bir içerik görülmektedir. Sağ kısımda ise “Bize Ulaşın” formu bulunmakta, bu form ile yorum ve öneri paylaşımı yapılabilmektedir. Formun bulunması etkileşimlilik ve geri bildirim almak konusunda olumlu bir etki yaratmaktadır. Kadın hareketlerinin teknoloji ile ilişkisi

bağlamında etkileşimlilik ve geri bildirim önemli etmenlerdir. Etkileşimlilik ile bireyler herhangi bir durum veya olayı bildirebilir bu bağlamda da katkı sağlayabilirler.

Son olarak sitenin genel görünümüne bakıldığında, dinamik, etkileşim sağlayan ve içeriklere kolayca ulaşılan bir dizaynda olduğu görülmektedir. Kadınları bilgilendirici içerikler sunması bakımından ve özellikle amaçlarının belirtildiği kısımda da yazıldığı gibi kadınlara ilham verip onları harekete geçirecek içeriklere yer verilmesi kadın hareketlerine de katkı sağlamaktadır.

4.6.1.2.2. Web Sitesinin Tasarımı

Yusuf Keş, “Elektronik Yayıncılık ve Web Tasarım” (2009: 27) kitabında web sitesinin tasarım ilkelerini şu şekilde sıralamıştır:

- Yalınlık
- Tutarlılık
- Açıklık
- Denge
- Görsel Hiyerarşi
- Vurgu
- Ritim
- Oran/Orantı
- Uyum/Bütünlük

Dijital Topuklar web sitesi tasarımı da bu ilkeler bağlamında değerlendirilmiştir.

Yalınlık: Keş'e göre (2009: 28); yalınlık, web sitesi tasarımında kullanılan öğelerin, iletinin kolay anlaşılması ve iletilmesi için uygulanmaktadır. Bu bağlamda görsel karmaşadan uzak durulması gerekmektedir. Dijital Topuklar web sitesinin tasarımına bakıldığında yalınlık ilkesine uyulduğu ve görsellerin ve içeriklerin belirli bir düzende dizayn edildiği görülmektedir. Bu da verilen iletinin kolay anlaşılır olmasını sağlamaktadır. Yalınlık, sade ve anlaşılır bir site için önemlidir. Çünkü, bireylerin rahat kullanımını sağlamaktadır.

Tutarlılık: Web sayfası tasarımında tutarlılığın, grafik görünüm, etkileşimi sağlayan düğme gruplanması, yerleştirilme biçimi, görsel yardım bilgilerinin uyumu, sayfa düzeni ile ilgili olduğunu söyleyen Özcan (2003: 59): tasarımda tutarlılığın önemli unsurlardan biri olduğunu söylemektedir. Bu bağlamda bakıldığında sitede bulunan butonlar ve siteye hakim olan renklerin birbirleriyle tutarlı olduğu görülmektedir.

Açıklık: Sitede bulunan içeriklerin puntoları ve yazı stilleri de genele hakim ve bütün içeriklerde aynı şekilde kullanılmıştır. Bu da açıklık ilkesi için önemli bir bütün oluşturmaktadır.

Denge: Web sitesi tasarımında denge, resim yazı ve şekil gibi unsurların ağırlığı, kütlesi ve bulunduğu yerin bıraktığı etki ile ölçülebilmektedir (Keş, 2009: 33). Bu bağlamda sitenin ortasında kaydırmalı olarak sayfanın neredeyse tamamını kaplayacak görsel öğelere yer verilmesi ve sayfanın alt kısımlarında bu görsel öğelerin ve içeriklerin yer alması denge unsurunu sayfanın ortalarına çekmektedir.

Görsel Hiyerarşi: Becer, tasarımda görsel hiyerarşinin, vurgulanmak istenen mesaja göre görsellerin boyutlandırılması anlamına geldiğini söylemektedir (akt. Keş, 2009: 36). Dijital Topuklar web sitesine bakıldığında son içeriklerin ana sayfada büyük bir şekilde verildiği dikkat çekmektedir. Bu da görsel hiyerarşinin güncel içeriklere göre sıralanmasını sağlamıştır.

Vurgu: Vurgu unsuru ise sayfada neyin vurgulanmak istendiği ile ilişkilendirilmektedir. Buna göre sitede vurgulanmak istenen içerikler ana sayfanın ortasında yer alırken diğer unsurların ise sayfanın alt kısımlarına ilerlendiğinde ortaya çıktığı görülmektedir. Vurgu sırası güncelliğe göre düzenlenmiş olup, kalan içeriklere sayfanın altında veya butonlar aracılığı ile geçiş yapılmaktadır.

Ritim: Keş'e göre (2009: 39); ritim, kullanıcının ilgisini çekmek ve konuya yönlendirmek için kullanılmaktadır. Bu bağlamda sayfada akan bir ritim kullanılmıştır. Sayfalar arası geçişlerde sadece butonlar değil aşağı doğru kaydırarak da içeriklere ulaşılabilmektedir.

Oran/Orantı: Tasarımda oran/orantı, kullanılan görsellerin boyutları ve içeriklerin puntosu ile ilgili olmaktadır. Sayfanın girişinde büyük görsel öğelere ve yazılara yer verilmesi daha sonrasında ise görsel boyutların küçülerek sayfanın aşağı kısımlarında görülmeleri oran ve orantı dengesini sağlamaktadır. Verilmek istenen iletiler ana sayfada daha büyük görsel ve puntolarla yer almaktadır.

Uyum ve Bütünlük: Keş (2009: 49); uyum ve bütünlüğün tasarımda benzer yazı tipi, renk, konuyu tamamlayan görüntü öğeleri ve aynı tonda grafiklerle sağlanacağını belirtmektedir. Sitede yer alan görseller ve içerikler konuyla alakalı olarak seçilmiş olup, renk ve yazı tipi gibi özelliklerinde istikrarlı kullanımı sağlamıştır. Buna göre Dijital Topuklar web sitesi uyum ve bütünlük unsurlarını da sağlamaktadır.

Web sitesinin tasarımı ile ilgili genel bir yargıya varılacak olursa, sitede kullanılan görsellerin ve metinlerin iletilmek istenen mesaja göre dizildiği ve tasarımın kolaylıkla

anlaşılabilen bir yapıya sahip olduğu görülmekle birlikte tasarımı oluşturan unsurları da içerisinde barındırdığı sonucuna ulaşılmaktadır.

4.6.1.2.3. Web Sitesinde Kullanılan İçeriklerin Değerlendirilmesi

Dijital Topuklar kadın platformunun içerik değerlendirilmesi, platformun amacını taşıyıp taşımadığına göre değerlendirilmiştir. Platformun amacı kadına yol gösterici, ilham veren, harekete geçiren içerikler üretmek onların kendi tutkularını keşfetmelerini sağlamak olarak ifade edilmektedir. Buna göre 1 Eylül 2018- 1 Ekim 2018 tarihleri aralığında Dijital Topuklar web sitesinde yapılan paylaşımlar konularına ve amaçlarına göre değerlendirilmiştir. İçeriklerin değerlendirilmesi, kadın hareketleri bağlamında üretilen içeriklerin ne kadar faydalı olduğunu ortaya koyacaktır. İçeriklerin, anlaşılır ve sade bir dille yazılması, kadınları bilinçlendirici nitelikte olmaları bu anlamda önemlidir. İçerik incelemesine geçmeden önce konu başlıklarının her birinin ayrı ayrı ele alındığını söylemek gerekmektedir. Konular sekmesinin altında yer alan başlıklar şu şekildedir:

- Dijital Bilgiler
- Feminizm
- Dijital Sesler
- Dijital Girişimler
- Dijital Doğanlar
- İlham Veren Topuklar

4.6.1.2.3.1. Dijital Bilgiler

Tablo 4.1 Dijital Sesler Sekmesi İçerikleri

Tarih	Başlık	İçerik
6 Eylül 2018	Sosyal Medyadan Düşman Kazanma Sanatı	Sosyal medyada yaşanan tartışmalar
23 Eylül 2018	Fenomen Filtresi Ayağımıza Geldi	Sosyal medyanın insan ve toplum hayatına etkisi
23 Eylül 2018	Girişimcisin, Sosyalsin. Peki Sosyal Girişimci misin?	Sosyal girişimci kavramının açıklanması

Dijital Sesler sekmesinin içerisinde bulunan içerikler 1 Eylül-1 Ekim tarihleri temel alınarak incelenmiştir. İçerikler Tablo 4.1'de verilerek, tarih, başlık ve içeriklerine göre sıralanmıştır. Buna göre bir aylık süre içerisinde dijital sesler sekmesinde üç içerik paylaşımı yapılmıştır. Bu paylaşımların içeriklerine bakıldığında ise kadın hareketleri ile ilgili olmadığı fakat dijitalleşen dünya ve sosyal medya hakkında bilgiler içerdiği görülmektedir. Yapılan paylaşımların dili sohbet havasında, samimi ve anlaşılırdır.

4.6.1.2.3.2. Feminizm

Tablo 4.2 Feminizm Sekmesinde Yer Alan İçerikler

Tarih	Başlık	İçerik
4 Eylül 2018	Leke Çıkarıcı Videosu İzlemeyi Sever misiniz?	Deterjan reklamlarının barındırdığı kadın imajı
5 Eylül 2018	Her Şeyi Yapabilirim Ama Yapmayacağım	Kadınların dijital ortamlarda fazla güçlü tasvir edilmesi
10 Eylül 2018	Yemekte Ne Var?	Yemek yapmanın kadının temel görevi olduğu düşüncesi eleştirilmekte
23 Eylül 2018	Toplumsal Kalıp Yargılar ve Kadın	Kalıp yargılar ve cinsiyetçi söylemler eleştirilmekte
23 Eylül 2018	Yoksa Siz Yönetemediklerimizden misiniz?	Kadınlara yapılan ayrımcı söylemler eleştirilmekte
24 Eylül 2018	Kıldan Tüyden Meseleler	Kadın ve erkek bedeninin biyolojik özellikleri üzerine

Tablo 4.2’de feminizm sekmesinde yer alan içeriklerin 1 Eylül- 1Ekim 2018 tarihi aralığındaki paylaşımları ele alınmıştır. Bu tarihler arasında altı paylaşım yapılmış olup, paylaşımların hepsi kadın hareketleri ile doğrudan ilgilidir. Paylaşımlar kadınlara yapılan cinsiyetçi söylemleri, ayrıcalıklı davranışları eleştirmekte ve yol gösterici bir nitelik taşımaktadır. Paylaşımların dili sohbet havasında, akıcı ve anlaşılırdır. İçerikler arasında bilgilendirici metinlerde bulunmakta ve bu anlamda kadın hareketlerine katkı sağlayacak niteliktedir.

4.6.1.2.3.3. Dijital Sesler

Dijital Sesler sekmesinde yer alan içerikler incelendiğinde 1 Eylül-1 Ekim 2018 tarihi aralığında bir paylaşım olduğu görülmektedir. O paylaşımda Dijital Bilgilerde de yer alan “Girişimcisin, Sosyalsin. Peki Sosyal Girişimci misin?” başlıklı yazıdır. Bu sekmede yer alan içerikler daha çok farklı kadınların, düşünce ve hikayelerine dayanmaktadır. Bu noktada yazı dili anlaşılır, akıcı ve sohbet havasındadır.

4.6.1.2.3.4. Dijital Girişimler

Bu sekmede platformun katıldığı ve konuk olduğu organizasyonlara yer verilmiştir. İçerik, organizasyonların videosunu ve tanıtıcı bir metnini barındırmaktadır. 1 Eylül-1 Ekim 2018 tarihleri arasında herhangi bir içerik paylaşımı bulunmamaktadır.

4.6.1.2.3.5. Dijital Doğanlar

Bu sekmede yer alan içerikler internetin ve sosyal medyanın çocuklar, ergenler ve ebeveynler üzerindeki etkisini incelemektedir. Belirtilen tarih aralığında yapılan bir paylaşım

bulunmamaktadır. Daha önce yapılan paylaşımlarda ise çocukların özkorumaya ve öz savunma hakkına, internetten alınan her bilginin doğru olup olmadığına değinilmiştir. Bu anlamda bu sekmede yer alan içeriklerin temel konusunu dijitalleşen dünya ve bireyler oluşturmaktadır.

4.6.1.2.3.6. İlham Veren Topuklar

Bu sekmede ilham veren kadınlara ve onların hikayelerine yer verilmiştir. 1 Eylül-1 Ekim 2018 tarihleri aralığında iki içerik paylaşımı bulunmaktadır.

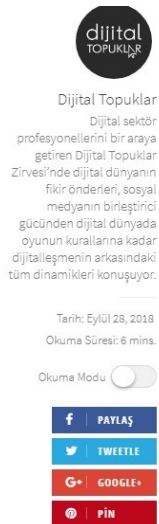
Tablo 4.3 İlham Veren Topuklar Sekmesinde Yer Alan İçerikler

Tarih	Başlık	İçerik
14 Eylül 2018	Bir Film Çekti, Hayatı Değiştirdi: Andaç Haznedaroğlu	Yönetmen Andaç Haznedaroğlu ile yapılan röportaj
28 Eylül 2018	Türkiye’de Feminizmi Canlandıran Kadınlardan: Şirin Tekeli	Şirin Tekeli’nin hayatı ve kadın hareketlerine etkisi incelenmiştir

Tablo 4.3’te belirtilen tarih aralığında yapılan paylaşımlara yer verilmiştir. Paylaşımlar bilgilendirici nitelik taşımakta ve kadın hareketlerine katkı sağlayacak niteliktedir. Yapılan paylaşımların dili akıcı ve anlaşılırdır. Bu sekmede yer alan kadınların, diğer kadınlara ilham olması açısından hayat hikayelerine, röportajlarına yer verilmiştir.

4.6.1.2.4. Web Sitesinde Kullanılan İçeriklerin Biçimsel Özellikleri

Web sitesinde kullanılan içeriklerin biçimsel özelliklerine bakıldığında, konuya hakim olan fotoğrafların kullanıldığı ve başlık puntolarının büyük, içerikte yer alan yazıların ise daha küçük punto ile yazıldığı dikkat çekmektedir. Girişte yer alan fotoğrafların sayfanın geneline oranla büyük kullanılması içerikleri daha ilgi çekici hale getirmektedir. İçeriklerin sonunda ise yorum yap butonu bulunmakta ve bu da etkileşime, geri bildirim olanağı sağlamaktadır. İçerik metinlerinin bulunduğu sayfaların sonunda sosyal medya hesap ikonları bulunmakta ve tıklanıldığında ilgili sosyal medya hesabında beğendiniz içeriği paylaşma imkanı sunmaktadır. Bu da bir içeriğin dijital ortamda daha fazla kişiye ulaşabileceği sonucunu doğurmaktadır. İçerik sayfasının sonlarında konu ile ilgili anahtar kelimelerde bulunup tıklanıldığında o konu ile ilgili yazılmış diğer içeriklere de ulaşmayı kolaylaştırmaktadır. Ayrıca yine içerik metin sayfasının sonunda önceki ve sonraki yazılara gitmeyi sağlayan bir butonda bulunmaktadır. Bu da site içerisinde gezinmeyi kolaylaştırmaktadır.

Görsel 4.3 Dijital Topuklar İçerik Sayfası

Görsel 4.3'te içeriklerin sol kısmında yer alan yazar bilgisi ve yine sosyal medya hesabında paylaşmayı olanaklı kılan butonlar bulunmaktadır. Her içeriğin yazarı ile ilgili bilgiler bulunması içeriklerin daha güvenilir ve daha samimi görünüm vermesini sağlamaktadır. Yazar bilgisinin altında yer alan tarih bilgisi ise içeriklerin güncelliği hakkında bilgi sunmaktadır. Ayrıca içeriklerin ortalama okunma süresinin kaç dakika olduğuna dair bir bilgi de yer almaktadır. Bu bilginin hemen altında ise okuma modu bulunmakta, aktif hale getirildiğinde sayfanın rengi koyulaşır yazılar daha ön plana çıkmaktadır.

İçeriklerin biçimsel özelliği genel olarak, okumayı kolaylaştırıcı ve ilgi çekici şekilde hazırlanmış olup, etkileşime olanak sağlaması ve sayfa içerisinde gezinmeyi de kolaylaştırması açısından oldukça caziptir.

4.6.1.3. Sosyal Medya Analizi

Sosyal medya dijitalleşen dünyanın en önemli unsurlarından biri haline gelmiştir. İnsanlar sosyal medyalar sayesinde internet üzerinde daha aktif bireylere dönüşmektedir. Sosyal medya platformları insanların daha fazla etkileşim içerisinde bulunmasını sağlarken aynı zamanda toplumsal hareketleri de değiştirmektedir. İnsanlara beğendikleri paylaşımları paylaşma, fotoğraf paylaşma, yorum yapma, beğenme gibi özelliklerin yanı sıra bir topluluğa dahil olma özelliği de sunmaktadır. Bu bağlamda toplumsal hareketlere katkısı çok büyüktür. Kadın platformları açısından bakıldığında ise sosyal medyanın doğru kullanımı büyük etkiler oluşturabilmektedir. Sosyal medya sayesinde insanlar, bilgi sahibi olabilmekte, örgütlenebilmekte ve diğer insanlarla etkileşime geçebilmektedir.

Dijital Topuklar platformunun sosyal medya hesapları, Facebook, Instagram ve Twitter bağlamında incelenmiş olup:

- Paylaşım Sıklığı
- Takipçi Sayısı
- Paylaşımların İçeriği
- Dil Kullanımı
- Beğenme ve Yorum Sayıları dikkate alınmıştır.

Bu unsurların dikkate alınmasının temel amacı sayfanın aktifliğini, ulaşılabilirliğini, kadın hareketlerine katkısını sorgulamaktadır. Paylaşım sıklığı, platformun güncel ve aktif olup olmadığı hakkında bilgi vermektedir. Takipçi sayıları, platformu kaç kişinin takip ettiği ve bu takipçilerin organik olup olmadığı hakkında bilgi vermektedir. Paylaşımların içeriği, kadın hareketleri açısından kadınları bilgilendirici ve paylaşılan içeriklerin özgün olup olmadığı hakkında bilgi vermektedir. Dil kullanımı, paylaşımın her kesimden birey için açıklayıcı olup olmadığı hakkında bilgi vermektedir. Son olarak beğenme ve yorum sayıları ise, sayfa içerisinde bulunan kullanıcıların ne kadar etkileşime geçtiği ve içeriklerin kaç kişiye ulaştığı hakkında bilgi sağlamaktadır.

4.6.1.3.1. Facebook Hesabının İncelenmesi

Dijital Topuklar platformunun Facebook sayfası incelendiğinde, sayfanın beğenilme sayısının 4.413, takip edilme sayısının ise 4.509 olduğu görülmektedir. 1 Eylül- 1Ekim 2018 tarihleri aralığında 13 paylaşım yapıldığı ve ele alınan paylaşımların ise genellikle web sitesinde yayınlanan içeriklerden oluştuğu dikkat çekmektedir.

Tablo 4.4 Dijital Topuklar Facebook Sayfası İçerik Paylaşımları

Tarih	Başlık	Beğenme ve Yorum	Paylaşım
4 Eylül 2018	Temizlik Takıntısı	4 Beğeni	3 Paylaşım
5 Eylül 2018	Değişimin Merak Uyandırıcısı: Pskiaartist	0 Beğeni	0 Paylaşım
6 Eylül 2018	Kale Talks: Bir Dijital Dönüşüm Hikayesi	4 Beğeni	2 Paylaşım
7 Eylül 2018	Rollerin Kardeşliği	4 Beğeni	2 Paylaşım
11 Eylül 2018	Sosyal Zeka	2 Beğeni	0 Paylaşım
14 Eylül 2018	Bir Film Çekti, Hayatı Değiştirdi: Andaç Haznedaroğlu	18 Beğeni	27 Paylaşım
17 Eylül 2018	Mavi Kafa	6 Beğeni	4 Paylaşım
18 Eylül 2018	Regli Konuşalım	16 Beğeni	6 Paylaşım
19 Eylül 2018	Afiş Paylaşımı	5 Beğeni	2 Paylaşım
20 Eylül 2018	Her Şeyi Yapabilirim Ama Yapmayacağım	30 Beğeni 1 Yorum	46 Paylaşım
21 Eylül 2018	Şarbon Nasıl Bulaşır?	5 Beğeni 1 Yorum	4 Paylaşım
25 Eylül 2018	Girişimcisin, Sosyalsin. Peki Sosyal Girişimci misin?	5 Beğeni	2 Paylaşım
27 Eylül 2018	Antropolojik Fısıltılar 1: Öteki	2 Beğeni	0 Paylaşım

Tablo 4.4'te Dijital Topuklar platformunun Facebook sayfasında paylaşılan içeriklerin tarihleri, konu başlıkları, beğenme, yorum ve paylaşım sayılarına yer verilmiştir. Buna göre sayfada paylaşılan içerikler neredeyse iki günde bir paylaşılmakta ve güncellik hususuna uyum sağlamaktadır. İçeriklerin beğenme, yorum ve paylaşım sayıları sayfanın genel beğeni ve takip edilme sayılarına oranla düşük kalmakta birlikte gelişmeye devam etmektedir. Sayfanın Facebook hedef kitlesi için özgün içerikler üretmediği ve web sitesinde yapılan içerik paylaşımlarını Facebook üzerinden yayınladığı görülmektedir. Buna göre kadın hareketleri konusunda Dijital Topuklar platformunun Facebook sayfasının henüz beklenen etkiyi yaratmadığı fakat geliştirildiği görülmektedir.

4.6.1.3.2. Instagram Hesabının İncelenmesi

Instagram, fotoğraf paylaşımını ön plana çıkaran bir sosyal medya platformudur. Son yıllarda oldukça popüler olmayan başlayan Instagram, kullanıcılarına yorum yapma, beğenme gibi olanaklarıyla etkileşime izin vermektedir. Bu anlamda Instagram popüler olma, reklam alma, daha fazla beğeni oranına sahip olma gibi özelliklerle rekabete de yol açmaktadır. Özellikle ünlülerin çok aktif kullandığı bir mecra olan Instagram son yıllarda sivil toplum

kuruluşları, dernekler, vakıflar ve özel firmalar tarafından da aktif olarak kullanılmaya başlanmıştır.

Kadın hareketlerine katkısı bağlamında Instagram kullanımı, seçilen görseller ve görsel altı metinlerin tamamlayıcı olması, etiketlerin yönlendirici olması bakımından önem taşımaktadır. Dijital Topuklar platformunun Instagram hesabı bu bağlamda ele alındığında 24,4 bin takipçiye sahip olduğu ve toplam 692 gönderisinin bulunduğu görülmektedir. 1 Eylül- 1 Ekim 2018 tarihleri arasında neredeyse her gün paylaşım yapıldığı bu paylaşımların web sitesinde bulunan içeriklerden veya özgün olduğu saptanmıştır. Paylaşılan fotoğraflar içeriklerle uyum içerisinde olup fotoğraf altı yazılar ise açıklayıcı niteliktedir. Beğenme sayısına bakıldığında Facebook'tan daha fazla beğeni ve yorum aldığı da görülmektedir. Bu anlamda Dijital Topukların Instagram'da bulunan hedef kitleye daha fazla hitap ettiği sonucu ortaya çıkmaktadır. Belirtilen tarih aralığında yapılan paylaşımlardan en fazla beğeni oranı 1.184, en düşük beğeni oranı ise 52'dir. Paylaşımların geneli 100 ve üzerinde beğeni almıştır.

4.6.1.3.3. Twitter Hesabının İncelenmesi

2006 yılında, mikroblog olarak ortaya çıkan Twitter iletişime yeni bir boyut kazandırmıştır. Bu ortamda her bir iletişim metni en fazla 140 karakterden oluşabilmektedir

Twitter, insanların günlük aktiviteleri hakkında bilgi vermek ve bilgi paylaşmak ihtiyacını karşılamaktadır. Son yıllarda haber paylaşımı konusunda da önemli platformlardan biri olmuştur. Twitter, diğer sosyal medya platformlarından daha fazla dijital aktivizme olanak sağlamaktadır. Kullanıcılar Twitter'da kendi kimliklerini belirtmek zorunda olmayıp, istedikleri konuda anonim olarak da paylaşım yapabilmektedir.

Twitter, yeni toplumsal hareketlerle birlikte gelen, anında haber verebilmeye elverişli yapısı ve ana akım medyanın sokakta olup bitenleri yansıtmada konusunda yetersiz kalması üzerine yoğun olarak kullanılmaya başlanmıştır (Yüce, 2016: 70). Alternatif medya olarak da kullanılan ve özellikle sivil toplum örgütleri tarafından aktivist hareketlere katkı sağlayan bir mecra olan Twitter, toplumsal hareketleri ve toplumsal ilişkileri de etkisi altına almıştır.

Kadın hareketlerine olan etkisi bağlamında ele alınacak olan Dijital Topuklar platformunun Twitter hesabı 1Eylül- 1Ekim 2018 tarihleri baz alınarak incelenmiştir. Buna göre platformun Twitter'da 1.672 takipçisi bulunmaktadır. Twtiter'ı aktif olarak kullanan platform belirtilen tarihler aralığında 11 tweet atmıştır. Paylaşılan içeriklerin beğenilme, yorum alma ve retweet edilme oranları düşüktür. Paylaşılan tweetler genellikle web sitesinde paylaşılan içeriklerden oluşmaktadır. Paylaşılan tweetlerden en fazla beğenilen tweetin beğeni sayısı 14'tür. Atılan tweetlerin birçoğu yorum veya retweet almamıştır.

4.6.2. 5Harfliler Platformunun Web sitesi ve Sosyal Medya Analizi

4.6.2.1. 5Harfliler Hakkında

5Harfliler kadın gündemine yön veren, kadın hareketlerini ve feminizmi kendisine yol olarak belirleyen, bu temalardan yola çıkarak içerikler üreten bir platformdur. 5Harfliler, web sitesi ve sosyal medya hesaplarında kadınlara yönelik, toplumsal cinsiyet konularında içerik üreten bir dijital kuruluştur.

5Harfliler platformunun kendi web sitesinde yer alan hakkımızda bölümünde kuruluş amaçlarını şu şekilde dile getirmişlerdir:

“5Harfliler, kadın gündeminin peşinde, bağımsız bir internet sitesidir. Kadın kelimesinin neredeyse öcüyle bir tutulduğu günlerde, “üç harfliler” tabirinden hareketle kız, kadın, bayan, hanımefendi ayrımından bunalan bütün yorgun ruhlar için kendine 5Harfliler ismini yakıştırmıştır. 5Harfliler 2012 yazında, “kadın gündemini” sadece diyet, güzellik sırları ve ilişki tavsiyelerine indirgeyenlere inat, kadın gündeminin bir kadının ilgilenebileceği her şey olduğu fikrinden yola çıkarak açıldı” (<http://www.5harfliler.com/hakkimizda/>, erişim tarihi: 08.10.2018).

Bu amaçtan hareketle 5Harfliler platformunun kadına yönelik her konuyu içeriklerinde işledikleri ön plana çıkmaktadır. Web sitesi ve sosyal medya hesaplarının analizi yapılacak olan platformun bu amaçlar doğrultusunda kadın hareketlerine yaptıkları katkılar sorgulanacaktır.

4.6.2.2. 5Harfliler Web Sitesi Analizi

Web, internet üzerinde en çok kullanılan araçtır. Bu araç, grafiklere ve etkileşime olanak sağlamaktadır ayrıca internet’te var olan çeşitli sistemlerden faydalanarak, kullanıcıyı her türlü bilgiye ulaştırmakta yol göstermektedir.

Web siteleri genel olarak bir bilgiye ulaşmakta tercih edilen en kısa ve hızlı yoldur. Web siteleri sayesinde kullanıcılara ulaşmak daha kolay ve hızlıdır. Aranılan içeriklere arama motorları sayesinde ulaşılabilir. Bu bağlamda 5Harfliler platformunun kadın hareketleri bağlamında erişilebilirliği web siteleri sayesinde olanaklı hale gelmektedir. Ayrıca web sitesi, platformun amacı, içerikleri, ulaşılabilirliği, etkileşime açıklığı gibi konularda da bilgi vermektedir.

4.6.2.2.1. Web Sitesinin Genel Görünümü

Web sitesinin genel görünümü, sayfa hakkında bilgi veren en önemli unsurlardan biridir. Sitenin genel görünümüne bakarak, sayfanın kullanım kolaylığı, sayfalar arası geçiş kolaylığı, görseller kullanımları gibi konularda bilgi edinmek mümkündür.

5Harfliler platformunun web sitesinin genel görünümüne bakıldığında bazı unsurlar ön plana çıkmaktadır. Sitenin ana sayfası açıldığında karşımıza sayfanın tam ortasında yer alan 5Harfliler yazısı çıkmaktadır. Burada platformun ismine büyük harflerle ve sayfanın ortasında yer verilmesi, dikkat çekmesine, akılda kalıcı olmasına yol açmaktadır. Sayfanın sol üst kısmında sosyal medya hesaplarıyla bağlantı kurulmakta bu da sosyal medya hesaplarına erişimi kolaylaştırmaktadır. Ayrıca yine sayfanın sol kısmında ülkelerin hava durumlarına yer verilmektedir. Sayfanın sağ üst kısmında ise “Hakkımızda/Arşiv/Basında Biz/İletişim/English” butonları yer almaktadır. Bu da platform hakkında bilgi almayı ve platforma ulaşmayı olanaklı kılmasının yanı sıra İngilizce dilinde de ulaşılabilir olduğunu göstermektedir. Bu butonların alt kısmında ise “Ara” butonu bulunmakta ve web sitesinin içerisinde arama yapmayı kolaylaştırarak aranılan bilgilere veya içeriklere daha kolay ulaşılmasını sağlamaktadır.

Görsel 4.4 5Harfliler Web Sayfası Genel Görünümü

Görsel 4.4’te 5Harfliler ana sayfasının girişinin bir kısmına yer verilmiştir. Buna göre sitenin ortasında yer alan konu butonları ile içerikler arası geçiş yapılabilmektedir. Ayrıca sayfanın aşağına doğru inildiğinde son içeriklere ve konular içerisinde yer alan içeriklere yer verilmektedir. Sayfanın en altında ise yine sosyal medya hesaplarına geçişi sağlayan logolar ve girişte yer alan “Hakkımızda/Arşiv/Basında Biz/İletişim/English” butonları dışında “Yorumlar Hakkında” butonu da bulunmaktadır.

Sayfanın ortasında yer alan konu butonları Görsel 4.4’te de verildiği gibi şu şekildedir:

- Meydan
- Kültür
- Ecinnilik
- Tarih
- Sanat

Bu konulara tıklandığında ise kadınlarla ilgili içerikler yer almaktadır. Konu başlıklarına göre sınıflandırılan içeriklere bu butonlar sayesinde daha kolay erişilmektedir. Ayrıca ana sayfanın ortalarında son yazılara, son yorumlananlara ve öne çıkan içeriklere

ulaşılabilir. Bu da dinamik bir görünüm oluşturmada ve etkileşime olanak sağlamaktadır.

Son olarak sayfanın genel görünümüne bakıldığında, site hakkında bilgi almayı olanaklı sağlayan, dinamik, güncel, etkileşime açık özellikler sağladığı görülmektedir.

4.6.2.2.2. Web Sitesinin Tasarımı

5Harfliler platformun web sitesinin tasarımı yalınlık, tutarlılık, açıklık, denge, görsel hiyerarşi, vurgu, ritim, oran/orantı, uyum/bütünlük ilkeleri bağlamında değerlendirilmiştir.

Yalınlık: 5Harfliler web sitesine bakıldığında girişte yer alan tasarımın yalınlık ilkeleri ile uyduğu görülmektedir. Fakat sayfanın ortalarında yer alan içeriklerin karmaşık bir düzende verilmesi karmaşıklığa yol açmaktadır.

Görsel 4.5 5Harfliler Web Sayfası Genel Görünümü 2

Görsel 4.5'te platformun ana sayfasına yer verilmiştir. Burada yer alan içeriklerin ve görsellerin iç içe olması karmaşıklığa yol açmaktadır. Bu da verilen mesajların ve içeriklerin kolay anlaşılmasını engellemektedir.

Tutarlılık: Sitenin arka tema renginin beyaz olması içerik düzenini ön plana çıkarmakta ve sitede yer alan sosyal medya ve konulara erişim butonları kolay seçilmekte bu da sitenin tutarlılığını ortaya koymaktadır.

Açıklık: Siteye hakim olan yazı stillerinin içeriklerde aynı şekilde kullanılması ve puntoların başlık, ara başlık ve metin özelliklerine göre sıralanması açıklık ilkesi ile ilgili bir bütün oluşturmaktadır. Ayrıca yazı renklerinin siyah temelli olması da görünümünü arttırmaktadır.

Denge: Sitede kullanılan denge unsuru sayfada kullanılan görsellerin ve yazıların boyutları ile ilgili olarak, dengeyi sayfanın ortalarına çekmektedir. Sitede yer alan görsellerin boyutları ve yazı puntoları farklılık göstermekte fakat sayfanın ortasında verilen görseller denge unsurunu etkilememektedir. Buna göre sayfanın tamamına hakim bir denge olmamakla birlikte güncel içeriklerde denge unsuruna önem verilmiştir.

Görsel Hiyerarşi: 5Harfliler web sitesinin görsel hiyerarşisi güncel içeriklere göre sıralanmakta ve sayfanın ortasında konularına göre sınıflandırılan içeriklerde görsel hiyerarşi aynı oranda kullanılmaktadır.

Vurgu: Sayfada vurgulanmak istenen görseller ve içeriklere ana sayfada yer verilmiş olup içerikler güncelliklerine göre sıralanmıştır. Ayrıca son yorumlar kısmı ile de içeriklere yapılan yorumlar vurgulanmakta, son yazılar ve öne çıkanlar başlıkları altında yer alan içeriklerle de vurgu yapılmaktadır.

Ritim: Sayfada akıcı bir ritim kullanılarak, içeriklere sadece butonlarla ulaşmayı değil aynı zamanda ana sayfada ilerleyerek de son içeriklere ulaşmayı kolaylaştırmaktadır. Bu anlamda dinamik bir görünüme sahip olması sayfanın ritiminin de akıcı olmasını sağlamıştır.

Oran/Orantı: Sayfada bulunan butonların ve içeriklerde kullanılan görsellerin boyutlarının kendi içlerinde tutarlı olmaları oran/orantı bütünlüğünü sağlamaktadır. Buna göre 5Harfliler web sitesi incelendiğinde sayfada bulunan butonların aynı oranda kullanılması ve içeriklerde kullanılan görsellerinde boyutlarının tutarlı olması oran/orantının sağlandığını göstermektedir.

Uyum/Bütünlük: Sitede kullanılan görsellerin içerikler ile uyumlu olması ve bütünlük sağlamaları web sitelerinin görünümünde önemli rol oynamaktadır. Buna göre içeriklerde kullanılan görsellerin konu ile uyumlu olduğu ve yazı stili/boyutu gibi unsurlarında uyumluluk içinde olduğu saptanmıştır.

5Harfliler web sitesinin tasarımına genel olarak bakıldığında, tasarım ilkelerine uyduğu görülmektedir. Fakat içeriklerin karmaşık bir düzende verilmesi sitenin açıklığı konusunda olumsuz bir görünüm sağlamaktadır. Tasarım, sitede yer alan içeriklerin kolay anlaşılması ve tercih edilmesi için önemli bir ölçüt sağlamaktadır. Fakat tasarım kadar önemli olan bir diğer unsurda sitede yer alan içeriklerin niteliğidir. İçeriklerin daha rahat anlaşılması ve okunabilmesi için tasarıma dikkat edilirken, verilen mesajların kadın hareketleri bağlamında önem taşıması da içeriklerde yer alan ana temalarla önemli hale gelmektedir.

4.6.2.2.3. Web Sitesinde Kullanılan İçeriklerin Değerlendirilmesi

5Harfliler platformunun, feminist ilkeler bağlamında ürettiği içeriklerin kadınlara bilgi vermesi, bilinçlendirmesi bakımından ne kadar önemli olduğu içeriklerin değerlendirilmesi ile

ortaya konulmuştur. Bu bağlamda 5harfliler platformunun 1Eylül- 1Ekim 2018 tarihleri aralığında web sitesinde yapılan paylaşımlar incelenmiştir. İçerik incelemesi, platformun ana sayfasında da yer alan “Meydan/Kültür/Ecinnilik/Tarih/Sanat” sekmeleri içerinden yapılmıştır.

4.6.2.2.3.1. Meydan

5Harfliler platformunun web sitesinde yer alan “Meydan” sekmesi içerisindeki içerikler 1 Eylül – 1 Ekim 2018 tarihleri aralığı ile sınırlandırılarak değerlendirilmiştir. Belirtilen tarih aralığında paylaşılan içeriklerin feminist hareketler bağlamında üretilip üretilmediği, erişime olanak sağlayıp sağlamadığı, haber niteliği taşıyıp taşımadığına göre değerlendirilmiştir. Bu değerlendirmenin temel amacı, kadın platformlarının aktivist hareketlere katkısı ve alternatif medya sayılıp sayılamayacağı sorularına yanıt bulmaktır. 1 Eylül -1 Ekim 2018 tarihleri aralığında “Meydan” sekmesinde 12 içerik paylaşımı olmuştur. Paylaşılan içerikler tarih sıralamasına göre tek tek ele alınmıştır.

- Belirtilen tarih aralığında ilk paylaşım 3 Eylül 2018 tarihinde yapılmıştır. “Asıl Kimse Çocuklara Saygı Duymuyor” başlığı ile yayınlanan içerikte “Eğitim Reformu Girişimi”nde politika analisti olan Yeliz Düşkün ile röportaj yapılmıştır. Bu röportajda, eğitimde yaşanan sorunlar ve Eğitim Reformu Girişimi’nin amaçlarından bahsedilmiştir. İçerik bilgilendirici nitelikte olup, yazı dili sade ve anlaşılırdır. Web sayfasındaki içeriklerin sosyal medyada paylaşılmasını olanaklı kılan butonlar sayesinde de içerik Facebook’ta 21 kişi tarafından paylaşılmıştır.
- 6 Eylül tarihinde “Adam Smith’in Yemeğini Pişiren Kimdi?” başlıklı içerik yayınlanmıştır. Bu içerikte yeni çıkan bir kitabın tanıtımı ve feminist perspektifi anlatılmaktadır. Feminist hareketlere katkısı bağlamında bilgilendirici, akıcı bir yazı olmuştur. İçerik, Facebook’ta 145, Twitter’da 10 ve E-mail yoluyla da 1 kişi tarafından başka kişilerle paylaşılmıştır. Bu da içeriğin sadece web tabanlı değil sosyal medya araçlarıyla da daha fazla kişiye ulaştığını göstermektedir.
- 7 Eylül tarihinde “Yeni Türkiye’de Kürtaç: Bekar Bir Kadının Deneyimi” başlıklı içerik yayınlanmıştır. Bu içerikte yazar kendi deneyimi üzerinden Türkiye’deki kürtaç sorununa dikkat çekerek feminist bakış açısıyla bunu kaleme almıştır. İçerik bilgilendirici nitelikler taşımasının yanı sıra, akıcı ve samimi bir dille yazılmıştır. Facebook’ta 536, Twitter’da 16 ve E-mail yoluyla ise 3 kişi tarafından paylaşılmıştır. Web sitesi üzerinden de 2 kişi tarafından yorumlanmıştır. Bu da

etkileşime olanak sağlayarak diğer insanlarla görüş ve bilgi alışverişi yapmayı olanaklı kılmaktadır.

- 11 Eylül tarihinde kaleme alınan “Fransa’dan Yine Bir Pisuvar Skandalı” başlıklı içerikte, Fransa’da sokaklara erkekler için pisuvar konulması eleştirilmekte ve feministlerin bu uygulamaya verdikleri tepkiler belirtilmektedir. İçerik feminist bir dil taşımakta ve kadın hareketleri bağlamında aktivist eylem fotoğrafları/afişlerine yer verilmektedir. Facebook’ta 282, Twitter’da 6, E-mail yoluyla ise 1 kişi tarafından paylaşılmış olup web sitesi üzerinden de 2 yorum almıştır.
- 19 Eylül’de “Yarasından Doğan Bir Hareketin Koynunda” başlıklı içerik yayınlanarak, feminist hareketin bir olay üzerinden eleştirilerek başka bir feminist hareketi doğurması anlatılmıştır. Kadın hareketleri bağlamında bilgilendirici ve düşündürücü bir yazı olmakla birlikte, anlaşılır ve sade bir dille yazılmıştır. Facebook’ta 84, Twitter’da 7, E-mail üzerinden de 1 kişi tarafından paylaşılmıştır.
- “Amme Hizmeti: Tacizci Akademisyen Listesi” başlıklı yazı 20 Eylül tarihinde yazılmıştır. Bu içerikte, Amerika’da yaşanan akademik taciz suçlamalarının liste halinde verilmesi konu edinilmiş ve yorumlamıştır. İçerik, kadın hareketleri açısından bilgilendirici bir nitelik taşımakta, dili sade ve anlaşılırdır. Facebook’ta 101, Twitter’da 4 ve E-mail yoluyla ise 1 kişi tarafından paylaşılmıştır.
- 20 Eylül tarihinde “Yatağında Uyuyan Biri: Mısır’da Feminizm ve Evlilik Üzerine” başlıklı içerik yayınlanmıştır. Bu içerik, yabancı dilden çevrilmiş bir makaledir. Adından da anlaşılacağı üzere Mısır’da feminizm ve evlilik hakkında yazılmıştır. İçerik bilgilendirici nitelikte olup, anlaşılır ve sade bir dille yazılmıştır. Facebook’ta 151, Twitter’da 9 ve E-mail yoluyla ise 1 kişi tarafından paylaşılmıştır.
- 24 Eylül’de “#NedenİhbarEtmedim: Cinsel Saldırı Mağdurlarının Trump’a Cevabı” başlıklı içerikte, Amerika’da Yüce Mahkeme adayı Kavanaugh’a yönelik cinsel saldırı suçlamalarıyla ilgili Twitter üzerinden başlayan harekete değinilmektedir. Feminist bir bakış açısı ile kaleme alınan içerik, kadın hareketleri bakımından haber niteliği taşımakta ve bilgilendirici bir nitelik taşımaktadır. Facebook’ta 11 kişi tarafından paylaşılmıştır.
- “Feminist Dostluk: Bahçedeki Çatırtılara Kulak Vermek” başlığıyla 25 Eylül tarihinde paylaşılan içerik, feminizm, feminist dostluk gibi kavramları ele alarak bir kitap üzerinden sohbet etmektedir. Dili anlaşılır ve sade, konusu bakımından da bilgilendirici bir nitelik taşımaktadır. Facebook’ta 286, Twitter’da 17 ve E-mail yoluyla ise 1 kişi tarafından başkalarıyla paylaşılmıştır.

- 28 Eylül tarihinde paylaşılan “Taciz Hakkında Seksi Olmayan Bir Gerçek” başlığı ile yayınlanan içerik, başka bir yazının çevirisidir. Burada yaşanan bir olay feminist perspektif ile kaleme alınmıştır. Facebook’ta 43, Twitter’da 3 kişi tarafından paylaşılmıştır.
- “9 Tip Cevap Erkeği” başlıklı içerik 28 Eylül’de paylaşılmıştır. Bu içerik, Twitter üzerinden kategorize edilerek anlatılan 9 tip erkeği anlatmaktadır. Feminist bir bakış açısıyla kaleme alınmış, çeviri bir yazıdır. Facebook’ta 188, Twitter’da 10 ve E-mail yoluyla 1 kişi tarafından paylaşılmıştır.
- 1 Ekim tarihinde paylaşılan “Ona Küçük Davalar Açın” başlıklı içerik, evli kadının soyadı meselesine değinmektedir. Bu bağlamda feminist bir bakış açısıyla ele alınan içerik, bilgilendirici özellikler taşıyan bir eleştiri yazısı niteliğindedir. Facebook’ta 325, Twitter’da 7 ve E-mail üzerinden ise 2 kişi tarafından paylaşılmıştır.

4.6.2.2.3.2. Kültür

5Harfliler kadın platformunun web sitesi incelemesi bağlamında 1 Eylül- 1Ekim 2018 tarihleri aralığında “Kültür” sekmesinde yer alan içerikler ele alınmıştır. Belirtilen süre içerisinde altı paylaşım yapılmıştır. Paylaşımlar ayrı ayrı ele alınarak incelenmiştir.

- Belirtilen tarih aralığında yapılan ilk paylaşım 11 Eylül 2018 tarihli “Kadınlara Nasıl Konuşacaklarını Söylemeyi Kesin” başlıklı başka dilden çeviri yapılmış bir makaleden oluşmaktadır. İçerik, kadınlara karşı yapılan ayrımcı söylemleri ve kadınların sesleri üzerinden yapılan eleştirileri ele alarak, karşı bir tutum takınmaktadır. İçerik feminist bir dille yazılmış, sade ve anlaşılırdır. Kadın hareketlerine katkısı bakımından bilinçlendirici bir nitelik taşımaktadır. İçerik, Facebook’ta 297, Twitter’da 11 ve E-mail yoluyla bir kişi tarafından paylaşılmıştır.
- 12 Eylül tarihinde yayınlanan “Bilim Kadınları Elime Mum Diksin!” başlıklı içerik, bilin kadınlarını konu alan bir internet sitesinin eleştirisini içermektedir. İçerikte ayrıca Türkiye’deki bilim kadınlarına ulaşılacak hedeflenmiş ve bu doğrultuda bilimle uğraşan kadınların örgütlenmesi, isimlerini duyurmaları gerektiği çağrısı yapılmıştır. Bu bağlamda kadın hareketlerine katkısı bilgilendirici ve bilinçlendirici olmuştur. Facebook’ta 59, Twitter’da ise sekiz kişi tarafından paylaşılmıştır.
- 17 Eylül’de “Feminist Hayatlar Yaşayan Kadınlar Neden Kendilerine Feminist Demiyor?” başlığı ile yayınlanan ve başka bir dilden çeviri olan makalede, feminist kadınlarla yapılan konuşmalar aktarılmış ve feminizm kavramının yarattığı etiketin

eleştirisi yapılmıştır. İçerik bilgilendirici ve bilinçlendirici nitelik taşımasının yanı sıra feminizm kavramı içinde aydınlatıcı bilgiler sunmuştur. Facebook'ta 167, Twitter'da 15 ve E-mail yoluyla ise üç kişi tarafından paylaşılmıştır.

- 24 Eylül tarihinde paylaşılan “Delik Saraylar, Kiliseler, Uzak Sokaklar: İstanbul'da Algı Yürüyüşü -2” başlıklı içerik gezi yazısı niteliği taşımakta ve İstanbul ele alınmaktadır. İçerik, Facebook'ta 10 kişi tarafından paylaşılmıştır.
- 26 Eylül'de yayınlanan “Hanımlar! Hemen İrileşip Şişmanlamamız Lazım” başlıklı içerik, başka dilden çeviri bir makaleden oluşmaktadır. İçerik, kadın bedeninin estetik kaygılar taşınamaması gerektiğini anlatmaktadır. Bu bağlamda, kadın hareketleri konusunda başka bir görüş açısı sağlayan nitelikte bir içerik olmuştur. Facebook'ta 28, Twitter'da ise dört kişi tarafından paylaşılmıştır.
- “Dedemin Fotoğrafları” adlı içerik 26 Eylül'de oluşturulmuş ve anı niteliği taşımaktadır. İçerik, Facebook'ta 216, Twitter'da 11 ve E-mail yoluyla beş kişi tarafından paylaşılmıştır.

4.6.2.2.3.3. Ecinnilik

1 Eylül-1 Ekim tarihleri aralığında “Ecinnilik” kategorisinde beş adet paylaşım yapılmıştır.

- İlk paylaşım 10 Eylül'de yapılan “Cinsiyetçi Termostatlar ve Klima Savaşları” başlıklı içeriktir. Bu içerik, Amerika'da yaşanan bir olayı konu alarak, termostat ve cinsiyetçilik tartışmalarına kapı açmaktadır. Bilgilendirici bir nitelik taşımasının yanı sıra içerik, akıcı ve samimi bir dilde yazılmıştır. Facebook'ta 571, Twitter'da altı ve E-mail yoluyla ise beş kişi tarafından paylaşılmıştır.
- 14 Eylül'de paylaşılan “Anneden Çorba Yapılmaz! Ya da Bir Garip Sansür Hikayesi” başlıklı içerik, Güney Kore'de çocuklar tarafından yazılmış bir şiir kitabını konu edinmektedir. Şiirlerde geçen söylemlere dikkat çekilerek, şiir kitabının neden toplatıldığı açıklanmaktadır. Facebook'ta 438, Twitter'da 10 ve E-mail yoluyla iki kişi tarafından paylaşılmıştır.
- “Neden Öfkeli Feminist Oluruz?” başlıklı içerik 18 Eylül tarihinde paylaşılmış bir videodan oluşmaktadır. Videoda, Danimarkalı bir gazeteciye sorulan “Feminizm nedir?” sorusuna stand-up gösterisinde verilen yanıt verilmiştir. Facebook'ta 15, Twitter'da yedi kişi tarafından paylaşılmıştır.
- 19 Eylül tarihinde paylaşılan “Kaşların Kraliçesi” adlı içerik, ünlü bir modelin tek kaş akımı başlatmasını konu almaktadır. Bu açıdan feminist hareketlerle bağlantılı olup

sosyal medyada bu akım ses getirmeyi başarmıştır. Facebook'ta 11, Twitter'da iki ve E-mail yoluyla da iki kişi tarafından paylaşılmıştır.

- Ecinnilik kategorisinde belirtilen tarih aralığında yapılan son paylaşım ise “Bazı Kadınsı Kadınlar ve Burçin’in Galaksisi” isimli 27 Eylül tarihinde paylaşılan içeriktir. Bu içerik, yazar tarafından kendi iç dünyasında yaptığı bir sohbetten oluşmakta ve kadın kavramını sorgulamaktadır. Bu bağlamda kadın hareketleri açısından, haber niteliği taşımasa da farklı görüş açısı katabilen bir yazı olmuştur. Facebook'ta 79, Twitter'da dört ve E-mail yoluyla da dört kişi tarafından paylaşılmıştır.

4.6.2.2.3.4. Tarih

5Harfliler kadın platformunun “Tarih” sekmesi altında yer alan içerikler 1 Eylül – 1 Ekim 2018 tarihleri aralığında incelenmiştir. Buna göre belirtilen tarih aralığında iki paylaşım yapılmış olup, paylaşımlar tarih ve kadın temasını konu almaktadır.

- Eylül – 1 Ekim tarihleri aralığında yapılan ilk paylaşım “Yontma Taş Devri’nde Dişi Bedenler Kimin Gözünden Yontuluyordu?” başlığı ile 10 Eylül’de paylaşılmıştır. Bu içerikte, Yontma Taş Devri’nde oyulan kadın figürleri ele alınmaktadır. Bu figürlerle ilgili teoriler görsel öğelerle birlikte desteklenerek sunulmaktadır. İçerik, haber niteliği taşımakta ve bilgilendirici unsurlar içermektedir. Facebook’ta 91, Twitter’da yedi kişi tarafından paylaşılmıştır.
- 13 Eylül tarihinde yayınlanan “Milattan Önce 2000’lerden Boşanma Belgesi” adlı içerik, Anadolu Medeniyetleri Müzesi’nde sergilenen bir tableti konu almaktadır. İçerik, kısa ve net olmayan bilgiler içermektedir. Facebook’ta 38, Twitter’da ise bir kişi tarafından paylaşılmıştır.

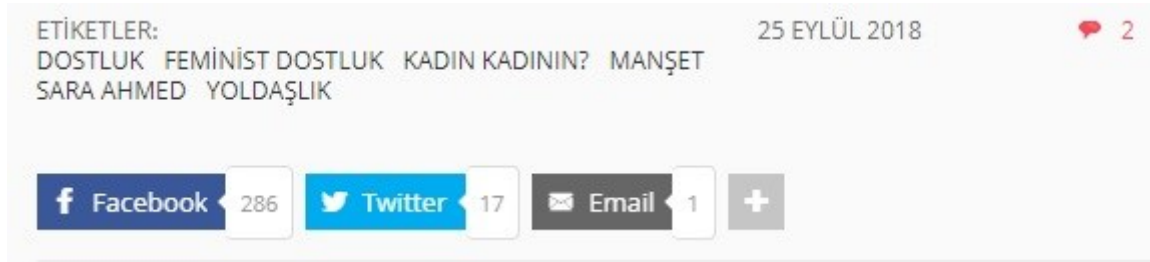
4.6.2.2.3.5. Sanat

Sitede yer alan “Sanat” sekmesinde, belirtilen tarih aralığında bir paylaşım yapılmıştır. 4 Eylül 2018 tarihinde “Nobel Edebiyat Ödülünü İptal Ettiren Çirkin Skandal” başlığı ile yayınlanan içerik, İngilizceden çeviri bir makaleden oluşmaktadır. Bu makalede, Nobel Edebiyat Ödülü’nün iptal edilmesinde etkili olan taciz ve cinsel istismar konuları işlenmektedir. İçerik, bilgilendirici nitelikler taşımaktadır. Facebook’ta 58, Twitter’da beş ve E-mail yoluyla bir kişi tarafından paylaşılmıştır. ..

4.6.2.2.4. Web Sitesinde Kullanılan İçeriklerin Biçimsel Özellikleri

Sitede kullanılan içeriklerin biçimsel özellikleri, etkileşime olan açıklığı, konuya uygun unsurların kullanıp kullanılmadığı gibi konularda bilgi vermektedir. 5Harfliler web

sitesi incelemesinde içeriklerin biçimsel özelliklerine bakıldığında, görsellerin konuya uygun seçildiği, yazı puntolarının okunabilir ve düzenli olduğu görülmektedir.

Görsel 4.6 5Harfliler Web Sitesi İçerik Sayfası

Görsel 4.6'da sitede yer alan bir içeriğin sayfa içinden kesit görseli verilmiştir. Buna göre, başlığın hemen altında yer alan etiketler kısmı ile site içinde arama yapılabilen ve ilgili konulara geçişte kolaylık sağlamaktadır. Etiketler kısmının sağında yer alan, içeriğin oluşturulma tarihi ise güncellik hakkında bilgi vermektedir. En sağda yer alan yorum ikonu ise, içeriğe yapılan yorum sayısını göstermektedir. Etiketlerin hemen altında yer alan sosyal medya araçları ise, içeriği sosyal medya hesapları üzerinden paylaşmayı olanaklı kılmaktadır. Bu da bilgilerin daha fazla kişiye ulaşması açısından önem taşımaktadır. Sosyal medya hesaplarının sağında yer alan rakamlar ise içeriği kaç kişinin paylaştığı hakkında bilgi vermektedir.

Web sitesinde yer alan içeriklere tıklanıldığında sayfanın sağ tarafında yazar bilgisi ve yazara ait diğer içeriklere ulaşma imkanı sunulmaktadır. Ayrıca içeriklerin en altında yer alan "Tartışmaya katıl" butonu ile yorum yapabilme ve bilgi paylaşabilme olanağı sağlanmaktadır. Bu da okuyucuların birbirleriyle etkileşime girmesine olanak sağlamaktadır.

4.6.2.3. Sosyal Medya Analizi

Sosyal medya platformları ortaya çıktığı dönemden bu yana çok geniş kitlelere ulaşmayı başarmıştır. Bu başarı, sosyal medya platformlarının kullanım kolaylığı sağlaması ile ilişkilendirilebilmektedir. Sosyal medya platformları, kullanıcılara sonu olmayan bir sanal dünyanın kapılarını açmaktadır. Burada kullanıcılar karşılıklı etkileşime girerek diyalog kurabilmekte, paylaşım yapabilmekte, paylaşılan içeriklere yorum yapabilmekte hatta duygu ve düşüncelerini bile bu platformlarda gösterebilmektedirler.

Sosyal medya sadece bireyler açısından sanal bir kamusal alan oluşturmamaktadır aynı zamanda büyük firmalarda sosyal medya üzerinden reklamlarını yapabilmekteledir. Bu yüzden sosyal medya platformları günümüzde oldukça popüler hale gelmiştir. Facebook, Twitter ve Instagram özellikle en çok kullanılan sosyal medya platformları arasındadır. Her

platform, kendi özelliklerini barındırmakta ve kullanıcılara farklı bir yapı sunmaktadır. Örneğin; Instagram daha çok fotoğraf paylaşımı yapılan ve anlık olarak hikaye eklenilebilen bir platformdur.

5Harfliler kadın platformunun sosyal medya hesapları incelenirken; paylaşım sıklığı, takipçi sayısı, paylaşımların içeriği, dil kullanımı, beğenme ve yorum sayıları dikkate alınmıştır. Ayrıca, sosyal medya platformlarının farklı özellikler barındırması nedeniyle her platformun hedef kitlesi de değişiklik göstermektedir. Bu bağlamda 5Harfliler kadın platformunda üretilen içeriklerin sıradan kullanıcılara hitap edip etmediği de göz önüne alınmıştır.

4.6.2.3.1. Facebook Hesabının İncelenmesi

5Harfliler kadın platformunun Facebook sayfası incelendiğinde, sayfanın genel beğeni sayısının 64.206 ve takipçi sayısının ise 63.782 kişi olduğu görülmektedir. Ayrıca “Bizimle İletişime Geçin” ve “Mesaj Gönder” butonlarına da sahip olduğu bu bağlamda da insanların kolay erişimine olanak sağladığı görülmektedir. 1 Eylül- 1 Ekim 2018 tarihler aralığında Facebook'ta yapılan paylaşımlara bakıldığında, web sitesinde oluşturulan içeriklerin paylaşıldığı sonucuna ulaşılmakla birlikte toplamda 28 paylaşım yapıldığı görülmektedir.

Tablo 4.5 5Harfliler Facebook Sayfası İçerik Paylaşımları

Tarih	Başlık	Beğeni ve Yorum	Paylaşım
4 Eylül 2018	Nobel Edebiyat Ödülünü İptal Ettiren Çirkin Skandal	20 beğeni 3 yorum	9 paylaşım
5 Eylül 2018	Asıl Kimse Çocuklara Saygı Duymuyor	11 beğeni	2 paylaşım
6 Eylül 2018	Adam Smith'in Yemeğini Pişiren Kimdi?	64 beğeni	21 paylaşım
7 Eylül 2018	Yeni Türkiye'de Kürtaj: Bekar Bir Kadının Deyimi	158 beğeni 2 yorum	47 paylaşım
10 Eylül 2018	Cinsiyetçi Termostatlar ve Klima Savaşları	203 beğeni 17 yorum	80 paylaşım
10 Eylül 2018	Yontma Taş Devri'nde Dişi Bedenler Kimin Gözünden Yontuluyordu?	48 beğeni	16 paylaşım
11 Eylül 2018	Kadınlara Nasıl Konuşacaklarını Söylemeyi Kesin	124 beğeni 2 yorum	27 paylaşım
11 Eylül 2018	Fransa'dan Yine Bir Pisuvan Skandalı	147 beğeni 4 yorum	57 paylaşım
12 Eylül 2018	Bilim Kadınları Elime Mum Diksin	30 beğeni 1 yorum	6 paylaşım
13 Eylül 2018	Milattan Önce 2000'lerden Boşanma Belgesi	31 beğeni	3 paylaşım
14 Eylül 2018	Anneden Çorba Yapılmaz! Ya da Bir Garip Sansür Hikayesi	121 beğeni 3 yorum	61 paylaşım
17 Eylül 2018	Fotoğraf Paylaşımı	26 beğeni	0 paylaşım
17 Eylül 2018	Feminist Hayatlar Yaşayan Kadınlar Neden Kendilerine Feminist Demiyor?	52 beğeni 1 yorum	13 paylaşım
18 Eylül 2018	Video Paylaşımı "Neden Öfkeli Feminist Oluruz?"	130 beğeni 1 yorum	35 paylaşım
19 Eylül 2018	Yarasından Doğan Bir Hareketin Koyununda	15 beğeni	6 paylaşım
20 Eylül 2018	Kaşların Tanrıçası	7 beğeni	2 paylaşım
20 Eylül 2018	Amme Hizmeti: Tacizci Akademisyen Hizmeti	46 beğeni 2 yorum	21 paylaşım
21 Eylül 2018	Yatağında Uyuyan Biri: Mısır'da Feminizm ve Evlilik Üzerine	70 beğeni 1 yorum	31 paylaşım
24 Eylül 2018	#NedenİhbarEtmedim: Cinsel Saldırı Mağdurlarının Trump'a Cevabı	7 beğeni	3 paylaşım
24 Eylül 2018	Delik Saraylar, Kiliseler, Uzak Sokaklar: İstanbul'da algı yürüyüşü -2	6 beğeni	0 paylaşım
25 Eylül 2018	Feminist Dostluk: Bahçedeki Çatırtlara Kulak Vermek	43 beğeni	20 paylaşım
26 Eylül 2018	Hanımlar! Hemen İrileşip Şişmanlamamız Lazım	9 beğeni 1 yorum	3 paylaşım
26 Eylül 2018	Fotoğraf Paylaşımı "Dedemin Fotoğrafları"	43 beğeni 1 yorum	12 paylaşım
27 Eylül 2018	Bazı Kadımsı Kadınlar ve Burçin'in Galaksisi	33 beğeni	9 paylaşım
28 Eylül 2018	Taciz Hakkında Seksi Olmayan Bir Gerçek	31 beğeni 2 yorum	7 paylaşım
28 Eylül 2018	9 Tıp Cevap Erkeği	69 beğeni 1 yorum	22 paylaşım
30 Eylül 2018	Sevgi Soysal: Öyle Çok Düşünüyorum Ki	86 beğeni	16 paylaşım
1 Ekim 2018	Ona Küçük Davalar Açın	145 beğeni 4 yorum	39 paylaşım

Tablo 4.5'te 5Harfliler kadın platformunun belirtilen tarih aralıklarında paylaşılan içeriklere, beğeni ve yorum sayılarına, paylaşım sayılarına yer verilmiştir. Yapılan paylaşımlar tek tek ele alınmış olup, paylaşımları beğenenlerin, yorum yapanların ve kendi sayfalarında paylaşanların sayıları dikkate alınmıştır. İçeriklere gelen beğeni ve yorum sayıları içeriğin kaç kişiye ulaştığını ve paylaşım sayısı ise içeriği kaç kişinin diğer insanlara ulaştırdığı konusunda önem arz etmektedir. Buna göre sayfanın genel beğeni sayısına oranla içeriklerin beğeni sayıları düşük kalmaktadır. Platform neredeyse her gün içerik paylaşımı yapmıştır bu da sayfanın güncel kalmasını sağlamıştır. Yapılan paylaşımlar web sitesinde olduğu gibi feminizmle bağlantılı ve bilgilendirici nitelik taşımaktadır. Sayfada üretilen içerikler web sitesinde paylaşılan içeriklerden oluştuğu için Facebook için özgün içerik üretilmediği bu nedenle hedef kitleye ulaşamadığı görülmektedir. Sayfanın genel beğeni oranının yüksek olması aktivist ve alternatif medya özelliği için olumlu olsa da içerikleri beğeni ve yorum sayılarının genele oranla düşük kalmaktadır.

4.6.2.3.2. Instagram Hesabının İncelenmesi

Görsel paylaşımları ön plana çıkaran Instagram, aktivist hareketlerin yaşandığı ve alternatif medyanın aktif olarak kullandığı bir mecra olmasa da kitlelere ulaşmak konusunda oldukça etkili olmaktadır. Instagram'ın hitap ettiği kitle genellikle gençlerden oluşmaktadır. Burada paylaşılan görseller ve görsel altında yer alan metinler önem taşımaktadır. Ayrıca, anlık olarak hikaye paylaşımına da olanak sağlayan Instagram, bu sayede 24 saatlik paylaşımlarla da bilgi paylaşımını olanaklı hale getirmektedir. Kadın hareketleri açısından, toplumsal olayları ve özellikle feminist eylemleri görsel kullanımıyla ön plana çıkarmaktadır.

5Harfliler kadın platformunun Instagram hesabı incelendiğinde, paylaşılan içeriklerin web sitesindeki içeriklerle aynı olduğu dikkat çekmektedir. Görsel kullanımının ise içeriklerle uyumlu olduğu saptanmıştır. Bu bağlamda 1 Eylül – 1Ekim 2018 tarihleri arasında 5Harfliler kadın platformunun Instagram hesabında 27 içerik paylaşılmıştır. Platformun Instagram sayfasının genel takipçi sayısının 13,4 bin olduğu görülmektedir. Belirtilen tarih aralığında yapılan paylaşımlara bakıldığında en yüksek beğeni sayısının 570, en düşük beğeni sayısının ise 63 olduğu görülmektedir. Bu bağlamda sayfanın Instagram hesabından aktif olarak paylaşım yaptığı ve beğeni sayılarının da genel takipçi sayısına oranla düşük olduğu görülmektedir.

4.6.2.3.3. Twitter Hesabının İncelenmesi

Twitter, kullanıcılara 140 karakter dahilinde metin paylaşımını olanaklı kılan bir platformdur. Twitter'ın daha çok yazı paylaşımı üzerinden ilerlemesi, haberlerin ve bilgilerin

bu platform üzerinden paylaşımının daha fazla olmasına olanak sağlamaktadır. Twitter'ın bu denli rağbet görmesinin sebeplerinin başında, mikroblogların özellikle de Twitter'ın takibinin geleneksel bloglara göre çok daha kolay olması gelmektedir. Kullanıcılar onlarca hatta yüzlerce kişiyi aynı anda takip edebilmektedir. Bu da Twitter üzerinden paylaşılan kısa mesajların daha fazla okunur ve takip edilir olmasını sağlamaktadır. Yanı sıra, Twitter üzerinden paylaşımında bulunmak, paylaşımları takip etmek ya da yorumda bulunmak çoğu kişi için başlı başına bir eğlence kaynağı haline de gelmiş durumdadır (Özata, 2013: 85).

5Harfliler kadın platformunun Twitter sayfası incelenirken, takipçi sayıları, içerik paylaşım sayıları ve içeriklerin dili temel alınmıştır.

5H

Tweetler	Takip Edilen	Takipçiler	Beğeni	Listeler
8.431	1.105	24,5 B	1.029	1

5Harfliler ✓
@5Harfliler

5Harfliler, kadın gündeminin peşinde bir internet sitesidir. facebook.com/Harfliler
instagram.com/5harfliler/

5harfliler.com

Nisan 2012 tarihinde katıldı

Tweetle Mesaj gönder

Tweetler Tweetler ve yanıtlar Medya

5H 5Harfliler ✓ @5Harfliler · 16 sa.
#20KasımNefretSuçuMağduruTranslarıAnmaGünü

Buse #25Kasım @busesese
"Joshua Vallum, Mercedes Williamson'ı sevdi ama bir nefret cinayeti işleyerek onu öldürdü. Bizim trajedimiz nefretin ona ait değil bize ait olmasıdır."
bit.ly/2sYAwK3 @5harfliler aracılığıyla

1

Görsel 4.7 5Harfliler Platformu Twitter Sayfası

Görsel 4.7’de 5Harfliler kadın platformunun Twitter sayfası yer almaktadır. 21 Kasım 2018 tarihinde erişilen sayfanın, fotoğraf kısmında logosuna yer verdiği, sol kısımda ise diğer sosyal medya hesapları ve web sitesine yönlendirme yaptığı görülmektedir. 5Harfliler platformunun Twitter’da 24,5 bin takipçisi bulunmaktadır. Kurulduğu günden bu yana da 8.431 tweet attığı görülmektedir. 1 Eylül- 1 Ekim 2018 tarihi aralığında 5Harfliler kadın platformunun Twitter sayfasında 118 paylaşım yaptığı görülmektedir. Platformun Twitter’ı çok aktif kullandığı ve paylaşılan içeriklerin bir kısmının web sitesinde oluşturulan içeriklerden oluştuğu, bir kısmının ise özgün içerikler olduğu görülmektedir. Ayrıca platformun Twitter hesabından başkalarının gönderileri de paylaşılmış, çeşitli anketler düzenlenmiştir. Bu bağlamda üretilen içeriklerin dili anlaşılır ve içeriklerin çoğu bilgilendirici

bir nitelik taşımaktadır. Kadın hareketleri bağlamında sayfanın aktif olması ve özgün içerikler üretmesi olumlu katkılar sağlamıştır.

4.6.3. Dijital Topuklar ve 5Harfliler Platformlarının Web Sitesinin ve Sosyal Medya Hesaplarının Karşılaştırılması

Dijital Topuklar ve 5Harfliler kadın platformlarının web siteleri ile sosyal medya hesapları içerik analizi ile incelenmiştir. Elde edilen bulgulara göre iki platformunda kadınları hedef aldığı ve üretilen içeriklerin feminist bir söylemle ele alındığı görülmektedir. Platformlar aynı amacı taşısa da hem tasarımsal olarak hem de üretilen içeriklerin niteliği bakımında farklılık göstermektedirler. İki platformun genel değerlendirmesinde öncelikle web siteleri ele alınmıştır. Buna göre platformların amaç, içerik sayıları, kullanılan dil ve genel görünüm bakımından farklılıkları incelenmiştir. Daha sonra ise platformların sosyal medya hesapları ele alınarak paylaşım sıklığı, takipçi sayıları, içeriklerin niteliği bakımından karşılaştırmaları yapılmıştır.

4.6.3.1. Amaç

Tablo 4.6 Dijital Topuklar ve 5Harfliler Platformlarının Amaç Karşılaştırması

Dijital Topuklar	5Harfliler
<ul style="list-style-type: none"> Kadına hitap eden, kapsayıcı, fayda odaklı, samimi, güvenilir ve yol gösterici olma, Kadınlara ilham vererek, onların hayallerini gerçekleştirmek için harekete geçmelerini sağlamak, Kadınların kendi tutkularını keşfetmesini sağlayarak, yaratıcılıklarını harekete geçirmek, üretmeye ve ürettiklerini dünya ile paylaşmalarını sağlamak. 	<ul style="list-style-type: none"> Kadın gündeminin sadece diyet, güzellik ve ilişki sırlarından oluşmadığını göstermek, Kadının ilgilenebileceği her konuda yazmak, Kadınlara yol göstermek.

Tablo 4.6’da platformların web sitesinde belirttikleri amaçlar ele alınmıştır. Buna göre iki platformunda amacı kadın hareketleri bağlamında kadınlara alternatif bir kaynak olmak yönündedir. Ele alınan incelemelerde de içeriklerini bu bağlamda oluşturdukları saptanmıştır.

4.6.3.2. İçerik Sayıları ve Kullanılan Dil

Dijital Topuklar ve 5Harfliler platformlarının 1 Eylül- 1Ekim 2018 tarihleri aralığında yaptıkları paylaşımlar ele alınmıştır. Buna göre Dijital Topuklar web sitesinde bir aylık süre içerisinde toplam 12 paylaşım, 5Harfliler web sitesinde ise toplam 26 paylaşım yapıldığı görülmektedir. İçeriklerde kullanılan dil her iki platform içinde akıcı ve bilgilendirici nitelikler taşımaktadır. İçeriklerin kadın hareketlerine katkısı bakımından 5Harfliler platformu

daha fazla içerik üretmesi ve içeriklerinin tamamında feminist söylemler barındırması açısından daha yararlı olmaktadır. Dijital Topuklar platformu ise içeriklerinde kadın konusu haricinde genel konularda işlemiştir.

4.6.3.3. Genel Görünüm

Dijital Topuklar ve 5Harfliler platformlarının web sitelerinin genel görünümünde bazı farklılıklar olduğu görülmektedir. Dijital Topuklar web sitesi daha sade ve kolay kullanıma olanak sağlarken, 5Harfliler web sitesinin genel görünümü daha karmaşıktır. Dijital Topuklar web sitesinde kullanılan görseller ve başlıklar daha geniş verilirken, 5Harfliler web sitesinde görseller ve başlıklar daha küçük yer almaktadır. Sitede üretilen içeriklerin yoruma açık olması bakımından her iki platformda olanak sağlamışlardır. Dijital Topuklar platformunun içerik sayfasında yer alan “okuma modu” butonu ile içeriklerin daha rahat okunabilmesi sağlanmaktadır. 5Harfliler platformunun ise sosyal medya etkileşimleri bakımından daha ön plana çıktığı görülmektedir.

Sosyal medya hesaplarının genel değerlendirmesine göre, her iki platformunda içeriklerini web sitesinde oluşturdukları içeriklerden seçtikleri görülmektedir.

4.6.3.4. Facebook

Dijital Topuklar ve 5Harfliler platformlarının Facebook hesabı 1 Eylül – 1 Ekim 2018 tarihleri aralığında yaptıkları paylaşımlara göre değerlendirilmiştir. Her iki platformda Facebook içeriklerini web sitesinde oluşturulan içeriklerden seçmişlerdir. Dil bakımından 5Harfliler platformu daha fazla feminist söylem kullanarak ve içeriklerinin daha fazla bilgilendirici nitelikler taşımasından dolayı kadın hareketlerine daha fazla katkı sağladığı görülmektedir.

Tablo 4.7 Dijital Topuklar ve 5Harfliler Platformlarının Facebook Hesaplarının Karşılaştırması

	Dijital Topuklar	5Harfliler
Takipçi Sayısı	4.509	63.782
Üretilen İçerik Sayısı	13	28
En Fazla Aldığı Beğeni Sayısı	30	158

Tablo 4.7’de Dijital Topuklar ve 5Harfliler kadın platformlarının Facebook sayfaları karşılaştırılmıştır. Buna göre 5Harfliler platformunun daha fazla takipçiye sahip olduğu ve içeriklerinin daha fazla kişiye ulaştığı saptanmaktadır. Platformlarda üretilen içerik sayısı

bakımından da 5Harfliler platformunun neredeyse her gün paylaşım yaptığı, Dijital Topuklar Platformunun ise neredeyse iki günde bir içerik paylaştığı görülmektedir. Bu bağlamda 5Harfliler platformunun Facebook sayfasının daha fazla kişiye ulaşması ve daha fazla içerik üretmesi bakımından kadın hareketlerine katkısı daha fazla olmaktadır. Kadın gündeminin peşinde olan 5Harfliler platformunun, alternatif bir kaynak olması bakımından Dijital Topuklar platformundan daha fazla bilindiği ve tercih edildiği görülmektedir.

4.6.3.5. İnstagram

Dijital Topuklar ve 5Harfliler platformlarının İnstagram hesabı 1 Eylül – 1 Ekim 2018 tarihleri aralığında değerlendirilmiştir.

Tablo 4.8 Dijital Topuklar ve 5Harfliler Platformlarının İnstagram Hesaplarının Karşılaştırması

	Dijital Topuklar	5Harfliler
Takipçi Sayısı	24,4 bin	13,4 bin
Üretilen İçerik Sayısı	27	27
En Fazla Aldığı Beğeni Sayısı	1.184 bin	570

Tablo 4.8’de her iki platformunda İnstagram hesabı karşılaştırılmalı olarak verilmiştir. Buna göre Dijital Topuklar platformunun İnstagram’da daha başarılı olduğu saptanmıştır. Üretilen içerikler ve görseller bakımından da Dijital Topuklar platformu web sitelerinde üretilen içeriklerin yanı sıra İnstagram’da bulunan hedef kitleye özel içeriklerde üretmişlerdir. Görselliği ön plana çıkaran İnstagram, Dijital Topuklar platformu tarafından daha aktif bir kullanım sağlayarak daha fazla kullanıcıya erişmiştir.

4.6.3.6. Twitter

Dijital Topuklar ve 5Harfliler platformlarının Twitter hesapları 1 Eylül – 1 Ekim 2018 tarih aralıkları temel alınarak incelenmiştir. Twitter, haber paylaşımları ve bilgi paylaşımları konusunda daha aktif kullanılan bir mecra olduğu için alternatif medyanın ve aktivist hareketlerin daha fazla yaşandığı yer olarak görülmektedir.

Tablo 4.9 Dijital Topuklar ve 5Harfliler Platformlarının Twitter Hesaplarının Karşılaştırması

	Dijital Topuklar	5Harfliler
Takipçi Sayısı	1.672 bin	24,5 bin
Üretilen İçerik sayısı	11	118
En Fazla Aldığı Beğeni Sayısı	14	1028

Tablo 4.9’da Dijital Topuklar ve 5Harfliler Platformlarının Twitter hesaplarının karşılaştırmasına yer verilmiştir. Buna göre 5Harfliler platformunun Twitter’ı daha fazla aktif kullandığı ve daha fazla içerik üretimi yaptığı görülmektedir. Ayrıca, toplumsal olaylara da değinmek açısından 5Harfliler platformu Twitter’ı aktif kullanmakta ve kullanıcılarla etkileşime girmektedir. Dijital Topuklar platformu ise Twitter hesabı içeriklerini genellikle web sitesinde oluşan içeriklerden oluşturduğu görülmüştür. Alternatif medya ve aktivist hareketler bakımından önemli bir mecra olan Twitter’ı kadın hareketlerine katkısı bağlamında 5Harfliler platformu daha verimli ve aktif kullanmışlardır.

Son olarak yapılan karşılaştırmalar sonucunda, 5Harfliler kadın platformunun daha fazla kadın hareketlerine odaklandığı ve bu doğrultuda daha fazla kişiye ulaştığı saptanmıştır. Dijital Topuklar platformunun ise tasarım bakımından daha sade ve anlaşılabilir temalar kullanması ayrıca Instagram hesabını daha verimli kullanması bakımından görsel algıya daha fazla hitap ettiği görülmüştür. Platformların kadın hareketlerine katkısı bakımından, 5Harfliler üretilen içeriklerin daha fazla feminist söylem içermesinden dolayı ön plana çıkarken, Dijital Topuklar ise her yıl düzenledikleri zirveler ile kadınları bir araya getirmekte ve bilgilendirmektedirler.

4.6.4. Bulguların Değerlendirilmesi

Kamusal alanın dönüşümü bağlamında incelenen kadın platformlarının, interneti aktif olarak kullandıkları ve sanal kamusal alanları bu bağlamda etkinlik düzenlenen ve kitleler oluşturulabilen bir alan olarak gördükleri saptanmıştır. Özellikle kadınların kamusal hayata ve sanal kamusal alanlara katılımının önemli olduğu günümüzde dijital platformlar, bu açıdan erişim kolaylığı sağlamaktadır. Ayrıca, dil, din, ırk, cinsiyet ayrımı yapmadan herkese eşit bireyler olarak eşit haklar sağlayan bu dijital platformlar, hem aktivist hareketlerin oluşmasında hem de alternatif bir kaynak olma yolunda önemli bir rol oynamaktadır.

Platformların sosyal medya kullanımları da ele alınmıştır. Bu bağlamda her iki platformunda feminist söylemler içerisinde içerik ürettikleri ve sosyal medya hesaplarını aktif olarak kullandıkları saptanmıştır.

Kadın hareketlerinin dijital platformlar üzerinden gelecek yıllarda daha aktif olacağı bu iki platformun yaptıkları paylaşımlar ve ulaştıkları kitleye bakılarak söylenebilir. Sosyal medyanın, toplumsal olayların aktarılması ve insanları bilgilendirmesi açısından gelecek yıllarda öneminin daha da artacağı ön görülmektedir. Bu çalışmayla ilgili alanlarda, özellikle kadın dernekleri, vakıfları, örgütleri ve platformları tarafından son yıllarda internet ve sosyal

medya daha aktif kullanılmaya başlanmıştır. Kadını temel alan toplumsal olayların gelecek yıllarda sosyal medyada yapılan farkındalık çalışmalarıyla daha önem kazanacağı varsayılmaktadır. Buradan hareketle, çalışmanın sonucunda kadın platformlarının örgütlenmesi, etkinliklerinin duyurulması ve birlikteliğin sağlanması açısından internetin yeni bir kamusal alan olarak etkin biçimde kullanıldığı ortaya çıkmıştır.

SONUÇ

Kamusal alanın dönüşümü ile birlikte kadın hareketlerinde de değişimler yaşanmıştır. Özellikle internetin ortaya çıkması ve sanal kamusal alanlar oluşturması, kadın hareketlerini de etkilemiştir. Kadın hareketleri tüm dünyada geçmişten beri var olan ve kadınların özgürlük talepleri ile gündeme gelen bir konudur. Geçmişte kadınlar siyasi alanda, eğitim alanında, iş alanında daha fazla hak elde etmek için kamusal alanlar üzerinde etkinlikler gerçekleştirmekteydi. Daha sonra internetin ortaya çıkması ile kadın hareketleri somut alanlardan çıkıp sanal kamusal alanlarda yaşamaya başlamıştır. İnternetin getirdiği eş zamansızlık ve mekansızlık kavramları ile dünyanın her yerindeki kadınlar birbirlerinden haberdar olmaya ve hak talepleri veya tepkilerini ortak dile getirmeye başlamışlardır. Bu dönemde, küreselleşme ile kadın hareketleri de evrensel bir niteliğe ulaşmıştır. Kadınlar internet sayesinde, daha fazla aktif olmaya ve daha fazla seslerini duyurmaya başlamışlardır. Kadınların internet ortamında bilinçlenmesi ve etkinlikler düzenlenmesi ise bazı kadın platformlarının ortaya çıkışı ile gerçekleşmiştir.

Bu çalışmada, dijital kadın platformlarından 5 Harfliler ve Dijital Topuklar ele alınmış olup, web siteleri ve sosyal medya hesapları içerik analizi yöntemi ile incelenmiştir. Platformlar ayrı ayrı ele alınmış olup çalışmanın sonunda karşılaştırmaları yapılmıştır. Bu amaçla, üretilen içerikler, kullanılan dil ve amaçları karşılaştırılarak, teknolojiyi kadın hareketleri bağlamında kullanımları ele alınmıştır. Bu bağlamda elde edilen bulgular şu şekildedir:

- Dijital Topuklar kadın platformu, kadınlara hitap eden içerikler üreterek, kadınlara ilham vermeyi ve onları harekete geçirmeyi amaçlamaktadır. 5Harfliler ise, kadın gündeminin peşinde ve kadına dair her şey hakkında içerikler üretmeyi amaçlayan bir platformdur. Bu amaçlardan hareketle her iki platformda kadına yönelik içerikler üreterek kadın hareketlerine katkıda bulunmuştur.
- Her iki platformda da üretilen içeriklerin feminist bir dille ele alındığı görülmektedir.
- Teknolojiyi kullanma açısından Dijital Topuklar web sitesinin daha sade ve anlaşılır olduğu, 5Harfliler kadın platformunun ise web sitesinin daha karmaşık dizayn edildiği görülmüştür. Bu bağlamda kullanılabilirlik açısından Dijital Topuklar web sitesi daha başarılı olmuştur.

- Üretilen içerik bakımından 5Harfliler platformunun daha fazla içerik ürettiği ve üretilen bütün içeriklerde kadını konu aldığı görülmektedir. Bu bağlamda 5Harfliler platformu kadın hareketleri bağlamında daha nitelikli ve bilgilendirici içeriklerle katkı sağlamıştır.
- Her iki platformunda sosyal medyayı aktif olarak kullandıkları ve bu bağlamda gelişen teknolojiye ayak uydurdukları saptanmıştır.
- 5Harfliler platformunun, Facebook sayfası daha fazla takipçiye ulaşmış ve bu bağlamda Facebook'u daha aktif ve kadın hareketleri bağlamında üretilen içeriklerin zenginliği ile daha faydalı kullandığı görülmüştür.
- Dijital Topuklar platformunun ise Instagram hesabını daha aktif kullandığı ve daha fazla kişiye ulaştığı gözlemlenmiştir.
- Alternatif medya ve aktivist hareketler bakımından önemli bir mecra olan Twitter'ı kadın hareketlerine katkısı bağlamında 5Harfliler platformu daha fazla içerik üreterek ve içeriklerin bilgilendirici niteliği bakımından daha faydalı kullandığı görülmüştür.
- Dijital Topuklar platformunun her yıl kadın zirvesi düzenleyerek, kadın konusunda yaptıkları konuşmalar ve sunumlarla kadınları bilgilendirmeyi amaçladığı ve sanal kamusal alanlardaki etkinliklerini somut olarak kamusal alanlara dönüştürdüğü saptanmıştır.

Bu bulgulardan hareketle her iki platformunda gelişen teknolojiyi kadın hareketlerine katkı sağlamak bakımından verimli ve aktif kullandıkları görülmüştür. Teknolojinin kadın hareketlerini dönüştürmesi bakımından platformların sanal kamusal alanlarda bir topluluk kurdukları ve bu toplulukla yapılan paylaşımlar ve üretilen içeriklerle etkileşime girdikleri saptanmıştır. Platformların web sitelerinin de yoruma açık olması etkileşimi sağlamaktadır. Kadın hareketlerinin geçmişten günümüze değişimine bakıldığında, dijital platformların etkin kullanımının ve daha fazla kadına ulaşmanın kadınların hak ve özgürlük talepleri bakımından önemli olduğu görülmüştür. Özellikle her iki platformda da üretilen içeriklerin kadınları bilgilendirici niteliğe sahip olduğu saptanmıştır.

Çalışmanın başında yanıt aranan soruların yanıtları ise şu şekilde tespit edilmiştir:

- Teknolojinin gelişimi ile birlikte bireyler her an dünyanın her yerinden yaşanan olaylardan haberdar olmaya başlamışlardır. Teknoloji sadece bireyleri etkilememiş, toplumları da büyük ölçekte etkilemiştir. Eskiden geleneksel kitle iletişim araçları sayesinde pasif olan bireyler internet ile birlikte yorum yapan, düşüncesini dile getiren bireylere dönüşmüştür. Bu bağlamda teknoloji toplumsal olayları da

sanal kamusal alanlar üzerinden yeniden aktifleştirmeye başlamıştır. Çalışma da ele alınan kadın hareketleri konusu ve bu bağlamda incelenen kadın platformlarına bakıldığında ise teknolojinin dünyanın her yerindeki bireylere ulaşma ve bilgilendirme bakımından çok büyük katkıları olduğu görülmektedir. Ayrıca, örgütlenebilmek açısından da internet ve dijital platformlar çok geniş kitlelere ulaşmayı kolaylaştırmaktadır.

- Kadın hareketleri, geçmişten günümüze kadar farklı şekillerde yaşanmıştır. Kadınların hak ve özgürlük talepleri eskiden dergi ve gazetelerle, radyolarla hatta televizyonlarla duyurulmaktaydı. Özellikle Türkiye’de Osmanlı Dönemi baz alındığında kadınlara yönelik gazeteler ve dergiler olduğu görülmektedir. Dolayısıyla geçmişten günümüze kadar kadınlar, seslerini duyurmak için alternatif yollar aramışlardır. Teknolojinin gelişmesiyle bu alternatif yolların yerini internet ve sosyal medyalar almaya başlamıştır. Kadınlar dijital platformlar üzerinden örgütlenmeye ve bilinçlendirilmeye başlamışlardır. Bu bağlamda ele alınan Dijital Topuklar ve 5Harfliler platformları üretilen içerikler bakımından gerek feminist bir yazı dili kullanılması olsun gerekse de bilgilendirici nitelikler taşıması bakımından oldukça faydalıdır. Ele alınan platformlarda üretilen içerikler sayesinde kadınların hak ve özgürlükleri konularında bilinçlendirmesi hedeflenmiş ve kadınları her alanda cesaretlendirmek, destek olmak amaçlanmıştır.
- İlk uygarlıklardan bu yana toplumlarda aktivist hareketler her dönemde kendini göstermiştir. Dünyada yaşanan işçi eylemleri, Osmanlı Dönemi’nde gerçekleşen “Yeniçeri İsyanı” aktivist hareketlere örnek olarak gösterilebilir. Geçmişten beri toplumdaki azınlığın veya haksızlara uğrayanların seslerini duyurma yollarından biri de etkinlikler düzenleyerek aktivist olmalarından geçmiştir. Bu bağlamda teknolojinin ortaya çıkması aktivist hareketleri de dönüştürmüştür. Dijital aktivizm kavramı teknoloji ile birlikte ortaya çıkmış ve dijital platformlar üzerinden bireylerin kitlesel hareketleri olarak tanımlanmıştır. Sosyal medya ve internet, kitleler oluşturması bakımından oldukça faydalı platformlardır. Ayrıca dijital aktivizm, sadece internet ortamlarını kapsamamaktadır. İnternette başlayıp somut alanlarda gerçekleşen dijital aktivizm örnekleri de bulunmaktadır. Bu bağlamda Türkiye’de yaşanan Gezi Olayları örnek olarak gösterilebilmektedir. Dijital platformların aktivist hareketler oluşturma özelliği kadın hareketlerini de etkilemiştir. Kadınlar, dijital platformlar üzerinden kitleler oluşturup seslerini duyurmaya çalışmışlardır. Sosyal medya ve dijital platformlar üzerinden duyurular

veya bildiriler paylaşan kadın platformları, kadına yönelik şiddet ve kadına yönelik bütün konularda örgütlenebilmektedir. Ayrıca bireyler, “Change.org” platformu sayesinde herhangi bir konuda dijital imza başlatarak da dijital aktivizm yaratabilmektedir. Bu bağlamda kadına yönelik konularda başlatılan imza kampanyaları da yer almaktadır. Bu amaçtan yola çıkılarak kadın platformlarının dijital aktivizm oluşturma özellikleri bulunduğu söylenebilir. Alternatif medya olarak ise kadınlara yönelik üretilen içerikler ve haberler sayesinde ana akımdan farklı olarak seslerini duyurmaya çalışmaları gösterilebilmektedir. Özellikle üretilen içeriklerin kadınlara bilgilendirici nitelikler taşıması kadın platformlarının alternatif medya olarak değerlendirilmesini sağlamaktadır. Bu bağlamda ele alınan Dijital Topuklar ve 5Harfliler platformu incelendiğinde ise alternatif medya olabilme özelliğine sahip oldukları görülmektedir. Aktivist hareketler bağlamında ise incelenen süreç dahilinde pek etkinliğe rastlanmasa da Dijital Topuklar platformunun her yıl düzenlediği kadın zirvesi örnek olarak gösterilebilir.

- Kamusal alan kavramının en çok tartışıldığı yüzyıl 17. ve 18. yüzyıl olmuştur. Kavram, her araştırmacı tarafından farklı yorumlanmıştır. Habermas, kamusal alanı İngiltere ve Fransa’da meydanlarda, kafelerde, sokaklarda gerçekleştirilen bir eylem olarak görürken, Hannah Arendt, kamusal alanı söz, eylem ve özgürlükçü bir alan olarak tanımlamaktadır. Kamusal alan kavramı her dönemde farklı tanımlamalarla karşılaşsa da özellikle kitle iletişim araçlarının ortaya çıkması ile birlikte bu kavramda yeniden şekillenmiştir. Kitle iletişim araçlarının oluşturduğu etkinin kamuoyu ve devlet arasında bir köprü olacağına inanılıyordu. Bazı araştırmacılar kitle iletişim araçlarının kamusal alan için önemli olduğunu savunsa da bazı araştırmacılar ise bireyleri pasifleştirdiğini öne sürmektedir. Kamusal alan tartışmaları bu şekilde devam ederken internetin ve teknolojinin gelişmesi ile birlikte kamusal alan kavramı da yeniden tartışılmaya başlanmıştır. Dijital platformların aktif kullanımı sanal kamusal alanları ortaya çıkararak bireylerin bu alanlarda sohbet etmelerini, yorum yapmalarını olanaklı kılmıştır. Bu bağlamda ele alınan Dijital Topuklar ve 5Harfliler kadın platformlarının web siteleri ve sosyal medya hesapları incelenerek, sanal kamusal alanları etkin kullanıp kullanmadıkları araştırılmıştır. 1 Eylül- 1 Ekim 2018 tarihleri aralığında platformların web siteleri ve sosyal medya hesapları incelendiğinde, dijital platformları sanal kamusal alan olarak aktif kullandıkları ve bu alanlarda üretilen içeriklerle kadın hareketlerine katkı sağladıkları saptanmıştır.

Tüm bu değerlendirmeler göz önüne alındığında bu çalışmanın kadın hareketleri ve teknoloji ilişkisini inceleyerek geleceğe ışık tutması amaçlanmıştır. Teknolojinin sürekli gelişim içerisinde olması nedeniyle, gelecek yıllarda da toplumsal olaylardaki etkisinin ve sağladığı etkileşimin artması beklenmektedir. Çalışmada elde edilen bulgularla teknolojinin kadın hareketlerine ve kadın konusundaki kitlelere ulaşma açısından olanaklarının fazla olduğu görülmüştür. Bu bakımdan iletişim teknolojileri geliştikçe kadın hareketlerinin de bu platformlar üzerinden daha fazla gelişeceğini söylemek mümkündür.

Kamusal alan kavramının teknoloji ile birlikte uğradığı dönüşüm, bireyleri ve toplumu etkileyerek yeni toplumsal hareketlerin oluşmasına katkı sağlamıştır. Yeni toplumsal hareketler bağlamında dijital aktivizm ve kadın hareketlerinin yer aldığı mecra olarak sosyal medya, kitlelere ulaşma konusunda yeni yol ve yöntemler sağlamaktadır. Bu bağlamdan yola çıkılarak oluşturulan varsayımların çalışma sonucunda doğrulandığı görülmektedir. Buna göre yeni medya ile birlikte dönüşüme uğrayan kamusal alan, kadın hareketleri için de yeni olanaklar sunmaktadır. Kadın platformları da bu mecralarda, aktif olarak rol almaktadır. Yeni iletişim teknolojileri ve mecraları, kadın hareketlerine yeni bir mücadele alanı sunmasının yanında sürekli gelişmeye de devam etmektedir. Bu gelişim ile birlikte kadın hareketlerindeki dönüşümünde süreceği ön görülmektedir.

KAYNAKÇA

- Aksu, O. (2017). "Yeni Toplumsal Hareketler Bağlamında Sosyal Medya Kullanımı Analizi: Kadın Dernekleri". *Açık Öğretim Uygulamaları ve Araştırmaları Dergisi*, 3(3): 146-159.
- Almeder, R. (1994). "Liberal Feminism and Academic Feminism". *Public Affairs Quarterly*, 8(4): 299-315.
- Altınbaş, D. (2006). "Feminist Tartışmalarda Liberal Feminizm". *Kadın Araştırmaları Dergisi*, 0(9): 21-52.
- Arat, N. (2010). *Feminizmin Abc'si*. Say Yayınları, İstanbul.
- Arendt, H. (1994). *İnsanlık Durumu*. (çev. B. S. Şener), İletişim Yayınları, İstanbul.
- Arendt, H. (1996). *Geçmişle Gelecek Arasında*. (çev. B. S. Şener), İletişim Yayınları, İstanbul.
- Aslan, B. (2007). "Web 2.0, Teknikleri ve Uygulamaları". *XII. Türkiye'de İnternet Konferansı Bildirileri*. 8-10 Kasım 2007, Ankara, 351-357.
- Avcı, A. (2008). *Türkiye'de Kamusal Alan ve Televizyon: Vatandaş Televizyonundan Tüketici Televizyonuna Dönüşüm Süreci*. Doktora Tezi. Marmara Üni. Sos. Bil. Enstitüsü, İstanbul.
- Aydın, H. (2015). "Meşrutiyet'ten Cumhuriyet'e Türkiye'de Kadın". *Current Research in Social Sciences*, 1(3): 84-96.
- Bauman, Z. (2010). *Küreselleşme: Toplumsal Sonuçları*. (Çev. A. Yılmaz), Ayrıntı Yayınları, İstanbul.
- Bayraktutan, G., Binark, M., Çomu, T., Doğu, B., İslamoğlu, G. ve Aydemir, A. (2012). "Sosyal Medyada 2011 Genel Seçimleri: Nicel-Nitel Arayüzey İncelemesi". *Selçuk Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, 7(3): 5-29.
- Berners-Lee, T. (2007). "Semantik Web'e Hoşgeldiniz". (çev. S. Özdemir), *Elektrik Mühendisliği Dergisi*, (431): 45-46.
- Binark, M. (2005). *Kimlik(lenme) Dipnotsuz İletişim ve Etnik Laflama Odaları*. Epos Yayınları, Ankara.
- Binark, M. ve Gencil Bek, M. (2007). *Eleştirel Medya Okuryazarlığı: Kuramsal Yaklaşımlar ve Uygulamalar*, Kalkedon Yayıncılık, İstanbul.
- Birsen, H. (2013). "Değişim Aracı Olarak Yeni Medya". *Dijital İletişim ve Yeni Medya*. B. İspir, H. Birsen, M. Binark, F. Z. Özata, G. Bayraktutan, M. C. Öztürk (drl.). Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir.

- Boyd, D. ve Ellison, N. (2008). "Social Network Sites: Definition, History, and Scholarship". *Journal of Computer-Mediated Communication*: 210-230.
- Brodock, K. (2010). *Digital Activism Decoded: The New Mechanics of Change*. İdebate Press, Belgium.
- Bölükbaş, K. ve Yıldız, C. (2015). "İnternet Kullanımında Kadın-Erkek Eşitsizliği". *Değişen Dünya ve Türkiye'de Eşitsizlikler-IV. [Ulusal] Sosyoloji Kongresi Bildirileri*. 16-18 Ekim 2003, Sivas.
- Cengiz, F. S. (2010). "Bir Yeni Sosyal Hareket Olarak Türkiye'de 1980 Sonrası Feminist Hareket: Değerler Değişimi mi Alternatif Dinamikler mi?". H. Durudoğan, F. Gökşen, B. E. Oder ve D. Yüksek (Ed.). *Türkiye'de Toplumsal Cinsiyet Çalışmaları: Eşitsizlikler, Mücadeleler, Kazanımlar*. Koç Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 115-134.
- Cesur, F. (2017). *Feminist Teoriler ve Türkiye'deki İzdüşümleri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta.
- Çaha, Ö. (1994). "Feminizm ve Sivil Toplum". *Birikim Dergisi*, (59): 79-88.
- Çakır, S. (2010). "Osmanlı Kadın Hareketi: XX. Yüzyılın Başında Kadınların Hak Mücadelesi". H. Durudoğan, F. Gökşen, B. E. Oder ve D. Yüksek (Ed.). *Türkiye'de Toplumsal Cinsiyet Çalışmaları: Eşitsizlikler, Mücadeleler, Kazanımlar*. Koç Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 99- 114.
- Çardak, M. (2012). *Toplumsal Bir Hareket ve Aydınlanmanın Ürünü Olarak Liberal Feminizm*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Çelik, T. (2016). "Web 3.0 Dönemine Geçişte Değişen ve Dönüşen Gazetecilik", *Değişen Dünyada Gazetecilik*. G. E. Tosun ve H. Kurt (drl.). Orion Kitapevi, Ankara.
- Çığ, E. (2012). *Kamusal Alan Teorileri Açısından Sağlık Gazeteciliği ve Demokrasi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Çomu, T. ve Halaiqa, İ. (2015). "Web İçeriklerinin Metin Temelli Çözümlemesi". M. Binark (Ed.), *Yeni Medya Çalışmalarında Araştırma Yöntem ve Teknikleri*. Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 26-87.
- Dacheux, E. (2012). *Kamusal Alan*. (çev. H. Köse), Ayrıntı Yayınları, İstanbul.
- Demir, İ. (2005). *Küreselleşme Sürecinin Mesleki Teknik Eğitim Alanına Etkilerinin Algılanması: Yozgat İli Örneği*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

- Demir, N. Ö. (1999). "II. Meşrutiyet Dönemi Osmanlı Feminizmi". *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 16(2): 107-115.
- Demirdağ, M. F. (2017). Küreselleşme ve Feminizm Üzerine Bir Araştırma. *Sosyolojik Düşün*, 2(1): 55-63.
- Demirli, C. ve Kütük, Ö. F. (2010). "Anlamsal Web (Web 3.0) ve Ontolojilerine Genel Bakış". *İstanbul Ticaret Üniversitesi Fen Bilimleri Dergisi*, (18): 95-105.
- Denman, F. K. (2010). *İkinci Meşrutiyet Döneminde Bir Jön Türk Dergisi: Kadın*. Libra Yayınevi, İstanbul.
- Dikici, E. (2016). "Feminizmin Üç Ana Akımı: Liberal, Marxist ve Radikal Feminizm Teorileri". *The Journal of Academic Social Science Studies* (43): 523-532.
- Doğan, B. ve Kesken, E. (2007). "Ağ 3.0- Anlamsal Ağ". *Elektrik Mühendisliği Dergisi*, (432): 44-46.
- Donovan, J. (2016). *Feminist Teori*. (çev. A. Bora, M. Gevrek, F. Sayılan), İletişim Yayınları, İstanbul.
- Durudoğan, H. (2010). "İkinci Dalga Feminizmine Kısa Bir Bakış". H. Durudoğan, F. Gökşen, B. E. Oder ve D. Yüksek (Ed.). *Türkiye'de Toplumsal Cinsiyet Çalışmaları: Eşitsizlikler, Mücadeleler, Kazanımlar*, Koç Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 67-98.
- Easton, M. (2012). "Feminism". *Studies In Iconography*. Western Michigan University, Michigan, 99-112.
- Ebert, T. (1991). "The Difference of Postmodern Feminism". *College English*, 53(8): 886-904.
- Eisenstein, H. (2016). "Feminizm ve Neoliberal Küreselleşme Arasında Gizli ve Tehlikeli Bir İlişki mi Mevcut?". A. Özüğurlu (Ed.). *21. Yüzyıl Feminizmine Doğru: Neoliberalizmin Ötesinde Bir Kadın Hareketi İçin Tartışmalar* (çev. İ. Soyseçkin), Notabene Yayınları, Ankara, 29-67.
- Erdoğan, M. (2006). *Kamusal Alan ve Liberalizm*. Asil Yayın Dağıtım, Ankara.
- Eren, A. (2005). "Özgürlükler Mekanı Olarak Kamusal Alan". *Erzincan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 9(3-4): 95-124.
- Evans, D. (2008). *Social Media and Marketing: An Hour a Day*. Wiley Publishing, İndiana.
- Gökçe, O. (2006). *İçerik Analizi: Kuramsal ve Pratik Bilgiler*. Siyasal Yayınevi, Ankara.
- Gökçimen, S. (2008). "Ülkemizde Kadınların Siyasal Hayata Katılım Mücadelesi". *Yasama Dergisi*, (10): 6-59.
- Göksu, V. (2016). *Kamusal Alan ve Siyasal Katılma Mecrası Olarak Sosyal Medya*. Çizgi Kitabevi, Konya.

- Güdekli, A. (2016a). “Kadın Çalışmaları Bağlamında Eleştirel Bir Yaklaşım: Femen”. *ODÜ Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 6(14): 27-45.
- Güdekli, A. (2016b). “Yeni Medyada Siyasal Söylem: 7 Haziran 2015 Milletvekili Genel Seçimi Sürecinde Siyasi Liderlerin Twitter Kullanımı”. *Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 14(1): 131-154.
- Gülaşık, Ö. (2011). *İnternetin Kamusal Alan Niteliği Üzerine Bir Araştırma: Ankara'daki Üniversite Öğrencilerinin İnternet Kullanımı*. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Gümüş, Ö., Gürcan, Ö. ve Dikenelli, O. (2011). “Anlamsal Web Servisleri Ortamında Bir Aracı Etmen Tasarımı ve Gerçekleştirimi”. *Electronic Journal of Vocational Colleges*, 1(1): 116-125.
- Günaydın, B. (2010). *İnternet Yayıncılığı ve İfade Özgürlüğü: 5651 Sayılı Kanun ve İlgili Mevzuat*. Adalet Yayınevi, Ankara.
- Güngör, N. (2013). *İletişim Kuramlar Yaklaşımlar*. Siyasal Kitabevi, Ankara.
- Güriz, A. (2011). *Feminizm, Postmodernizm ve Hukuk*. Phoenix Yayınevi, Ankara.
- Habermas, J. (2004). *Kamusal Alanın Yapısal Dönüşümü*. (çev. M. S. Tanıl Bora), İletişim Yayınları, İstanbul.
- Hassanzadeh, H. ve Keyvanpour, M. R. (2011). “A Machine Learning Based Analytical Framework For Semantic Annotation Requirements”. *International Journal of Web and Semantic Technology*, 2(2): 27-38.
- Hayek, F. A. (1997). *Hukuk, Yasama ve Özgürlük*. (çev. M. Öz), İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul.
- Heywood, A. (2016). *Siyasi İdeolojiler*. (çev. L. Köker), Adres Yayınları, Ankara.
- Imma, T. (2005). “Television and Internet in the Construction of Identity”. M, Castells (Ed.). *The Network Society: A Cross-cultural Perspective*. Edgar Elgar, Northampton, 385-401.
- İspir, B. (2013). “Yeni İletişim Teknolojilerinin Gelişimi”. *Dijital İletişim ve Yeni Medya*. B. İspir, H. Birsen, M. Binark, F. Z. Özata, G. Bayraktutan, M. C. Öztürk (drl.). Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir.
- Kapani, M. (1998). *Politika Bilimine Giriş*. Bilgi Yayınevi, Ankara.
- Kara, T. (2013). *Sosyal Medya Endüstrisi*. Beta Yayınevi, İstanbul.
- Karabulut, N. (2008). *Yeni Medya Teknolojileri ve Halkla İlişkiler*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

- Karadağ, A. (2003). "Kamusal Alan Modelleri: Çoğulcu Perspektiften Bir Değerlendirme". *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilimler Fakültesi Dergisi*, 58(3): 171-195.
- Karadoğan, E. ve Akbıçak, A. (2016). "Dijital Aktizm Platformu Cahnge.Org'da Başarıya Ulaşmış Kampanyalara Yönelik Bir Çalışma". *Yeni Medya ve Görsel Kültür . Antalya: 2. Uluslararası Medya Çalışmaları Kongresi*. Nisan 2016, Antalya, 856-873.
- Karaduman, M. (2009). *Yeni İletişim Teknolojileri Bağlamında Haber Üretim Sürecive Haberin Yapısı: Doğan ve Doğu Grubu Örneği*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Karaduman, M. (2016). "Türkiye'de Yeni Medya Üzerine Bir Değerlendirme: Gazetecilik, Haber ve Etik". G. Erdoğan ve H. Kurt (Ed.). *Değişen Dünyada Gazetecilik*. Orion Kitabevi, Ankara, 117-136.
- Karaduman, S. (2010). "Modernizmden Postmodernizme Kimliğin Yapısal Dönüşümü". *Journal Of Yaşar University*, 17(5): 2886-2899.
- Karataş, E. (2009). "Türkiye'de Kadın Hareketleri ve Edebiyatımızda Kadın Sesleri" *Turkish Studies*, 4(8): 1652-1673.
- Karataş, H. (1998-99). "Sivil İtaatsizlik Ne Kadar İtaatsiz". *Doğu Batı Dergisi*, (5): 171-193.
- Keskin, F. (1998). "Kamusal Alan ve Yalın Yaşam". *Doğu Batı Dergisi*, (5): 95-101.
- Keş, Y. (2009). *Elektronik Yayıncılık ve Web Tasarım*. Hiperlink Yayınları, İstanbul.
- Kolay, H. (2015). "Kadın Hareketlerinin Süreçleri, Talepleri ve Kazanımları". *EMO Kadın Bülteni*, (3): 5-11.
- Köse, H. (2007). *Küresel Akıntıya Karşı Sivil Arayışlar Alternatif Medya*. Yirmidört Yayınları, İstanbul.
- Manovic, L. (2001). *The Language of new media*. London. The MIT Press Cambridge.
- Marshall, G. (2009). *Sosyoloji Sözlüğü*. (çev. O. A. Kömürcü), Bilim ve Sanat Yayınları, Ankara.
- McCarthy, T. (2004). *Kamusal Alanın Yapısal Dönüşümü'nün 1989 İngilizce Baskısına Giriş*. (çev. M. Özbek), Hil Yayınları, İstanbul.
- McLuhan, M. (2015). *Global Köy- 21. Yüzyılda Yeryüzü Yaşamında ve Medyada Meydana Gelecek Dönüşümler*. (çev. B. Ö. Düzgören), Scala Yayıncılık, İstanbul.
- Mestçi, A. (2009). "Web 2.0 Teknolojisi & İnteraktif Pazarlama ve Reklam Modelleri". *XI. Akademik Bilişim Konferansı Bildirileri*. 11-13 Şubat 2009, Şanlıurfa, 589-896.
- Mill, S. (1986). "Temsili Hükümet Üzerine Düşüncelerden Seçme Parçalar", *Batı'da Siyasal Düşünceler Tarihi*. M. Tunçay (drl.). Teori Yayınları, Ankara.
- Millett, K. (2000). *Cinsel Politika*. (çev. S. Selvi). Payel Yayınları, İstanbul.

- Morozov, E. (2011). *The Net Delusion*. Public Affairs, New York.
- Murphy, T. (2000). *Web Kuralları*. (çev. İ. B. Kalinyazgan), MediaCat Yayınları, Ankara.
- Mutlu, M. (2006). "İnternet ve Demokratik Katılım". *Yeni İletişim Ortamları ve Etkileşim Uluslararası Konferans Kitabı*, 1-3 Kasım 2006, İstanbul, 247-253.
- Müftüoğlu, A. (2003). "Liberal Kamusal Alan: Rawls'un Uzlaşımçı Liberal Kültürü". *Sivil Toplum Dergisi*, (2): 31-43.
- Notz, G. (2012). *Feminizm*. (çev. S. D. Çetinkaya). Phoenix Yayınevi, Ankara.
- Onat, N. (2013). *Kamusal Alan ve Sınırları*. Durak İstanbul Yayınları, İstanbul.
- Öğün, S. S. (1998). "Kamusal Hayatın Kökleri Üzerine: Sennet, Habermas ve Abdülaziz Efendi". *Doğu Batı Dergisi*, (5): 55-62.
- Özar, Ş. (2012). "Türkiye'de 1980 Sonrası Dönemde Kadın Emeği ve İstihdamı Politikaları: Kadın Hareketi, Sendikalar, Devlet ve İşveren Kuruluşları". A. Makal ve G. Toksöz (Ed.). *Geçmişten Günümüze Türkiye'de Kadın Emeği*. Ankara Üniversitesi Yayınları, Ankara, 266-304.
- Özata, F. Z. (2013). "Sosyal Medya Platformları", *Dijital İletişim ve Yeni Medya*. B. İspir, H. Birsen, M. Binark, F. Z. Özata, G. Bayraktutan ve C. Öztürk (drl.). Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir: 76-100.
- Özbek, M. (2004). *Kamusal Alanın Sınırları*. Hil Yayınları, İstanbul.
- Özcan, F. F. (2012). *Yeni Medya ve Dijital Aktivizm*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Kadir Has Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Özcan, O. (2003). *İneraktif Medya Tasarımında Temel Adımlar*. İş Bankası Yayınları, İstanbul.
- Özçetin, B. (2018). *Kitle İletişim Kuramları: Kavramlar, Okullar, Modeller*. İletişim Yayınları, İstanbul.
- Özmen, S. (2004). *Kamusal Alan Olarak Televizyonda Devlet Otoritesine Direnenler ve Televizyon Dizilerinde Temsili*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Öztürk, E. (2011). *Feminist Teori ve Tarihsel Süreçte Türk Kadını*. Rağbet Yayınları, İstanbul.
- Rowland, R. ve Klein, R. (1996). "Radical feminism: History, Politics, Action". *Radically Speaking: Feminism Reclaimed*. Spnifex Press, North Melbourne, 9-36.
- Satıl, E. (2011). *Yeni Medya ve Sosyalleşme*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

- Savut, E. (2016). "Kültür Endüstrisi:Kamusal Alanın Tüketimi". *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. (23): 15-28.
- Sevim, A. (2005). *Feminizm*. İnsan Yayınları, İstanbul.
- Sıvıtanıdes, M. (2011). "The Era Of Digital Activism". *Conference for Information Systems Applied Research*. Conisar Proceedings, Carolina, 1-8.
- Soerensen, A. S. (1992). "The Question of Representation: Research in Gender and Education in Scandinavia". *Gender & Education*, 4(3): 201-213.
- Şener, G. (2006). "Küresel Kapitalizmin Yeni Kamusal Alanı Olarak İnternet: Yeni Toplumsal Hareketlerin İnterneti Kullanımı". *1. Ulusal Doktora Çalıştayı*. 2-3 Mart 2006, İstanbul, 1.
- Tani, E. (2018). *Yeni Toplumsal Hareketler ve Dijital Aktivizm*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Taş, G. (2016). "Feminizm Üzerine Genel Bir Değerlendirme: Kavramsal Analizi, Tarihsel Süreçleri ve Dönüşümleri". *Akademik Hassasiyetler*, 3(5): 163-175.
- Taştan, G. (1998). *İnternet*. Beta Yayınevi, İstanbul.
- Terkan, B. (2010). "Kadın Örgütlerinin İnterneti Alternatif Medya Olarak Kullanımı Üzerine Bir İnceleme". *Selçuk Üniversitesi İletişim Fakültesi Akademik Dergisi*, 6(3): 34-55.
- Timisi, N. (2003). *Yeni İletişim Teknolojileri ve Demokrasi*. Dost Yayınevi, Ankara.
- Tonta, Y. (2009). "Dijital Yerliler, Sosyal Ağlar ve Kütüphanelerin Geleceği". *Türk Kütüphaneciliği Dergisi*, 23(4): 742-768.
- Türkoğlu, E. (2015). *Uluslar Arası İlişkiler Kuramında Feminizm*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Türkoğlu, N. (2015). *Toplumsal İletişim*. Karahan Kitapevi, Adana.
- Uğur, A. (2002). *Enformasyon Toplumu ve Medya: Bilgi Toplumuna Geçiş*. Türkiye Bilimler Akademisi Yayınları, Ankara.
- Üçer, N. ve Algül, A. (2013). *Çokluk Ortamında Yokluk mu?: Sosyal Medyada Demokrasi Arayışına Dair Sosyo-Kültürel Bir Çalışma*. Literatür Yayınları, Konya.
- Varol, A. (2010). "Bilgi Toplumunda Kamusal Alan". *Beykoz Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. (4): 121-129.
- Wimmer, R. ve Joseph, D. (2007). "İçerik Çözümlemesi". G. Ş. Atabek ve Ü. Atabek (Ed.), *Medya Metinlerini Çözümlemek: İçerik, Göstergibilim ve Söylem Çözümleme Yöntemleri*. Siyasal Kitabevi, Ankara, 19-47.
- Wolton, D. (2012). *Medyatik Kamusal Alanın Çelişkileri*. (çev. H. Köse), Ayrıntı Yayınları, İstanbul.

- Yaraman, A. (2001). *Resmi Tarihten Kadın Tarihine*. Bağlam Yayıncılık, İstanbul.
- Yaşın, C. (2002). *Haber Söyleminin İnternet İçeriklerine Etkisi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Ankara Üniversitesi Sos. Bil.Enstitüsü.
- Yılmaz, E. (2005). *Bir İnternet Sitesinde Rastladım Size*. Bağlam Yayınları, İstanbul.
- Yılmaz, İ. (2018). "Hareket ve Kurumsallaşma Arasında Türkiye’de Kadın Mücadelesi: Eşitlik, Özgürlük, Farklılık", *Toplumsal Hareketler: Tarih, Teori ve Deneyim*. D. Çetinkaya (drl.). İletişim Yayınları, İstanbul, 533-570.
- Yüce, N. (2016). *Yeni Toplumsal Hareketler Bağlamında Gezi Parkı Olaylarında Twitter'ın Sivil Örgütlenmedeki Rolü: Taksim Dayanışma Örneği*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin.
- Yükselbaba, Ü. (2012). *Habermas ve Kamusal Alan: Burjuva Kamusal İlkesinden İletişimsel Kamusalığa Geçiş*. On İki Levha Yayıncılık.İstanbul.

İnternet Kaynakları

- Demir, T., “Podcast Nedir ve Nasıl Çalışır?”. <https://www.timurdemir.com.tr/podcast-nedir-ve-nasil-calisir/> (erişim tarihi: 15.06.2018).
- Gül, M. (1998). "Bizde Kadınların Siyasal Haklar Alması ve İlk Kadın Milletvekillerimiz". <http://www.atam.gov.tr/dergi/sayi-42/turkiyede-ilk-kadin-milletvekilleri-ve-meclisteki-calismalari> (erişim tarihi: 18.10.2018).
- Milli Eğitim Bakanlığı., “Gelişmiş İnternet Uygulamalarına Giriş”. http://megep.meb.gov.tr/mte_program_modul/moduller_pdf/geli%C5%9Fmi%C5%9F%20%C4%B0nternet%20uygulamalar%C4%B1na%20giri%C5%9F.pdf (erişim tarihi: 11.07.2018).
- Mor Çatı Vakfı, <https://twitter.com/morcativakfi/status/1057629561515520003> (erişim tarihi: 31.10.2018)
- Topçu, D., "Türkiye'nin İlk ve Tek Dijital Kadın Zirvesi: Dijital Topuklar" . <http://www.hurriyet.com.tr/kelebek/keyif/turkiyenin-ilk-ve-tek-dijital-kadin-zirvesi-dijital-topuklar-40620612> (erişim tarihi: 15.08.2018).
- Türk Dil Kurumu, <http://www.tdk.gov.tr/> (erişim tarihi: 20.09.2018).
- Twitter, www.twitter.com/ (erişim tarihi: 18.06.2018).
- We Are Social, <https://digitalreport.wearesocial.com/> (erişim tarihi: 18.06.2018)

ÖZGEÇMİŞ

Adı ve SOYADI	Elif Pınar ACIYAN
EĞİTİM DURUMU	
Mezun Olduğu Lise	Ömer Seyfettin Lisesi, Ankara, 2012
Lisans Diploması	Akdeniz Üniversitesi, İletişim Fakültesi, Gazetecilik Bölümü, Antalya, 2016
Yabancı Dil	İngilizce
İŞ DENEYİMİ	
Stajlar	TRT Haber Antalya, Stajyer, 2015
E-Posta	elifaciyan@gmail.com